

Torsdagen den
27 april 1978

Torsdagen den 27 april

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 19 innevarande månad.

§ 2 Om rätten för svenska medborgare med polsk härkomst att besöka Polen

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 14 april anmälda fråga, 1977/78:411, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har i en fråga till mig om rätten för svenska medborgare av polsk härkomst att besöka Polen hemställt om en redogörelse för mina samtal i detta ämne med den polska statsledningen.

Antalet fall då svenska medborgare avvisas vid inresa till Polen har vuxit. Detta har sedan något år kommit att bli ett störande inslag i de annars goda svensk-polska förbindelserna. Regeringens syn på detta problem har tidigare redovisats här i riksdagen i utrikesministerns svar på två frågor, en i maj och en i oktober 1977. Sedan dess har ytterligare avvisningar anmälts till utrikesdepartementet, som f. n. känner till ett hundratal sådana. Från polsk sida har meddelats att ett tjugotal av de personer som tidigare avvisats har fått tillstånd att besöka Polen. Dessa tillstånd har beviljats av humanitära skäl.

Under mitt besök i Polen nyligen tog jag upp frågan med såväl förste partisekretären Gierek som premiärminister Jaroszewicz. Jag redovisade det intryck som uppkommit på svensk sida av att det här rörde sig om diskriminerande behandling av en viss grupp svenska medborgare på grund av deras härkomst. Detta var i så fall, framhöll jag, fullkomligt oacceptabelt för regeringen och en bred svensk opinion.

För att undanröja sådana misstankar föreslog jag att de svenska och polska myndigheterna skulle lämna uppgift om skälen till avvisningen, då den avvisades regering önskade det. Jag sade detta i medvetande om att ett antal polska medborgare med hänvisning till paragraf 19 i utlänningslagen avvisats vid den svenska gränsen. På svensk sida är vi naturligtvis beredda att på begäran redovisa skälen till dessa avvisningar. Ett polskt accepterande av förslaget om redovisning skulle alltså skapa ömsesidighet och svara mot andan i avtalet om viseringsfrihet.

Varje stat har givetvis suverän rätt att avgöra vilka utländska medborgare som skall ges tillträde till dess territorium. Denna rätt bör enligt svensk uppfattning inte utövas på ett sätt som innebär att en viss grupp diskrimineras.

De polska ledarna förklarade sig vara redo att ange skälen för avvisningarna. Jag utgår därför från att de polska myndigheterna i fortsättningen kommer att lämna en sådan redovisning, då önskemål om detta uttrycks från

Om rätten för svenska medborgare med polsk härkomst att besöka Polen

Torsdagen den
27 april 1978

*Om rätten för
svenska medbor-
gare med polsk
härkomst att be-
söka Polen*

svensk sida.

Vi kommer att på denna grund fortsätta våra ansträngningar att lösa frågan.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att till statsministern få framföra ett tack för svaret på min fråga. Samtidigt vill jag också gärna uttrycka min tacksamhet över att statsministern tog upp spørsmålet vid sitt besök i Polen, varvid han på den svenska regeringens vägnar framhöll att det polska handlandet är fullkomligt oacceptabelt för den svenska regeringen och för en bred svensk opinion. Alldeles tydligt finns det en bred svensk opinion bakom kravet att svenska medborgare, oavsett tro, ras och härkomst, skall ha fritt tillträde till ett annat land och inte diskrimineras.

Jag finner det också värdefullt att statsministern har framtingat att det lämnas en redovisning för skälen till avvísningarna, för den händelse Sverige begär en sådan. Jag utgår nämligen ifrån att det kan finnas fall, när det inte är möjligt att få en sådan redovisning, men då ligger initiativet på vår sida. Och då tycker jag man kan säga att det ligger i trygga händer.

Jag vill alltså uttrycka min tacksamhet över detta sätt att angripa frågan. Däremot saknar man i svaret en redogörelse för ett eventuellt ordentligt besked från de polska myndigheterna. Jag utgår ifrån att det egentligen inte har lämnats något besked om att de inte skall fortsätta med denna diskriminering.

Min fråga framställdes den 13 april, dvs. under det att statsministern var i Polen. Den 18 april, alltså några dagar efter det att frågan framställdes och efter statsministerns besök i Polen, avvísades tre medborgare av judisk härkomst, som ville åka till Polen för att på 35-årsdagen av det judiska gettoupproret lägga ned en krans. Efter olika förhör vägrades de tillstånd till inresa, och de skickades tillbaka med färjan till Sverige.

För det första vill jag naturligtvis fråga om regeringen har begärt besked om motiveringen för avslaget i detta individuella fall. För det andra måste vi få fram klara besked om att sådant inte skall få förekomma. En sådan diskriminering som det här gäller kan inte accepteras.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag har redogjort för det sätt på vilket vi skall försöka lösa denna fråga. De fall Evert Svensson talar om har armärligt till svenska utrikesdepartementet, och uppgifter om dem har översänts till ambassaden i Warszawa.

Jag vill än en gång understryka att jag tror att det mest verkningfulla sättet för att få fram en ordning, där det inte skall vara möjligt att utestänga människor på grund av en viss tillhörighet eller en viss bakgrund, är den överenskommelse enligt vilken det skall redovisas skäl härför i varje särskilt fall.

Jag vill påminna Evert Svensson om att det i det viseringsfrihetsavtal som vi har är utsagt, att varje land helt suveränt kan vägra inresa. Vad jag har

försökt peka på är att om det framstår för en bred opinion som om det är fråga om inresevägran på grund av att vederbörande tillhör en viss grupp eller har en viss bakgrund är detta både för regeringen och för en bred opinion oacceptabelt. För att förhindra att en sådan diskussion skall uppstå har de polska myndigheterna förklarat sig beredda att gå igenom de enskilda fallen och individuellt redovisa skälen för sådan vägran.

Detta är saken i dag, och jag hoppas att vi på den grund som jag angivit i avslutningen av mitt svar skall kunna få denna fråga ur världen, så att de goda relationerna inte störs.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har uttryckt min uppskattning av det sätt på vilket statsministern har angripit denna fråga, och jag tror att man så småningom skall kunna komma till rätta med den på det sätt som han redovisat. Men jag anser att det är alldeles nödvändigt att få ett ordentligt besked från den polska statsledningen om att det inte får fortsätta på samma sätt som hittills. Ett sådant besked skall lämnas till den svenska statsledningen, men det är lika viktigt att det lämnas till de polska myndigheterna, så att de människor som reser till Polen inte riskerar att bli avvisade på grund av att de är av judisk härkomst.

Jag har en framställning som gjorts till den polske konsulin i Malmö. Den gäller en mamma, som med sin 11-årige son vill resa till Polen för att där träffa sin mor och sina morföräldrar. Hon ställer frågan: Vågar jag resa? Om jag kommer till gränsen och blir avvisad, skriver hon, kommer detta att sätta outplånliga spår. Det blir svårt för min son, som är 11 år. Han kommer att uppleva detta som konstigt.

Frågan är alltså: Vågar hon resa? Är det klart att hon kommer att släppas in i landet? Hon vet sin bakgrund. Det är inget annat som skulle hindra henne än att hon är av judisk härkomst.

Det bör ges ett klart besked till Sverige och ett klart besked till de polska myndigheterna vid gränsen och över huvud taget till dem som sysslar med att släppa igenom folk. Jag utgår ifrån att den svenska regeringen kommer att få fram ett sådant besked.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om lagring av olja i upplagt tanktonnage

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 19 april anmälda fråga, 1977/78:420, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om jag är beredd att snarast pröva frågan om temporär oljelagring för de närmaste åren i upplagt svenskt tanktonnage.

Möjligheten att använda upplagda tankfartyg för viss tids lagring av

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Om lagring av olja
i upplagt tankton-
nage*

Torsdagen den
27 april 1978

*Om lagring av olja
i upplagt tankton-
nage*

eldningsolja och råolja prövades i samband med oljekrisen. Det visade sig vid det tillfället att kostnaderna för en sådan lagring skulle bli orimligt höga, framför allt beroende på sjöassuransföretagens bestämmelser om att bemanningen hos upplagda fartyg med last måste utgöra 80 % av bemanningen under gång. Möjligheter att erhålla dispens från dessa bestämmelser ansågs inte då föreligga. Konsekvenserna från miljösynpunkt vid eventuell brand, utsläpp av olja eller förtöjningsfel bedömdes då alltför stora.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som ansvarar för statens beredskapslagring av olja, undersöker på nytt, enligt vad jag inhämtat, i samråd med Sveriges Redareförening möjligheterna att använda upplagda fartyg för lagring av olja. Visar denna undersökning att det är möjligt att utifrån ekonomiska och miljömässiga synpunkter lagra olja i tankbåtar avser jag att snabbt pröva frågan.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Burenstam Linder för svaret på min fråga. Jag tolkar detta så att statsrådet och jag i stort sett är av samma uppfattning. Det är självfallet att man måste pröva denna fråga ingående innan man bestämmer sig. Men det är också angeläget att detta sker så snabbt som möjligt.

Vi har ett beslut att vi skall lagra en stor kvantitet av olja här i landet, vilken skall användas i händelse av avspärning. För att förvara oljan håller vi på att spränga ut bergrum, men det tar tid innan dessa blir färdiga.

Nu är vi i den situationen att världsmarknadspriset på olja är förhållandevis lågt. Det råder i dag en överproduktion av olja, men vi vet också att vi inom 8–10 år kommer att ha en brist på denna vara. Priserna kommer att innan dess stiga och det ganska kraftigt.

Samtidigt har vi i Sverige inte mindre än 20 tankfartyg, representerande 4 miljoner ton som ligger upplagda. Det är alltså fråga om tankfartyg som inte används. Vi bygger fortfarande en del tankfartyg på gamla kontrakt. Vi lagerbygger, och där är staten inne som redare, men även privata redare står som ägare till de fartyg jag talar om.

Om man i dag skulle sälja dessa fartyg får man ut ett pris som ligger långt under tillverkningsvärdet och långt under vad man betalat för dem. Därför skulle man kanske kunna använda dem till någonting vettigt i stället för att låta dem ligga helt tomma ute i fjordarna. Detta torde inte vara bara ett redarintresse utan också ett intresse för de anställda ombord i fartygen. De kunde få behålla sina arbetsplatser, för det behövs besättning ombord i fartygen, om de ligger med oljelast. Det behövs även besättning på fartygen under de ungefär två månader som det tar att gå från Europa och ned till Persiska viken för att fylla olja och tillbaka igen.

Jag är också medveten om att vissa svårigheter är förknippade med denna användning av fartygen och att den på kort sikt kan vara en dyrbar affär, men på längre sikt och med tanke på de stigande oljepriserna kan metoden ändå visa sig mycket lönsam. Om man tänker sig att priset på olja stiger med bara 10 kr. per ton eller kubikmeter får man med en gång en vinst på 2 milj. kr. på

ett 200 000-tons fartyg.

Statsrådet har här sagt att om de ekonomiska och miljömässiga aspekterna tillåter sådan här lagring är han beredd att, i samråd med överstyrelsen för ekonomiskt försvar, vidta dessa åtgärder. Jag undrar om handelsministern då också är beredd att väga in de arbetsmarknadsmässiga synpunkterna i frågan. I det läge vari sjöfarten i dag befinner sig skulle det nämligen för de ombordanställda nu vara av tämligen stor betydelse. Det ger också möjligheter, när vi någon gång kommer ur den nuvarande sjöfartskrisen, att under svensk flagg ha ett antal tankfartyg kvar, vilka vi annars riskerar att förlora – kanske vartenda ett – till underpriser. Det blir alltså en stor samhällsekonomisk förlust som vi i så fall gör.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Vi är beredda att väga in alla olika synpunkter vid bedömningen, självfallet då även arbetsmarknadssynpunkter. I ett sådant sammanhang kan man också tänka sig att slå mer än en fluga i en smäll. Den viktigaste "flugan" – för att fortsätta med den bilden – är naturligtvis hur oljepriserna kommer att utvecklas. Vi vet ju att det är svårt att spå rätt i sådana frågor. Man kan ha en viss uppfattning om hur oljepriset på lång sikt kommer att röra sig, men om hur det förhåller sig på kort sikt kan uppfattningen vara en helt annan.

Det behov som den här typen av lagring framför allt måste kunna tänkas täcka är en lagring på förhållandevis kort tid, men förhållandena på oljemarknaden är ju, herr talman, snarast en smula "skakiga" när det gäller oljepriserna. Den där kalkylen som visar att priset kan gå upp 10 kr. per ton är nog riktig, men det kan också gå ner med 10 kr., och då har man inte gjort någon god affär. Av den anledningen måste den noggranna prövning som överstyrelsen för ekonomiskt försvar nu gör läggas till grund för ett övervägande, som kan komma förhållandevis snabbt.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det är väl så, herr statsråd, att alla de beräkningar som vi i riksdagen har vad gäller oljepriser och tillgång på olja pekar på att oljepriserna kommer att stiga. Det kan hända att priset på ett ton olja en månad ligger 10 kr. högre än vad det kommer att göra nästa månad, och det gäller naturligtvis därför att avvakta rätt tillfälle och att passa på att köpa in oljan vid lämplig tidpunkt.

I svaret säger statsrådet också att man på försäkringshåll kräver 80 % bemanning av fartyg som ligger upplagt med last av olja. Jag har haft kontakter med de ombordanställdas organisationer, och jag vet att vad på dem ankommer är de öppna för resonemang när det gäller bemanning och annat. I den omfattning som upplagt tanktonnage finns i våra fjordar och andra vatten förekommer det vanligtvis att man inte lägger upp fartygen ett och ett utan man lägger minst två fartyg intill varandra. Därför borde man kunna tänka sig att ta samma besättning för båda fartygen.

Någon säger kanske att om tankfartygen skulle behöva användas när de

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Om lagring av olja
i upplagt tanktonnage*

Torsdagen den
27 april 1978.

*Om uttalande
angående förbud
mot stora skogs-
maskiner*

ligger upplagda med "beredskapsolja" i sig, så är de på detta sätt låsta och saknar möjlighet att bortfraktas. Den situationen behöver dock inte uppstå. – Man hyr ju inte in ett fartyg för att det skall *vara tomt*, utan man hyr in det för att det skall *füllas* med olja och gå någonstans. Ligger fartyget då redan lastat med olja kan det helt enkelt gå med oljan, och denna kan säljas. Men även detta får naturligtvis bli föremål för en affärsmässig prövning.

Alltnog: Statsrådet och jag tycks vara överens om att detta är *en* väg att försöka lösa den kris som gäller dels sjöfarten, dels problemen på energisidan. Jag kan upplysa om att man i Japan redan har lagring av olja just så som jag här har relaterat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om uttalande angående förbud mot stora skogsmaskiner

Jordbruksministern ANDERS DAILGREN erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 11 april anmälda fråga, 1977/78:401, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat om jag delar den uppfattning som bostadsministern gett uttryck för, nämligen att de stora skogsmaskinerna borde förbjudas i svenskt skogsbruk.

En fortlöpande rationalisering av skogsbruket är angelägen, så att vi kan bevara och stärka vår konkurrenskraft gentemot andra stora exportörer av skogsindustriprodukter. Ett led i rationaliseringen är avverkningarnas mekanisering. Denna mekanisering medverkar också till att underlätta arbetet i skogen.

Det tekniska utvecklingsarbetet på skogsbrukets område i vårt land har varit inriktat främst på mekanisering av slutavverkningarna. De stora maskiner som därvid har konstruerats är av olika skäl inte lämpliga i andra typer av avverkningar. Arbetet måste nu inriktas mot att ta fram mindre och smidigare maskiner som lämpar sig bl. a. för det enskilda mindre skogsbruket och för gallringsavverkningar. Förutsättningarna härför är goda. Större hänsyn måste emellertid tas till kravet att undvika skador i miljön, t. ex. på mark och kvarstående träd. Staten medverkar i finansieringen av det skogstekniska forsknings- och utvecklingsarbetet. I de senaste ramprogrammen som reglerar verksamheten har särskilt betonats den inriktning som jag här har angett.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först ett tack för svaret på frågan.

Vi vet att de allra största skogsmaskinerna – de som i dagligt tal kallas för skogens skördetröskor – skadar marken och att naturvårdsintressena då och då slår larm om detta. Jag har själv många gånger mött detta hemma i Värmland i samband med möten och arbetsplatsbesök. Jag har dock inte framställt frågan för att få tillfälle att protestera mot att stora skogsmaskiner används eller för att ställa upp till 100 % och försvara dem. Jag har bara velat

testa jordbruksministern med anledning av parti- och statsrådskollegan Elvy Olssons uttalande.

Stig Alftin, riksdagskollega från Bollnäs som finns i kammaren nu, kan omvittna den oro som spred sig efter det att man hade läst bostadsministerns uttalande. I Alfta finns en enda dominerande industri, Östbergs Fabriks AB, som har 700 anställda och som huvudsakligen tillverkar de stora processmaskinerna. Kockums i Söderhamn är en annan industri som på skogssidan har en tillverkning som är knuten till de stora skogsmaskinerna.

Det är klart att på sådana här arbetsplatser har Elvy Olssons uttalande uppmärksamrats, och man är rätt spänd på vad jordbruksministern i dag har att säga om detta uttalande.

Det sägs i svaret att man måste få fram mindre och smidigare maskiner för att klara framför allt gallringsavverkningar. Jag är helt införstådd med att man inte kan gå in med de stora maskinerna där. Men min fråga kvarstår: Skall de stora maskinerna få användas eller inte? Vad det är fråga om är om det skall bli ett förbud mot att använda stora skogsmaskiner i Sverige eller inte.

Elvy Olsson hänvisade till förhållandena i Finland och sade att där fanns ett sådant förbud. Men det finns inget sådant förbud i Finland – det är en helt felaktig uppgift. I Norge däremot förbereds ett förbud mot de större skogsmaskinerna, som under senare år fått en starkt ökad användning i Norge.

Min fråga till jordbruksministern måste kvarstå: Skall vi få ett förbud i enlighet med vad bostadsministern pläderade för eller inte?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag har observerat att en arbetsgrupp inom socialdemokratiska partiet har lagt fram ett program om framtida skogspolitik. Jag har studerat det men är inte beredd att nu analysera det, eftersom min genomläsning varit alltför hastig. Men det finns ett avsnitt som är värt att citera med anledning av den här debatten.

På s. 53 i programmet står det: "Forskningen måste ha resurser för att så snabbt som möjligt klarlägga sambandet mellan det mekaniserade skogsbrukets metoder och miljön." Det är alltså så att inte ens den socialdemokratiska arbetsgruppen är beredd att ta ställning till den fråga som Gunnar Olsson har väckt. Och det är riktigt att vi måste ha mera forskning på detta område, innan vi definitivt kan avgöra den här frågeställningen.

Själv välkomnar jag en utveckling i skogsbruket mot mindre maskiner – kanske också ett skogsbruk där hästen har en plats. Med hittillsvarande metoder är det en uppenbar risk att stora skogsområden inte kommer att kunna avverkas på grund av att de blir s. k. maskinimpediment, dvs. områden som maskinerna inte kan ta hand om. Avverkningskostnaderna är större än båtnaden. Det är en risk som vi inte får bortse från. Därför tror jag själv på en utveckling mot mindre maskiner.

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
angående förbud
mot stora skogs-
maskiner*

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
angående förbud
mot stora skogs-
maskiner*

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att vi i vårt skogspolitiska program är införstådda med att vi måste få en högre gallringsprocent i det svenska skogsbruket. För att klara de avverkningarna är det helt riktigt som jordbruksministern säger, att vi måste få fram mindre och smidigare maskiner och att det därför behövs forskning på det området.

Men hur skall vi ha det med de stora skogsmaskinerna, processorerna, som bostadsministern anser bör förbjudas i svenskt skogsbruk? Skall vi ha dem kvar för slutavverkningar, eller skall de bort? I fråga om gallring är det helt naturligt att vi måste få fram andra maskintyper, men hur skall vi ha det med de stora maskinerna? Skall vi ha ett förbud, eller skall vi inte? I Finland finns inget förbud, i Norge förbereder man ett sådant. Hur skall vi ha det i Sverige?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Anledningen till mekaniseringen inom skogsbruket har naturligtvis varit att man därmed velat minska avverkningskostnaderna och underlätta det manuella skogsarbetet. Det har man utan tvivel lyckats med men samtidigt knappast med att med lika stark ambition undvika miljöskador. Det är därför forskning pågår.

Det är riktigt att man i Norge inte bara övervägt utan nu lagt fram ett lagförslag, där man gått så långt att man kräver lantbruksdepartementets tillstånd både för att få köpa och för att få använda en skogsbruksmaskin. Så långt har vi inte kommit i Sverige, därför att jag tror att ovissheten är stor om vilken utveckling vi skall ha. För min del är jag övertygad om att vi går mot mindre, lättare maskiner och ett skogsbruk där också hästen har en plats.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Frågan kvarstår för alla de hundratals, kanske tusentals människor som arbetar med tillverkning av de stora maskiner som bostadsministern – hon befinner sig ju i kammaren nu – sagt skall förbjudas i svenskt skogsbruk. Vad skall man säga till de människor som arbetar i den industrin? Skall man fortsätta att tillverka stora skogsmaskiner, eller är det ett förbud på gång? Jag har inte fått något svar på den frågan.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Gunnar Olsson klagar över att han inte fått svar på sin fråga. Gunnar Olsson vill ha ett ja eller ett nej. Livet är inte så enkelt, Gunnar Olsson, att man på vilka frågeställningar som helst kan svara ja eller nej. Livet är, som sagt, inte så enkelt. Det har t. o. m. socialdemokraterna konstaterat i sitt program om den framtida skogspolitiken. De har inget svar på den frågan.

Jag har sagt att vi måste veta mera på det här området, men jag kan trösta Gunnar Olsson med att utvecklingen går mot mindre maskiner. Det är en utveckling som är alldeles klar. Det innebär inte att de människor som Gunnar Olsson åberopar och som han menar är rädda för att mista sina

arbeten kommer att bli arbetslösa. Det måste i så fall bli fråga om en anpassning till den förändrade utvecklingen på skogsmekaniseringssidan. Och det är något helt annat.

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
angående förbud
mot stora skogs-
maskiner*

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag är medveten om att det kanske inte är lätt att svara konkret, eftersom forskning pågår. Men det är då underligt att bostadsministern, som nu sitter i bänken bakom jordbruksministern, kunde gå ut och säga att stora maskiner bör förbjudas. Det är klart ett sådant uttalande skapar en enorm oro bland människor som är sysselsatta i den produktion där dessa maskiner tillverkas. Jag tror att deras oro kvarstår efter jordbruksministerns svar.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag gissar att vad bostadsministern gjort är att hon har refererat den utveckling som var på gång i Norge samtidigt som hon har pekat på de risker som de stora maskinerna kan innebära för miljön. Det är också vad jag har pekat på. Det är det svar som kan ges.

Jag tycker att det är bra att vi är observanta på det här området. Det borde inte föranleda Gunnar Olsson att försöka åstadkomma en motsatsställning. Låt oss försöka dra åt samma håll. Det här är ett viktigt målområde.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Motsatsförhållandet finns inte mellan jordbruksministern och mig utan närmast mellan bostadsministern och jordbruksministern. Från det ena hållet har nämligen sagts att maskinerna skall förbjudas, och jordbruksministern säger att vi måste få fram en typ av mindre maskiner som kan klara gallringen. Men vi har slutavverkningar kvar.

Till sist: Elvy Olsson hänvisade aldrig till det förhållandet att man i Norge överväger att förbjuda maskinerna utan hon hänvisade till förbud i Finland – ett förbud som icke existerar.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Om något motsatsförhållande råder mellan bostadsministern och mig, som Gunnar Olsson säger, skall vi be att få klara upp det själva utan herr Gunnar Olssons medverkan.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

§ 5 Om uttalande rörande möjligheterna att bo kvar i sydvästra Skåne

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Joakim Olléns* (m) den 18 april anmälda fråga, 1977/78:416, dels *Lennart Petterssons* (s) den 19 april anmälda fråga, 1977/78:417, och anförde:

Herr talman! Joakim Ollén har på grundval av vissa tidningsuppgifter frågat mig vad jag menat med att uttala att människorna i sydvästra Skåne inte kan räkna med att få bo kvar.

Lennart Pettersson har frågat mig om regeringen är beredd att driva en sådan markanvändningspolitik i sydvästra Skåne att man tvingar invånare som vuxit upp i dessa kommuner att flytta.

Eftersom båda frågorna berör samma sak, besvarar jag dem i ett sammanhang.

Som alla vet är konkurrensen om marken i främst sydvästra Skåne stor. Inom ramen för den fysiska riksplaneringen har kommunerna i Skåne visat att avsevärda arealer högvärdig jordbruksmark berörs av mer eller mindre konkreta planer på bebyggelse. Det rör sig för tiden fram till år 1990 om ca 9 000 hektar av Skånes mest högvärdiga jordbruksmark. Kommunernas planer utgår i de flesta fall från antaganden om en befolkningsutveckling som väsentligt överstiger de ramar som har lagts fast i den regionalpolitiska planeringen. Utredningar som har utförts visar samtidigt att även vid en konstant befolkning så behövs ganska stora arealer för tätortsexpansion som en följd av bl. a. utvecklingen mot ökat antal mindre hushåll, bättre utrymmesstandard i bostäderna och stora arbetsplatsområden.

Mot bakgrund av de uttalanden som en enig riksdag har gjort om angelägenheten av god hushållning med jordbruksmarken, finner jag det naturligt att diskutera frågan om efter vilka vägar en sådan hushållning skall uppnås. Regeringen har anvisat pengar till länsstyrelserna i Skåne för att utreda vissa frågor som har betydelse för arbetet med ett regionalt markhushållningsprogram. Bl. a. kommer man i detta arbete att studera hur ett mer markbesparande byggnads sätt skall åstadkommas och i vilken form ett bättre skydd av högvärdig jordbruksmark skall uppnås. Parallellt med studier av den här typen behövs självfallet överväganden om vilken befolkningsutveckling som bör eftersträvas i regionens olika delar mot bakgrund av bl. a. de allvarliga konflikterna om markanvändningen i vissa områden.

En mer ambitiös hushållning med markresurserna i Skåne låter sig svårigen förenas med en fortsatt befolkningstillväxt i sydvästra Skåne. En möjlighet att lösa denna konflikt är åtgärder som syftar till att befolkningstillväxten kommer mer glest befolkade delar av regionen till godo – där också konflikterna om marken är mindre.

Inom regeringskansliet pågår just nu förberedelser för regeringens ställningstaganden till resultatet av arbetet i län och kommuner med den fysiska riksplaneringen. Av betydelse i sammanhanget är också regeringens pågående arbete inom regionalpolitikens ram.

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga.

Bostadsministern har alltså uttalat att människorna inte kan räkna med att få bo kvar i sydvästra Skåne. Det är naturligtvis djupt oroande för den halva miljon människor som bor i sydvästra Skåne när landets bostadsminister förklarar att de inte skall räkna med att få bo kvar. Givetvis skapar ett sådant uttalande också en stark indignation hos berörda kommuner, vilket också kan leda till handlingsförklaring i planeringen. Särskilt oroande är ett sådant uttalande i ett läge, då alla de som verkligen känner till förhållandena i Skåne vet att Sydvästskåne sedan flera år icke är en överhettad region. Under hela 1970-talet har tvärtom regionen kommit att svalna högst avsevärt och behöver i dag snarare stimulans än hugg i ryggen. Det hade varit trevligt om bostadsministern hade dragit den slutsatsen av den larmrapport som levererats från Malmöhus läns länsstyrelse i stället för att göra det uttalande hon gjorde.

Att hävda att människor bör flytta från Sydvästskåne är socialt oacceptabelt. Givetvis bör människor i största möjliga utsträckning få bo där de önskar. Det är också samhällsekonomiskt vansinnigt att kräva en omfattande utflyttning från Sydvästskåne. Vart skall människorna flytta? Vilken ort 10–15 mil ifrån Malmö kan erbjuda sysselsättningstillfällen och är beredd att ta emot ett stort antal sydvästskåningar? Vem skall stå för de oerhörda kostnader som utan tvekan är förknippade med en sådan flyttningssoperation? Frågorna kan ställas med särskilt eftertryck mot bakgrund av den ekonomiska situation vi befinner oss i.

Det är också kommunalt förödande att förorda en sådan utflyttning som Elvy Olsson har talat om. Eftersom det i första hand är arbetstillfällen som skall styras bort från Sydvästskåne, måste det naturligtvis också i första hand bli människor i arbetsför ålder som skall flytta. Redan i dag har Malmö kommun en skev åldersfördelning. 17 % av hela befolkningen är över 65 år. Även alldeles utan några negativa styråtgärder räknar man med att den siffran till 1990 kommer att öka med 25 %. Vad det får för effekter för den kommunala ekonomin och inte minst den sociala strukturen i kommunen kan var och en räkna ut.

Jag tvingas konstatera att uttalanden av det slag som Elvy Olsson gjort är uttryck för en iver att centralplanera som står i skarp kontrast mot strävandena att decentralisera beslutsfattandet i planeringsfrågor till de regioner som berörs. Låt mig karaktärisera bostadsministerns uttalande i den aktuella intervjun som – skall vi säga – olyckligt. Emellertid framgår av svaret att regeringen inte har tagit ställning i den här frågan. Jag vill också gärna säga att det inte finns någon anledning att ha någonting emot den utredning som Elvy Olsson talar om i sitt svar. Den kan man hälsa med tillfredsställelse. Just beskedet att det här uttalandet icke är ett uttryck för regeringens uppfattning är måhända det mest betydelsefulla i den här debatten.

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på Lennart Petterssons fråga. Skälet till att han inte själv kan motta svaret är att han befinner sig på utrikes resa för riksdagen.

Jag är inte nöjd med bostadsministerns svar. Jag måste med hänsyn till den senaste tidens olika statsrådsuttalanden, t. o. m. den senaste stundens, direkt fråga: Är nu detta ett svar som är representativt för hela regeringen, eller är det ett svar som står för centerpartiet, eller är det Elvy Olssons svar? Står exempelvis biträdande bostadsministern bakom det?

De uttalanden som bostadsministern gjort har skapat stor oro bland befolkningen i sydvästra Skåne, inte minst hos kommunalpolitiker och näringslivsrepresentanter. Kommunerna i sydvästra Skåne arbetar – liksom andra kommuner – för att tillgodose de egna invånarnas och företagens krav på att förbättra och bygga om, allt för att rusta upp regionen och hindra en ytterligare tillbakagång med ökad arbetslöshet som följd.

Men de sydvästskånska kommunerna har det svårt i dag. Debatten om den goda jorden har inneburit att planberedskapen har sjunkit till en alltför låg nivå. Debatten om den goda jorden har dessutom starkt spårat ur, inte minst genom bostadsministerns uttalanden.

Många människor har bibringats uppfattningen att vi skulle vara i färd med att bygga bort all åkermark. Ingenting kan vara felaktigare. Kommunöversikterna, som också Elvy Olsson nämnde i sitt svar, sträcker sig fram till 1990. De visar att åkerarealen i sydvästra Skåne – förutsatt att kommunöversikterna kan förverkligas – minskar från 66 % 1975 till 64 % 1990. I bostadsministerns svar talas det om "avsevärda arealer". Det här är också en fråga om hur man använder språket. Jag kan inte finna att 2 % av åkerarealen är avsevärda arealer fram till 1990. De här två procenten motsvarar knappt en halv procent av den samlade svenska jordbruksproduktionen. Lägg därtill att om avkastningsresultatet ständigt förbättras så sjunker denna halva procent ytterligare.

Bostadsministern har tidigare erhållit information från Sydvästra Skånes kommunalförbund, som visar att dessa kommuner hushållar strängast i landet med marken. 330 m² per invånare har vi i sydvästra Skånes tätorter medan det för landets tätorter i övrigt är 612 m². Det om något visar att kommunerna i sydvästra Skåne verkligen slår vakt om den goda jorden.

Får jag också uttala förhoppningen att bostadsministern nu accepterar den inbjudan hon fått från Sydvästra Skånes kommunalförbunds styrelse att delta i något av deras kommande styrelsemöten, och det vore bra att få det beskedet här i dag.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Samtidigt som jag visar en bild på skärmen skall jag läsa upp vilka siffror som står där. Tätortsarealen i Malmö från det att Malmö blev en tätort fram till 1962 uppskattades till ca 4 200 ha. Fram till 1975 förbrukade man ytterligare ca 1 600 ha. För åren 1975–2000 planerar man att ta ytterligare 2 500–3 000 ha i anspråk av de bästa jordar som finns i Sverige.

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

Om man skulle fortsätta att expandera i samma takt skulle faktiskt hela Malmö vara bebyggt omkring år 2050. Då jag får sådana rapporter tänker jag helt naturligt på de riksdagsuttalanden som en enig riksdag har gjort under ett stort antal år. Jag har också att läsa vad riksdagen på den förra regeringens förslag har beslutat om. Där tycker jag att den förra regeringen gick längre än jag brukar göra – att man måste se över äldre översiktsplaner, och i vissa fall även detaljplaner, för att ge värdefull jordbruksmark ett fastare skydd, ja man kan t. o. m. tänka sig att fastställa en ny generalplan härför. I en kommentar till det beslutet sade den förra bostadsministern att tidigare har andra intressen gått före jordbruksintressena, men i dag är det nödvändigt att vara försiktig vad gäller att utnyttja marken för detta ändamål. Lägg därtill att det i den regeringsförklaring som den nuvarande regeringen har avgett står att jordbruksmarken skall utnyttjas rationellt och skyddas för exploatering för andra ändamål. När jag då finner hur utvecklingen är, så tycker jag att det verkligen är på tiden att vi nu inte bara *talat* om detta, utan att vi också börjar hushålla. När jag får sådana här rapporter är det min skyldighet att se till att dessa beslut följs. Det överensstämmer även med mina åsikter att så sker.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag vill gärna understryka att ingen har bestritt vikten av att vi hushållar med den goda jorden. Jag tror också att det i Skåne råder en ganska utpräglad enighet på just den punkten.

Vad jag med min fråga vänt mig mot är det fullständiga stopp – och t. o. m. tillbakagång – som förordats av bostadsministern i det uttalande som jag tagit till utgångspunkt för min fråga.

Bostadsministern har gått som katten kring het gröt och inte närmare tagit upp det som jag egentligen frågade om, nämligen vad hon menade med sitt uttalande. Var syftet verkligen att människor skall flytta från Sydvästskåne? Vilka effekter kommer det i så fall att få och hur skall man då klara detta? Jag vet inte om jag skall tolka ett uteblivet svar på det sättet att bostadsministern ändå inte riktigt menade vad hon enligt Sydsvenska Dagbladets uppfattning sagt i denna fråga. Jag hoppas att det är så, och jag noterar än en gång att regeringen inte uttalat sig för någon som helst flyttning från Sydvästskåne. Det är särskilt viktigt just mot bakgrunden av vad jag tidigare pekade på, nämligen att Sydvästskåne inte längre är en överhettad region. Antalet arbetstillfällen i den regionen har under senare tid minskat väsentligt snabbare än i andra delar av landet.

EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Bostadsministern talade här i första hand om Malmö, men hennes uttalanden har gällt sydvästra Skåne. Det kanske hade varit bättre om bostadsministern på bildskärmen hade visat de uppgifter beträffande sydvästra Skåne, som kommunalförbundet tidigare har tillställt bostadsministern i olika omgångar, både vid uppvaktningar och genom skriftlig information. Dessa uppgifter visar att andelen jordbruksmark kommer att minska från 66 % år 1975 till 64 % år 1990, förutsatt att kommunerna kan

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

förverkliga sina kommunöversikter. Vi skall hålla i minnet att kommunerna vid sin planering gärna blir litet väl ambitiösa. Därför kanske det inte rör sig om dessa två procent.

Sydvästra Skånes kommunalförbunds material, som alla politiska partier och deras kommunalpolitiska representanter står bakom, har bostadsministern tidigare fått. Vid en uppvaktning fick också Sydvästra Skånes kommunalförbunds styrelse den uppfattningen att vi var på väg att bli överens i dessa frågor. Det vore värdefullt om bostadsministern åtminstone ville ge svar på frågan om hon kommer att acceptera inbjudan från Sydvästra Skånes kommunalförbunds styrelse att delta i ett av dess kommande styrelsemöten, så att vi får tillfälle att fortsätta diskussionen där.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att tala så mycket om tidningsartikeln. Jag trodde faktiskt att alla riksdagsmän kände till hur tidningar vinklar rubriker. Vad diskussionen gällde var bl. a. utvecklingen i regionen. Jag sade vid det tillfället att kommunerna i sydvästra Skåne inte kan tänka sig att ha en fortsatt befolkningstillväxt. Det är precis vad jag framhåller i svaret, som regeringen naturligtvis står bakom:

”En mer ambitiös hushållning med markresurserna i Skåne låter sig svårligen förenas med en fortsatt befolkningstillväxt i sydvästra Skåne.” Jag framhåller vidare att de åtgärder som vidtas i stället måste syfta till att befolkningstillväxten kommer mer glest befolkade delar av regionen till godo. Vidare säger jag att dessa problem skall lösas dels genom den fysiska riksplaneringen, dels inom regionalpolitikens ram.

Vad vi också diskuterade, fastän inte heller det stod i tidningen, var den stadsplan som regeringen hade fastställt för Blentarp i Sjöbo kommun. Jag sade att denna fråga lösts på ett lyckligt sätt. I det området är det sämre jord, och stadsplanen ger mot den bakgrunden uttryck för ett regionalt länkande.

Jag tycker faktiskt att kommunerna i Skåne, som har den här fina jorden, måste se litet utanför kommungränserna; de måste se på länet som helhet och på båda länen tillsammans. Om de gör det skall de finna – det tror jag att vi skall kunna komma överens om på det möte Egon Jacobsson talade om och som jag gärna skall delta i – att det finns plats för en utveckling i Skåne, men att man inte kan räkna med att sydvästra Skåne skall kunna expandera så särskilt mycket i framtiden.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag instämmer gärna i att vi här i kammaren inte skall bedriva något rubrikrytteri. Men det må vara en enskild ledamot av denna kammare obetaget att fråga en ledamot av regeringen vad som menas med ett uttalande, som varken i massmedia eller i det svar som nu har lämnats har dementerats i något avseende.

Jag konstaterar vidare att bostadsministern nu säger att någon nämnvärd expansion i sydvästra Skåne inte kan få äga rum. Det är ett väsentligt

annorlunda uttalande än det som tidigare har gjorts.

Vi skall hushålla med marken – det vill jag gärna understryka, och jag tror att vi alla är överens på den punkten. Men det får inte bli fråga om att genom planeringsåtgärder göra det omöjligt för de enskilda kommunerna att bedriva en planering som garanterar kommunernas fortsatta existens. Det får inte bli så att planeringen får som effekt att kommunerna delvis får en alldeles skev åldersfördelning eller en omöjlig kommunalekonomisk situation. Detta är faktiskt vad som håller på att hända i Sydvestskåne. Jag vill starkt betona att det inte finns någon anledning att just nu dämpa utvecklingen i Sydvestskåne. Vad som behövs där – inte minst med tanke på en del händelser som f. n. är aktuella och på de problem som finns – är snarare stimulans än den typ av återhållsamhet som Elvy Olsson talar om.

EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för beskedet att hon är villig att komma till styrelsemötet med kommunalförbundet i sydvästra Skåne.

När det gäller tidningsrubriker och tidningsartiklar vill jag fråga bostadsministern om hon inte tycker att hon litet för ofta blir missförstådd i tidningarna. Artikeln i Sydsvenska Dagbladet lördagen den 15 april har, såvitt vi har kunnat finna, skrivits av en seriöst arbetande journalist. Enligt journalisten har bostadsministern sagt: "Och den högvärdiga åkermarken skall behållas: i Malmö får utrymmesstandarden höjas genom att färre delar på det utrymme som finns. En sådan utveckling är heller inte till nackdel för Malmö!"

Jag tolkar detta så att bostadsministern är beredd att gå in med de stora statliga bidrag som Malmö kommer att behöva om det som anförts i artikeln skulle bli en realitet. Malmö har nämligen en väl utvecklad kommunal service som är anpassad till det befolkningstal man har i dag. Skulle detta minska, så kommer kommunalskatten att rusa i höjden mycket snabbt och oroväckande. Beskedet i artikeln måste jag tolka så att bostadsministern kommer att se till att de kommuner som berörs får skälig kompensation. Artikeln i övrigt handlade ju om sydvästra Skåne, så det gäller här inte bara Malmö utan även de andra kommuner som berörs.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag hänvisade tidigare till riksdagens enhälliga uttalande i dessa frågor. Jag läste mycket kortfattat upp den förre bostadsministerns uttalande, och jag läste upp den nuvarande regeringens deklaration i detta avseende. Det vi således har varit eniga om överensstämmer inte med t. ex. den bild av Malmös expansion som jag visade. Anledningen till att jag tog Malmö som exempel var att jag råkade ha just den här bilden, men utvecklingen är ju såvitt jag vet densamma i sydvästra Skåne.

Jag vill fråga dem som jag debatterar med: Ställer ni inte upp längre på riksdagens uttalande i det här avseendet? Har det skett någon sinnesförändring, så att ni nu tycker att vi inte skall spara denna jordbruksmark? Detta stämmer helt enkelt inte. Jag har hand om den fysiska planeringen och

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

markfrågorna, och då måste jag faktiskt vidta de åtgärder som gör att vi kan leva upp till riksdagens beslut.

Jag är helt medveten om svårigheterna för de kommuner som råkar ha denna mark. Men jag har också på andra ställen sett goda resultat, när man verkligen försökt planera om. Jag tror faktiskt att man även i Skåne kommer att lyckas när man börjar anstränga sig. Jag upprepar än en gång: Sluta upp med att vara bypolitiker! Se Skåne såsom en region!

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Det är inte i denna debatt för någon deltagare fråga om att kritisera enhälliga riksdagsbeslut, utan det är fråga om att diskutera konsekvenserna av ett förverkligande av ett uttalande som bostadsministern har gjort. Jag tvingas nu för tredje gången konstatera att vi visst skall hushålla och vara försiktiga med användningen av den goda jorden. Jag vill gärna säga att företrädare för det parti som jag tillhör har drivit den politiken sedan många år, bl. a. just i Malmö kommun. Men det får inte innebära att en kommun, som spelar en så väsentlig roll för en hel region, och också regionen totalt sett helt skall fråntas förutsättningarna att bedriva en politik, som gör det möjligt att planera på ett vettigt sätt och att överleva samt att undvika utomordentligt svåra kommunalekonomiska problem och en social sned- vridning inom kommunerna och regionen.

Det är möjligt att bostadsministern och jag inte är överens på den punkten. Men jag anser att detta är utomordentligt viktigt. Det finns också exempel på andra länder, som har löst dessa problem på ett relativt smidigt sätt. Vi skåningar behöver bara gå över sundet för att hitta landet, där man faktiskt i rätt betydande utsträckning har lyckats förena kravet på att bevara den goda jorden med ett undvikande av den typ av idiotstopp som man väl närmast får tolka bostadsministerns uttalande såsom en önskan om. Jag tror att vi har möjlighet att klara dessa frågor, om vi betar oss på ett förnuftigt sätt. Det skall inte, herr talman, behöva innebära att denna region utsätts för en betydande utflyttning eller över huvud taget någonting i den riktningen.

EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Jag har redan i mitt första inlägg påvisat att kommunerna i sydvästra Skåne verkligen har slagit vakt om den goda jorden. I ett brev till bostadsministern från kommunalförbundet har också påvisats att dessa kommuner hushållar strängast i landet med markresurserna.

I information som bostadsministern har fått finns de uppgifter som jag lämnade, nämligen att markytan per invånare i tätorterna i sydvästra Skåne är 330 m², medan den för landets övriga tätorter är 612 m². Vi slår vakt om jorden, men vi accepterar inte bostadsministerns abstrakta principer.

Bostadsministern talar om bypolitiker. Detta är ett Skåneproblem. Det är inte bypolitik, när bostadsministern talar om flyttning av sydvästskåningar 10–15 mil. Då handlar det om att vi skall flytta till Småland i många fall.

Snart kan man fråga: Är det lönt för de sydvästskånska kommunerna att fortsätta sin planeringsverksamhet? Bostadsministern har ju sagt att

samhället skall bestämma var företagen skall ligga. Bostadsministern har vidare sagt att hon inte vill gå in och styra kommunerna, men blir det nödvändigt får man göra det.

Detta är – vilket också Joakim Ollén pekade på – ett ganska fantastiskt fenomen för att gälla det parti som bostadsministern företräder. I den mån det finns en ideologi i det partiet, bör detta handlande gå stick i stäv med den ideologi som man gör sig till tolk för.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Det finns en ideologi i vårt parti, att vi skall hushålla med våra resurser.

Vi verkar nu här vara överens – och likadant är det när jag träffar kommunalmän – om vad riksdagen och de olika regeringarna har uttalat. Men när det sedan gäller den egna kommunen och det egna området, då finns det så många skäl för att man inte kan ställa upp på det fullt ut. Om alla resonerar så, vet jag inte vad vi kommer i för situation. Jag vet inte heller om jag skall tolka Joakim Olléns inlägg så att han anser att de siffror jag presenterade var orimliga i förhållande till riksdagsbeslutet.

Jag har vidare sagt att jag finner det rimligt att kommuner får behålla sitt födelseöverskott men att vissa orter inte kan tillåtas expandera. Jag ställer frågan än en gång: Var skall människorna komma flyttande ifrån? Den nuvarande regeringen bedriver och tänker bedriva en mer intensiv regionalpolitik, som skall möjliggöra att människor inte behöver söka sig till vissa delar av regioner och av landet.

Sedan tycker jag att det inte finns några motsättningar mellan en god stadsmiljö och att vi försöker spara den goda jorden. Här gäller det ju att man planerar på ett riktigt sätt.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Bypolitik innebär, såvitt jag kan förstå, att man framhäver en kommuns intresse i strid med andra kommuners intressen. En flyttning av ett betydande antal sydvästskåningar norrut ligger, vågar jag påstå, icke i någon kommuns intresse, och jag har svårt att se att det skulle ligga i landets intresse. Jag har svårt att se det med hänsyn till de betydande samhälls-ekonomiska kostnader som detta skulle innebära och som varken vår bostadsminister eller någon annan kan komma runt.

När det i övrigt gäller bypolitik så kan man väl möjligen säga att om det skulle vara ett utslag av någon speciellt besynnerlig inställning att man ställer sig litet fundersam inför propåer som innebär att ett stort antal människor måste flytta från sydvästra Skåne, då tvingas man samtidigt konstatera att även bostadsministerns partikamrater i regionen har gjort uttalanden av den innebörden att så kan det inte få gå till.

Det är möjligt att den här debatten inte bör förlängas så mycket till, för det verkar vara svårt att komma överens. Jag vill i alla fall än en gång notera att regeringen inte har givit uttryck åt någon uppfattning i den riktning som bostadsministern har talat om. Regeringen har inte fattat något beslut som

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Om uttalande
rörande möjlighe-
terna att bo kvar
i sydvästra Skåne*

Torsdagen den
27 april 1978

*Om behandlingen
av ansökningar
om lån och bidrag
till energibespa-
rande åtgärder*

skulle peka på att man avser att eftersträva en utflyttning från och ytterligare försvagning av kommunerna i Sydvästskåne.

Regeringen har alltså icke fattat något beslut, och vi får väl hoppas att något sådant beslut heller inte blir aktuellt.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Vi skulle inte förlänga debatten, men ändå måste jag fråga vad det är för stort antal människor som skall flytta. Jag säger ju att varje kommun bör få behålla även sitt födelseöverskott. Expansionen måste då sammanhånga med att det kommer ett stort antal människor inflyttande i stället, och regeringen säger i dag att det kan vi inte ställa oss bakom. Det kan inte få bli en fortsatt befolkningstillväxt i sydvästra Skåne.

Vad vi har talat om och sagt till länsstyrelserna är att man måste planera inte bara i *ett* län i Skåne utan över länsgränserna och verkligen se Skåne som *en* region.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om behandlingen av ansökningar om lån och bidrag till energibesparande åtgärder

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Margit Odelsparr* (c) den 19 april anmälda fråga, 1977/78:419, och anförde:

Herr talman! *Margit Odelsparr* har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att inkomna låne- och bidragsansökningar till energisparande åtgärder skall kunna behandlas av länsbostadsnämnderna.

För lån och bidrag för den befintliga bebyggelsen har för innevarande budgetår anslagits 958 milj. kr. Därav har 400 miljoner anvisats på tilläggsstat genom riksdagsbeslut och regeringsbeslut den 15 resp. 16 februari i år.

Jämfört med föregående budgetår har anslaget därmed ökats med 632 milj. kr. Antalet beslut om energisparstöd har under tiden 1 juli 1977–31 mars 1978 uppgått till 48 799. Det är en ökning med ca 93 % jämfört med samma tid föregående budgetår.

Vid utgången av mars månad återstod 82 miljoner av det hittills fördelade anslaget. För innevarande budgetår återstod att fördela 100 milj. kr. som bostadsstyrelsen i dag fördelat till länsbostadsnämnderna.

MARGIT ODELPARR (c):

Herr talman! Jag får tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Det är med tillfredsställelse man kan notera den nya regeringens stora intresse att medverka till energibesparande åtgärder av olika slag. Inte minst gäller detta satsningen på åtgärder beträffande bostadshus i form av energisparbidrag, energisparlån och räntebidrag. Intresset från fastighetsägarnas sida att ansöka om lån och bidrag är stort, och detta hälsas givetvis med största tillfredsställelse.

Av de medel som är tillgängliga för budgetåret 1977/78 fanns den 31 mars 1978 82 milj. kr. disponibla ute hos länsbostadsnämnderna. Med tanke på att det i slutet på mars månad fanns närmare 14 000 ansökningar som inte var behandlade och vars beräknade belopp uppgick till 165 milj. kr. är det nödvändigt att det ställs ytterligare medel till förfogande, så att åtgärder kan vidtas som leder till ett ökat sparande av energi. Dessutom får man räkna med att ytterligare ansökningar inkommer under innevarande budgetår.

På grund av att tillgängliga medel inte varit tillräckliga har länsbostadsnämnder och kommuner fått ett stort antal telefonsamtal med förfrågningar om varför folk inte får sina lån och bidrag. Detta har inneburit en ökad arbetsbelastning och svårigheter att förklara att det beror på medelsbrist med tanke på den omfattande informationsdrive för energistöd som bedrevs under förra hösten. Det är dessa förhållanden som föranlett mig att ställa frågan.

Av bostadsministerns svar framgår att ytterligare 100 milj. kr. nu kommer att fördelas på länsbostadsnämnderna, och detta tycker jag är ett mycket positivt besked. Men jag kan inte undgå att påpeka, att jag finner det anmärkningsvärt att bostadsstyrelsen inte tidigare fördelat dessa medel, vilket borde ha kunnat ske. Detta skulle då ha inneburit att ett betydande antal ansökningar kunnat beviljas snabbare.

Jag utgår ifrån, herr talman, att bostadsministern med uppmärksamhet följer utvecklingen och återkommer till riksdagen med en begäran om ökade medel när så erfordras.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Vi är inom regeringen naturligtvis också mycket glada över det stora gensvar vi fått från människor som gått in för att spara energi i sina hus. Antalet ansökningar är, som jag sade tidigare, nästan hundra procentigt högre nu än under föregående budgetår.

Margit Odelsparr talar här om besvärligheterna ute i nämnderna. Det finns inga pengar, och människor ringer och frågar. Jag har emellertid vid förfrågningar på bostadsstyrelsen fått veta att nämnderna den 1 april hade 82 milj. kr. kvar. Dessutom fanns 100 milj. kr. som jag erfarit att bostadsstyrelsen kommer att fördela.

Med anledning av dessa uppgifter från min myndighet utgår jag ifrån att det finns pengar att fördela. Det skall inte behöva uppstå någon brist innan nya pengar kommer den 1 juli.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om mer tillförlitliga sjökort

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Marianne Jönssons* (c) den 13 april anmälda fråga, 1977/78:406, och anförde:

Herr talman! Marianne Jönsson har frågat mig vilka åtgärder jag anser bör

vidtas för att tillförlitliga sjökort blir upprättade.

Det finns i princip två sätt för statsmakterna att påverka produktionen av sjökort. Det ena är att avsätta mer resurser till ändamålet. Det andra är att se till att resurserna används på ett så effektivt sätt som möjligt. Regeringen har genom skilda beslut utnyttjat båda dessa metoder.

Sålunda har regeringen gett sjöfartsverket bemyndigande att beställa ett nytt sjömätningssartyg. I samband med tidigareläggningar av industriinvesteringar har vidare sjöfartsverket getts möjligheter att innevarande år investera ytterligare på sjökortläggningssidan. Regeringen har vidare i vår gett sjöfartsverket ökade resurser när det gäller att ta hand om sjömätningssdata och föra in nya uppgifter på sjökort.

För att försäkra sig om att de givna resurserna används på bästa sätt har regeringen gett sjöfartsverket i uppdrag att upprätta ett program för effektivisering och rationalisering av verksamheten.

I beslut den 20 april i år har vidare regeringen bemyndigat mig att tillkalla en särskild utredare för att se över sjöfartsverkets sjökortsframställning. Utredaren skall göra en bedömning av effektiviteten och tillförlitligheten i processen från sjömätning till färdiga sjökort. Översynen skall ske skyndsamt och har redan påbörjats.

MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsminister Turesson för svaret på min fråga.

Sjökortens tillförlitlighet är av allra största betydelse för att fartygsolyckor skall kunna undvikas vid våra kuster. Jag framställde min fråga närmast med anledning av de uppgifter som framkom vid granskning av det sjökort som det sovjetiska tankfartyget Tsesis hade med sig när det gick på grund utanför Fifång i Södertäljeleden. Vid kontroll visade det sig nämligen att detta sjökort var behäftat med över 100 fel. Enligt uttalanden av företrädare för sjöfartsverket finns det ingen anledning tro att detta kort skulle vara onormalt otillförlitligt. De flesta existerande sjökort torde vara varken bättre eller sämre, sägs det. Samtliga av vikelser på det nämnda sjökortet har dock funnits belagda i sjöfartsverkets arkiv sedan 1969. Först nu har felen rättats och nya sjökort skall börja säljas – ett halvt år efter olyckan.

För stora områden av Östersjön är sjökorten baserade på sjömätningar från 1800-talet, då man inte räknade med större djupgående på fartygen än 11 m. I dag kräver de stora tankfartygen för säker framfart ett fritt djup av 17 m eller mer. De katastrofrisker som trafiken med de stora tankfartygen ofrånkomligen skapar för Östersjöns vidkommande är betydande. Hänsyn till de enorma risker som är förbundna med denna trafik bör vara vägledande för den omsorg om Östersjöns vatten och stränder som Sverige har förbundit sig till genom att för fyra år sedan ansluta sig till Helsingforskonventionen om skydd för Östersjöns marina miljö – det hav som kanske är det hårdast belastade i världen. Tillförlitliga sjökort utgör härvidlag en avgörande förutsättning.

Sjöfartsverket skriver också i årets budgetframställning: "Sjökortens

främsta uppgift skall vara att möjliggöra en säker sjöfart. Det aktuella sjömättningsbehovet är mycket stort, bl. a. därför att det nuvarande mättningsunderlaget är gammalt och ofullständigt, inte minst med hänsyn till fartygens ökade djupgående och till att farledssystemet kontinuerligt ändras.”

Sådana deklamationer visar tydligt verkets vilja att åstadkomma en säker sjöfart i våra farvatten. Vad som synes ha saknats hittills är erforderliga resurser. Därför finner jag det mycket positivt att regeringen redan nu har vidtagit åtgärder för att åstadkomma det som jag efterfrågade, nämligen tillförlitliga sjökort. Det är därför min förhoppning att den här frågan, sedan kommunikationsministern nu också utsett en särskild utredningsman, skall få en positiv lösning.

Jag tackar än en gång för kommunikationsministerns svar.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är alldeles klart att jag delar Marianne Jönssons uppfattning att ett sjökort skall vara tillförlitligt. Det är av grundläggande betydelse för sjöfarten.

De ”uttalanden av företrädare för sjöfartsverket”, som Marianne Jönsson uttryckte sig, som förekommit i pressen är inte uttalanden från av verket auktoriserade personer. Något sådant uppdrag har inte verket givit.

I tidningen talades det om 100 fel på ett nytt sjökort, men man talar inte om vad det är för sorts fel. Det är klart att man kan finna 100 avvikelser mellan verkligheten och sjökortet. Man kan säkert finna 1 000. Men frågan är naturligtvis om avvikelserna är av den beskaffenheten att de har någon betydelse för sjökortets tillförlitlighet. Det är det som jag har fått regeringens tillstånd att be en professor och expert på Tekniska högskolan att utreda. Utredningen är också igångsatt.

Jag säger inte detta för att polemisera mot Marianne Jönsson, utan därför att jag tycker att det är angeläget att konstatera att skrivierna i tidningarna kan vara vederhäftiga, men att det ingalunda är säkert att de är det. Man får inte sätta likhetstecken mellan avvikelser och fel som är farliga för sjöfarten. Det är bara det som jag vill ha klargjort, så att inga missförstånd skall uppstå.

Efter professorns bedömning får vi se om de här 100 avvikelserna, eller kanske flera, är av den beskaffenheten att de är farliga för sjösäkerheten eller om de är bagateller.

Det är klart att jag, om jag på olika ställen på en vattenyta sänker ned en sten fastsatt på ett snöre, kan upptäcka att djupet inte stämmer på en meter när. Det är kanske 61 m i stället för 60 m, som det står på sjökortet, eller kanske 59 m, men det har ingen betydelse. Är det sådana fel som tidningarna skrivit om och som den här mannen talat om, är det av mindre intresse. Det är detta som vi får klarlagt genom den undersökning som professor Bjerhammar skall göra.

Om mer tillförlitliga sjökort

Torsdagen den
27 april 1978

*Om avsikten med
översyn av SJ:s
distriktsorgans
uppgifter*

*Om katastrofhjälp
till Moçambique*

§ 8 Om avsikten med översyn av SJ:s distriktsorgans uppgifter

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Håkan Winbergs* (m) den 19 april anmälda fråga, 1977/78:418, och anförde:

Herr talman! Håkan Winberg har frågat mig om avsikten med SJ:s översyn av distriktsorganens uppgifter är att genom centralisering flytta uppgifter som nu åvilar distriktsorganen till centralförvaltningen.

Svaret på frågan är nej.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Kommunikationsministerns svar på min fråga var lika kort som utmärkt. Jag kan därför vara praktiskt taget lika kortfattad. Tack för svaret, herr kommunikationsminister!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om katastrofhjälp till Moçambique

Statsrådet OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 21 april anmälda fråga, 1977/78:426, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om vilka insatser den svenska regeringen planerar med anledning av naturkatastrofen i Moçambique.

Som en följd av ovanligt kraftiga regnfall i Sydrhodesia, Zambia och Moçambique har Zambesidalen i Moçambique i början av april drabbats av svåra översvämningar. Det finns ännu inga slutgiltiga uppgifter om förödelsens omfattning, men av allt att döma är skadorna mycket omfattande. Moçambiques regering har vädjat till det internationella samfundet om katastrofbistånd.

Denna fråga prövas nu av regeringen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Ola Ullsten för svaret på min fråga.

Moçambique är ett fattigt land, och det är inte första gången det drabbas av naturkatastrofer. Också förra året hade man exempelvis en sådan i Limpopodalen. Samtidigt är det inget tvivel om att den senast inträffade i Zambesidalen är mycket omfattande.

Ola Ullsten säger i sitt svar att det inte finns några slutliga uppgifter om förödelsens omfattning. Det finns dock preliminära uppgifter, och enligt dessa beräknas över 220 000 människor ha blivit bostadslösa. Skördar på över 60 000 hektar beräknas ha gått förlorade. Vägar, skolor och hus har spolats bort, och i förlängningen av översvämningarna drabbas främst gamla och barn av följsjukdomar i form av maginfektioner och annat.

Det är alltså inget tvivel om att hjälpbehovet är oerhört stort. Man har i Moçambique beräknat behovet till omkring 40 miljoner dollar, varav

huvuddelen i form av mat, kläder och filtar.

Herr talman! Moçambique har alltsedan befrielsen fått kämpa en ojämn kamp. Det är ett av de länder om vilka man vet att det stöd som ges verkligen kommer folket till del. Vi får inte heller glömma bort att Moçambique tar hand om tusentals flyktingar från fascistländerna Sydafrika och Rhodesia. Alla skäl talar således för att Sverige bör bidra med ett ordentligt katastrofbistånd.

Nu svarar, herr talman, inte Ola Ullsten på min fråga. Han förklarar att den prövas av regeringen. Då vill jag fråga om den prövningen åtminstone sker i positiv anda och när regeringen kan tala om huruvida man är beredd att ge stöd eller inte.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är sant, som Eva Hjelmström säger, att Moçambique förra året drabbades av svår översvämningskatastrof i en annan floddal. Man vädjade till omvärlden om hjälp och fick svar från olika håll, däribland från Sverige. Vi ställde då upp med 5 milj. kr.

Frågan om katastrofbistånd efter årets översvämningskatastrof har helt nyligen aktualiserats i departementet. Vi har ännu inte hunnit ta slutgiltig ställning till den. Jag utgår från att regeringens beslut kommer att bli positivt. Hur stort bidrag det kan bli och i vilka former det kan utgå är de frågor som vi nu får pröva.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:150 bilaga 2, punkten 5, såvitt avsåg hemställan, till skatteutskottet
bilaga 3 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till finansutskottet 1977/78:187
1977/78:187 till skatteutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1977/78:50
Kulturutskottets betänkande 1977/78:21

§ 12 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:167

§ 13 Ledighet för vård av barn, m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:31 med anledning av propositionen 1977/78:104 såvitt angår förslag om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn, m. m., jämte motioner.

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

I propositionen 1977/78:104 hade regeringen, efter föredragning av socialministern Rune Gustavsson i samband med dåvarande arbetsmarknadsministern Per Ahlmark samt efter inhämtande av yttrande från lagrådet, föreslagit att riksdagen skulle anta förslag till lag om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås en ny lag om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. som skall ersätta den nu gällande lagen (1976:280) om rätt till föräldraledighet. Lagförslaget innebär att en arbetstagarare i egenskap av förälder ges rätt att för vård av barn dels vara helt ledig från anställningen till dess barnet har uppnått ett och ett halvt års ålder, dels förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Rätten till ledighet föreslås bli fristående från föräldraförsäkringens förmånsregler. Arbetstagararen föreslås dock alltid få rätt till ledighet under tid då föräldrapenning utgår.

Ledighet skall i princip förläggas till de dagar som arbetstagarare begär. Ledighet i form av arbetstidsförkortning skall dock som huvudregel spridas jämnt över arbetsveckans samtliga dagar.

Lagen avses i princip vara tvingande. Vissa regler föreslås dock bli dispositiva för att de genom kollektivavtal skall kunna anpassas till de varierande förhållanden som råder på olika arbetsplatser.

För att det skall finnas tid för information till allmänheten och arbetsmarknadens parter samt rådruum för anpassning inom arbetslivet, föreslås lagen träda i kraft den 1 januari 1979.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1767 av Bonnie Bernström (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag till åtgärder för att stimulera papporna att ta ett ökat ansvar för vården av barn inom ramen för föräldraförsäkringen och rätten till utökad tjänstledighet och förkortad arbetstid,

1977/78:1770 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade anta lagförslaget med av motionärerna föreslagna ändringar, innebärande *dels* att den i lagförslaget intagna rätten till förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid inte skulle genomföras separat för småbarnsföräldrar utan genomföras i samband med en allmän sänkning av arbetstiden, *dels* att det borde vara tillräckligt med anmälan en månad före påkallad ledighet i stället för i lagförslaget angivna två månader, *dels* att arbetstagarare som ville avbryta påbörjad ledighet och återgå i arbetet skulle kunna göra det med omedelbar verkan och *dels* att beslutanderätten om ledighetens förläggning helt skulle tillkomma arbetstagararen, samt

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

1977/78:1776 av Bengt Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats att

1. riksdagen beslutade godkänna de riktlinjer för föräldraförsäkringens utbyggnad som angavs i motionen,
2. riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om
 - a) uppföljning av lagreglerna från jämställdhetssynpunkt,
 - b) uppföljning av lagreglerna från barnomsorgssynpunkt,
3. riksdagen hos regeringen begärde att frågan om de nya lagreglernas inverkan på förmånerna inom socialförsäkringen m. m. klarlades.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1770 skulle anta det i propositionen 1977/78:104 framlagda förslaget till lag om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.,
2. beträffande riktlinjer för föräldraförsäkringens utbyggnad att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1776, yrkandet 1,
3. beträffande uppföljning av reglerna från jämställdhetssynpunkt m. m. att motionerna 1977/78:1767 och 1977/78:1776, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
4. beträffande kartläggning av socialförsäkringsförmåner m. m. under ledighetstid att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1776, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,
5. att riksdagen skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480), innebärande en lagteknisk justering till följd av förslaget till lag om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Följande tre reservationer hade avgivits av Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Frida Berglund, Anna-Greta Leijon och Sune Johansson (samtliga s):

1. beträffande riktlinjer för föräldraförsäkringens utbyggnad m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1776, yrkandet 1, godkände vad reservanterna anförde,
2. beträffande uppföljning av reglerna från jämställdhetssynpunkt, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:1767 och 1977/78:1776, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,
3. beträffande samarbetet med de fackliga organisationerna vid reformens utarbetande, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Familjepolitikens mål är att skapa en god uppväxtmiljö för barnen och social trygghet för barnfamiljerna. Familjepolitiken skall också

utformas så att den främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Ett viktigt led för att nå dessa mål är utbyggnaden av samhällets ekonomiska stöd och sociala service för barnfamiljerna. Ett annat viktigt led är att förbättra föräldrarnas möjligheter att vara tillsammans med barnen under den tid då barnen har särskilt stort behov av vård och tillsyn.

Den enskilda familjen är i dag en liten utsatt enhet. Särskilt de ensamstående föräldrarna möter ofta svårigheter. Familjens ansvar för barnen kräver i allt högre grad samhällets kompletterande stöd. Det ligger i samhällets ansvar att i planering för goda miljöer och ett arbetsliv som tar hänsyn till barnfamiljernas situation skapa förutsättningar för goda villkor för barnen. Samhället måste samtidigt mera direkt komplettera familjernas omsorg för barnen. Det kan ske genom en bra barnomsorg, som planeras för barnens stimulans och inte bara för att tillgodose den vuxnes behov av barntillsyn. Det kan ske på sätt som jag här senare kommer att redovisa genom en utbyggd föräldraförsäkring som ger småbarnsföräldrar valfrihet att själva välja den form av ledighet som bäst passar familjen.

De första åren i ett barns liv anses som grundläggande för barnets utveckling. Därför är det särskilt angeläget att då ge alla barn den stimulans och trygghet som är nödvändig för en harmonisk utveckling. Det kan ske i hemmet eller i en väl utvecklad barnomsorg. Största betydelsen för barnets utveckling under de första åren har dock möjligheterna till en omfattande föräldrakontakt. Det är därför angeläget att på alla sätt underlätta för föräldrarna att kunna umgås med sina barn.

Trots förkortade arbetstider har långa arbetsresor för många föräldrar förlängt den tid de är borta från hemmet. Att vara borta från hemmet elva timmar varje arbetsdygn är ingenting ovanligt för en förälder i ett storstadsområde.

Det är ett stort problem i dag att föräldrarna inte i större utsträckning hinner eller orkar vara tillsammans med sina barn. Därför är det viktigt att arbetslivets villkor ändras så att det blir möjligt att förena förvärvsarbete med föräldraskap utan att barnen behöver komma i kläm.

Av stor betydelse i detta sammanhang är arbetstidens längd. Det är angeläget att småbarnsföräldrar ges kortare arbetstid.

Trots att det samhällsekonomiska utrymme som står till förfogande är starkt begränsat har det ekonomiska stödet till barnfamiljerna förbättrats. Det allmänna barnbidraget har höjts från den 1 april 1978 så att det nu utgår med 2 260 kr. per barn och år. Samma dag höjdes också bostadsbidragen för barnfamiljerna.

Utbyggnaden av barnomsorgen fortsätter. Utbyggnadsprogrammet innebär att det under åren 1977–1981 skall byggas 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem. För att stimulera utbyggnaden infördes den 1 januari 1977 ett nytt statsbidragssystem med väsentligt höjda bidrag som också gjordes värdebeständiga. De tre första åren kommer ca 57 000 nya platser i daghem och ca 25 000 platser i fritidshem att stå färdiga. Dessutom sker en betydande ökning av antalet familjedaghem. Förra året tillkom ca 29 000 nya platser i barnomsorgen. Det är fler än vad som tillkommit något år

tidigare.

Bidragsförskotten ger ekonomiskt grundskydd för barn, vilkas föräldrar lever isär. Bidragsförskott utgår för 212 000 barn med f. n. högst ca 4 880 kr. per år. Jag har tillsatt en parlamentarisk utredning som nu arbetar för att se över samhällsstödet till ensamstående föräldrar.

En kartläggning av behovet av barnomsorg under obekvämt arbetstid pågår i vissa orter. Samtidigt har länsstyrelserna i Värmlands och Västmanlands län fått regeringens uppdrag att kartlägga förutsättningarna för en anpassning av småbarnsföräldrarnas arbetstider till barnens behov. Resultaten skall redovisas i år.

En utbyggnad av föräldraförsäkringen och därmed en utvidgning av rätten till föräldraledighet beslutades våren 1977 mot bakgrund av regeringförklaringen. De nya reglerna trädde i kraft den 1 januari 1978. De innebär bl. a. att föräldraförsäkringen byggts ut med ytterligare två månader. Av den sammanlagda ersättningstiden om nio månader skall tre månader kunna tas ut i form av särskild föräldrapenning fram t. o. m. barnets första skolår. Den särskilda föräldrapenningen kan användas både vid hel ledighet och vid förkortad arbetstid. Den utgår därför som hel, halv eller en fjärdedels föräldrapenning.

I propositionen 1976/77:117 om utbyggnad av föräldraförsäkringen m. m. sade jag att detta var det första steget i den utbyggnad av föräldraförsäkringen och rätten till föräldraledighet som regeringen planerar. Jag sade också att det andra steget avsågs omfatta en fristående rätt till föräldraledighet för småbarnsföräldrar. Detta andra steg föreslås i den proposition som vi nu behandlar om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn m. m.

Förslaget innebär att en ny lag om rätt till ledighet för vård av barn m. m. skall ersätta den nu gällande lagen om rätt till föräldraledighet.

Genom den nya lagen får förälder rätt att för vård av barn dels vara helt ledig från sin anställning tills barnet är ett och ett halvt år, dels förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid tills barnet är åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har slutat första skolåret. Rätten till ledighet föreslås bli fristående från föräldraförsäkringens förmånsregler. Den rätten är här till sin karaktär lik studieledighetens regler.

Arbetstagare föreslås dock alltid få rätt till ledighet under tid då föräldrapenning utgår.

Ledigheten skall i princip förläggas till de dagar som arbetstagaren begär. Ledighet i form av arbetstidsförkortning skall dock som huvudregel spridas jämnt över arbetsveckans samtliga dagar.

Lagen avses i princip vara tvingande. Vissa regler föreslås dock bli dispositiva för att de genom kollektivavtal skall kunna anpassas till de varierande förhållandena på olika arbetsplatser.

För att ge rimlig tid för information till allmänheten och arbetsmarknadens parter samt rådrum för anpassning inom arbetslivet föreslås lagen träda i kraft den 1 januari 1979.

Lagförslaget är, som jag nämnde, andra steget i den av regeringen planerade utbyggnaden av föräldraförsäkring, föräldraledighet och vårdnads-

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

bidrag. Det tredje steget avser en samlad lösning av frågorna om vårdnadsbidrag och ytterligare utbyggnad av föräldraförsäkringen. Vid utformandet av det tredje steget bör det vara möjligt att ta hänsyn till de erfarenheter av föräldraförsäkringen som familjestödsutredningen inom kort kommer att presentera.

Regeringen avser att tillsätta en arbetsgrupp med bl. a. företrädare för arbetsmarknadens parter för att utvärdera den nu föreslagna lagens konsekvenser på arbetsmarknaden och effekter för barn och föräldrar. Samtidigt undersöks effekterna av de regler om särskild föräldrapenning och därmed sammanhängande ledighet som trädde i kraft den 1 januari 1978.

Propositionen innehåller också förslag till vissa ändringar i övergångsbestämmelserna till föräldraförsäkringen, som trädde i kraft den 1 januari 1978. Ändringarna gäller villkoren för adoptivföräldrar.

Jag skall nu något närmare redogöra för de förslag som behandlats i propositionen och i utskottets betänkande.

Föräldrarna har som jag tidigare nämnt rätt till ledighet under sex månader, då föräldrapenning utgår i samband med barns födelse. Därutöver utgår tre månaders föräldrapenning som föräldrarna delar lika. Den ena föräldern kan överlåta sin del till den andra föräldern genom ett meddelande till försäkringskassan. Ensamstående förälder har rätt till tre månaders särskild föräldrapenning.

I propositionen föreslås att en arbetstagare i egenskap av förälder ges rätt att för vård av barn vara helt ledig från anställningen till dess barnet har uppnått ett och ett halvt års ålder.

I propositionen föreslås också att arbetstagare får rätt att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess barnet fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet slutat det första skolåret. Förslaget är en anpassning till de förhållanden som i dag råder för statligt anställda. Det är alltså en rättvisefråga att ge alla föräldrar denna möjlighet som i dag bara tillkommer ett fåtal.

Syftet är att ge föräldrar och barn mera tid för varandra och att minska barnens ofta mycket långa dagliga vistelsetider i daghem och annan barnomsorg. Behovet av ledighet torde därför vara störst under förskoletiden och under det första skolåret. På grund härav har åldersgränsen satts till åtta år.

Förutom de nämnda möjligheterna till hel- och deltidsledighet skall föräldrarna alltid ha rätt att vara lediga när någon form av föräldrapenning utgår.

Möjligheten att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid innebär dock inte att föräldrarna måste ta ut ledigheten i en följd. F. n. får ledighet i samband med barns födelse delas upp på två perioder. Den tid då särskild föräldrapenning utgår får också delas upp på två perioder. För att reglerna skall bli så enkla som möjligt, samtidigt som föräldrarnas behov av ledighet tillgodoses, föreslås att ledigheten får delas upp på två perioder per kalenderår. – Rätten att dela upp ledigheten är oberoende av om ledigheten tas ut som hel, halv eller fjärdedels ledighet. I de två perioderna skall all

ledighet inräknas, oberoende av om föräldern har föräldrapenning under tiden för ledigheten eller inte.

Antalet perioder är liksom lagen i övrigt helt knutet till arbetstagaren i dennes egenskap av förälder. Det innebär att varje förälder har rätt att dela upp sin ledighet på två perioder per år.

Enligt gällande regler har den arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet i samband med barns födelse skyldighet att anmäla detta till arbetsgivaren en månad före ledighetens början. Vill man ha ledigt i samband med tillfällig vård av barn är underrättelsetiden en vecka. Beror ledigheten på sjukdom gäller över huvud taget inte någon underrättelsetid.

Vid bestämmande av underrättelsetidens längd har en avvägning fått göras mellan å ena sidan föräldrarnas behov av att med relativt kort varsel kunna få ledigt när behovet inte kunnat förutses lång tid i förväg och å andra sidan det behov som kan finnas på arbetsplatsen av en längre planeringsperiod inför ledigheten.

Till stor del tillgodoses föräldrars behov av icke planerad ledighet genom rätten till ledighet för tillfällig vård av barn. Någon ändring av reglerna för denna rätt till ledighet har därför inte föreslagits. För annan kortare ledighet synes den nuvarande underrättelsetiden på en månad vara tillräcklig.

För längre ledighet kan det dock med hänsyn till planerings-, vikariats- och andra omställningsfrågor vara nödvändigt med en förlängning av underrättelsetiden utöver en månad. Med hänsyn till omfattningen av den ledighet som föreslås har underrättelsetiden förlängts utöver vad som nu gäller till två månader. Den föreslagna regeln är dock dispositiv så att arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal kan anpassa den till de särskilda förhållanden som kan råda. Lagen medger undantag från regeln om två månaders underrättelsetid om behovet beror på sjukdom hos den andra föräldern eller på någon annan omständighet som arbetstagaren inte har kunnat råda över.

Enligt förslaget, som i den här delen stämmer med nu gällande regler, har en arbetstagare rätt att avbryta påbörjad ledighet. Har ledigheten varit avsedd att pågå längre tid än en månad är dock arbetsgivaren inte skyldig att låta arbetstagaren återinträda i arbetet tidigare än en månad efter anmälan.

Tanken bakom förslaget till ledighet är – som jag sade tidigare – att föräldrar och barn skall få mera tid varje dag till en meningsfull samvaro. Arbetstidsförkortningen bör därför i princip spridas över arbetsveckans samtliga dagar.

Bara när en sådan arbetstidsförkortning inte skulle tjäna detta syfte eller där arbetstiden är förlagd på sådant sätt att daglig arbetstidsförkortning är utesluten bör ledigheten tas ut så att den förläggs till viss eller vissa av arbetsveckans dagar. Det kan t. ex. gälla nattarbetande vårdpersonal. Ledigheten skall förläggas till arbetsdagens början eller slut om inte arbetstagaren samtycker till annan förläggning.

Med rätten till ledighet följer rätten att i full utsträckning återgå till anställningen. En förälder får alltså rätt att efter viss kortare eller längre hel resp. fjärdedels ledighet gå tillbaka till full tjänst. Den arbetstagare som begär

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

fjärdedelsledighet skall i första hand, med undantag för den kvantitativa minskning som följer av uppehållet i arbetet, beredas oförändrade arbetsuppgifter. Endast om det visar sig vara omöjligt med oförändrade uppgifter får arbetsgivaren omplacera arbetstagaren.

Den nu föreslagna lagen om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. föreslås bli tvingande vad gäller omfattningen av rätten till ledighet och periodindelningen. Reglerna om underrättelsetid och den tid efter vilken arbetstagaren vid avbrott i ledighet får återgå i arbete föreslås däremot bli dispositiva. Dessutom föreslås att kollektivavtal får träffas på förbunds nivå om den närmare tillämpningen av bestämmelserna om ledighetens förläggning och skyddet mot försämring av anställningsförmåner och arbetsförhållanden.

Den nya lagen om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. föreslås träda i kraft den 1 januari 1979. Förutom den föreslagna ledighetslagen innehåller propositionen också förslag till vissa ändringar i övergångsbestämmelserna till föräldraförsäkringen som trädde i kraft den 1 januari 1978.

Ändringen av övergångsbestämmelserna innebär att adoptivföräldrar, som adopterar barn födda före den 1 januari 1978 men inte fyllda åtta år när de kommer i adoptivföräldrarnas vård, får samma rätt till föräldrapenning som om de adopterat barnet före den 1 januari 1978, dvs. 210 dagar i samband med barnets ankomst.

Av dessa dagar utgår 30 dagar som särskild föräldrapenning och kan därför tas ut till dess barnet fyller åtta år eller t. o. m. första skolåret. Den nu föreslagna regeln får betydelse för alla adoptivföräldrar som efter den 1 januari 1978 har adopterat barn födda före nämnda datum som inte fyllt åtta år. Förändringen är en rättvisefråga för denna grupp föräldrar och barn.

INGRID LUDVIGSSON (s):

Herr talman! I den proposition som riksdagen nu skall behandla föreslår regeringen, vilket socialministern ganska utförligt redogjort för, en ny lag som skall ge rätt till ledighet för vård av barn. Socialministern kallade detta för andra steget i en familjepolitisk utveckling. Enligt förslaget skall en förälder få rätt att för vård av barn dels vara ledig från anställning till dess att barnet är ett och ett halvt år gammalt, dels få förkortad arbetstid till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess att barnet fyllt åtta år eller har avslutat första skolåret. Denna rätt skall enligt förslaget bli fristående från föräldraförsäkringens förmånsregler. Det betyder att det inte är fråga om att i någon form kompensera det ekonomiska bortfall som uppkommer i samband med att den lagfästa rätten till ledighet utnyttjas.

Det framlagda förslaget är i stort sett en kopiering av de bestämmelser som i dag redan gäller för den statliga arbetsmarknaden. Man tycker då att det borde ha varit möjligt att för riksdagen presentera något fylligare uppgifter om hur systemet har slagit ut, eftersom det ju varit i funktion ganska länge på den statliga arbetsmarknaden. Men någon närmare analys av hur möjligheterna till ledighet utnyttjats har vi inte fått, och det är att beklaga.

Vi socialdemokrater har vid flera tillfällen lagt fram förslag till riktlinjer för hur vi anser att reformeringen av familjepolitiken skall drivas vidare.

Vägledande för våra förslag har varit att vi skall ge barnen bättre levnadsvillkor och samtidigt öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Vi har bl. a. begärt att riksdagen skall fatta ett principbeslut om en till 12 månader förlängd föräldraförsäkring. Det förslaget förutsatte också att ersättningstiden delas upp mellan föräldrarna. Våra förslag har dock redan förkastats av riksdagen i år.

Det nu föreliggande förslaget är av mycket begränsad räckvidd och ett genomförande av det gör knappast skäl för benämningen familjepolitisk reform. I propositionen anförs att möjligheten till mer ledighet än lagen i dag föreskriver är beroende av arbetsgivarens inställning. Sedan kommer man in på olika skäl till att det ur både barns och föräldrars synpunkt vore mycket värdefullt med mer tid för varandra och att detta skulle garanteras genom att den föreslagna lagen ger utrymme för detta. "Det skulle vara av stor betydelse för många föräldrar", heter det i propositionen. Vi kan hålla med om att möjligheten till ledighet kommer att ha sin betydelse för en hel del föräldrar och familjer. Det är också anledningen till att vi accepterar lagförslaget, men vi har från den socialdemokratiska gruppen fört fram vissa krav som vi menar att riksdagen borde ställa sig bakom i samband med att beslut om lagen fattas.

Att vi nu återigen aktualiserar dessa krav beror på att vi anser att det finns stor sannolikhet för att de som i första hand kan komma att dra nytta av den nya lagen är de som är ekonomiskt väl ställda. Det är nämligen inte så, som det görs gällande i propositionen, att det *bara* är den lagstadgade rätten att kunna vara ledig som är avgörande för om en förälder skall kunna stanna hemma eller ej. Det finns andra förutsättningar som också måste uppfyllas. Vilka möjligheter har t. ex. den ensamstående föräldern eller föräldrar med låga inkomster att utnyttja aldrig så generösa ledighetsbestämmelser om de inte får ekonomisk kompensation? De har i regel inga ekonomiska marginaler att röra sig inom.

Nu skriver utskottet att det sedan den 29 mars, när riksdagen senast behandlade våra yrkanden – efter behandling i socialförsäkringsutskottet –, inte har hänt något som föranleder riksdagen att göra något annat ställningstagande i dag. Det har ju hänt att den här propositionen har lagts fram och såvitt vi kan finna bör det här vara ett synnerligen lämpligt tillfälle för riksdagen att klargöra sina avsikter i familjepolitiken. Vi kan vara överens om att vi skall arbeta för att barn och föräldrar skall få mer tid för varandra. Rune Gustavsson använder många ord för att klargöra värdet därav. Då borde vi också vara överens om att det är lika viktigt för alla barn och för alla föräldrar. För att det skall bli verklighet krävs att de ekonomiska förutsättningarna härför skapas. I vår motion 1776 har vi redovisat hur vi vill bygga upp ett system enligt inkomstbortfallsprincipen. Vi menar också att rätten till ersättning skall knytas till varje barn i familjen. Ett godkännande av de riktlinjer som vi lagt fram i den socialdemokratiska motionen skulle utgöra ett bra komplement till den föreliggande propositionen.

Förslaget gör också anspråk på att vara jämställdhetsfrämjande. Det skulle öka förutsättningarna för föräldrar att dela på ansvaret för hem och barn, dvs.

Torsdagen den
27 april 1978.

*Ledighet för vård
av barn; m. m.*

fäderna skulle efter det här förslagets genomförande komma att utnyttja rätten till ledighet i större utsträckning än tidigare. Vi har väldigt svårt att förstå att propositionen över huvud taget innehåller något som skulle komma att verka i den riktningen. Det finns nog i stället goda skäl att förmoda att en ledighet för vilken ekonomisk kompensation inte utgår inte kommer att bli särskilt mycket utnyttjad av papporna i familjerna. Fortfarande är det så att det oftast är mannen i familjen som har den högre lönen, med påföljd att det också blir mer ekonomiskt kännbart när han stannar hemma, helt eller delvis. Det är fara värt att de nya reglerna i stället kommer att ytterligare befästa de traditionella könsrollerna i familjen, dvs. med kvinnan som den som i första hand är ansvarig för hem och barn, även om hon förvärvsarbetar.

Det är därför vi socialdemokrater menar att man måste vara vaksam på utvecklingen. Vi vill genom vår motion möta de här tendenserna genom att knyta ersättningen från föräldraförsäkringen till den förälder som stannar hemma och har vårdnaden. Därigenom ges också en förvärvsarbetande make rätt att vara hemma och ta hand om sitt barn, även om den andra maken är hemarbetande.

Vi anser att riksdagen i dag bör fatta ett beslut om att det fortsatta reformarbetet skall ges den inriktning vi föreslagit i vår motion, som jämställer män och kvinnor inom familjepolitiken. Vi tror nämligen att om inte den föreliggande propositionen om utökad ledighet på något sätt kombineras med åtgärder som direkt stimulerar eller möjliggör för papporna att aktivt ta del i barnens vård, blir den ett slag i luften när det gäller att främja jämställdheten. Det finns faktiskt ingen saklig grund för den optimism som föredragande statsrådet uttalar på den punkten. Förmodandena om de positiva effekterna i dessa avseenden är nog snarast att hänföra till avdelningen fromma förhoppningar, så länge inga mer påtagliga åtgärder föreslås.

Den här frågan har också utförligt behandlats i en motion av Bonnie Bernström och Olle Wästberg i folkpartiet. De pekar på just de farhågor som vi också hyser och som vi har redovisat. Vad de vill med sin motion är att regeringen skall ges i uppdrag att se över vilka möjligheter det finns att stimulera papporna att ta lika ansvar och även ge dem möjlighet därtill. Ett bifall till reservation 2 är således samtidigt ett bifall till Bonnie Bernströms och Olle Wästbergs motion. Där yrkar vi nämligen just att riksdagen skall understryka vikten av att den arbetsgrupp som skall få i uppdrag att följa lagens verkningar får som huvuduppgift att bevaka jämställdhetsfrågorna.

Arbetsgruppen bör också få i uppdrag att ta erforderliga initiativ, så att jämställdhetsarbetet främjas. Oerhört viktigt är det också att noga följa i vad mån ledighetslagen kan komma att påverka utbyggnaden av barnomsorgen. Det har inte utskottets majoritet ansett nödvändigt att understryka.

På en punkt har utskottet tillmötesgått de socialdemokratiska motionärerna, och det är när det gäller frågan om den nya lagens inverkan på annan lagstiftning, såsom socialförsäkringen och försäkringar knutna till anställning. För oss framstår det som en upprörande brist att detta inte klarlagts i propositionen, och vi efterlyser en sådan kartläggning. På den punkten har vi

vunnit gehör från de borgerliga ledamöterna i utskottet, som tydligen – i motsats till socialministern – har insett att det är väsentligt att få detta utrett.

Slutligen har vi i reservation 3 tagit upp samarbetet med de fackliga organisationerna. Vi anser det anmärkningsvärt att inte löntagarorganisationerna varit med i förberedelsearbetet och noterar att här har tydligen tillämpats en annan praxis än den som tidigare gällt. Vi har vidareutvecklat detta i vår motion. Vi kan inte dela den uppfattning som kommit till uttryck i utskottets skrivning, att förfaringssättet skulle ha varit detsamma nu som vid tillkomsten av andra arbetsrättsliga reformer. Vi har därför valt att reservera oss mot denna del av utskottets motivering.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna som är fogade till utskottets betänkande.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det finns ett gammalt och numera ganska nött skämt om statistikens ofullkomlighet. Man säger att det finns tre olika slag av lögn: vanlig lögn, ett visst slags dikt och statistik.

Helt osökt har det slagit mig att man borde tillfoga en fjärde form, nämligen borgerliga vallöften. Jag tänker inte ta upp tiden med att göra en uppräknig av alla svek som den borgerliga regeringen hittills har stått för. De är redan alltför väl kända för att det skall vara nödvändigt.

Jag skall nöja mig med att ta upp den del som de borgerliga partierna, liksom socialministern i dag, fortfarande envisas med att vilja kalla "stödet till barnfamiljerna" men som barnfamiljerna hittills knappast har uppfattat som något stöd. De positiva effekter som eventuellt kunde ha blivit följden av hittills beslutade reformer på området har snabbt ätits upp av kraftiga prisstegringar på dagligvaror, hyreshöjningar och arbetslöshet.

Nu måste man ju i sanningens namn säga att den borgerliga oförmågan att genomföra sina löften inte är enbart negativ. För det första kommer den att leda till att de borgerliga partiernas tid vid regeringsmakten kommer att ta slut senast om ett och ett halvt år. För det andra kommer man uppenbarligen inte att kunna driva igenom sina reaktionära förslag, som t. ex. förslaget om vårdnadsbidrag. Dessa vårdnadsbidrag skulle ju komma som ett brev på posten, bara de borgerliga partierna fick makten efter valet 1976. Nu har man förvandlat det till något som man själv vill ge bilden av att vara en trestegsraket, där det första steget var förbättring av föräldraförsäkringen, det andra, som vi nu diskuterar, förkortning av arbetstiden för småbarnsföräldrar och det tredje vårdnadsbidrag. Men det verkar som om krutet har varit blött i de två första raketstegen, och till det sista förefaller man inte ha något krut kvar alls, även om socialministern i sin utförliga redovisning av propositionens innehåll förebådar ett förslag inom kort.

När det gäller förbättringarna av föräldraförsäkringen, så har vänsterpartiet kommunisterna hävdad att den genomförda reformen är en halvmesyra. Målsättningen måste där vara att täcka inkomstbortfall i samband med tillfällig vård av barn, på samma sätt och utan begränsningar som gäller i

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

sjukförsäkringssystemet i övrigt men med tillägg för förbättrade möjligheter för föräldrarna att delta i och följa verksamheten inom förskolan.

Av de förslag som regeringen har lagt fram i den nu aktuella propositionen har vpk godkänt att föräldrar skall ha rätt till ledighet för vård av barn tills det uppnår ett och ett halvt års ålder. Med detta uppnår man, som socialministern nyss framhöll, en större likhet mellan anställda i offentlig tjänst, som redan har denna rättighet, och de privatanställda. Däremot har vi avvisat förslaget vad gäller förkortad arbetstid för föräldrar t. o. m. barnets första skolår. Vi har också hävdats att i den mån föräldrar vill utnyttja rätten till ledighet helt eller delvis under barnets första 18 månader, eller i övrigt ledighet när särskild föräldrapenning utgår, så skall den anställde själv ha rätt att bestämma över ledighetens förläggning. Vi avvisar således de bestämmelser som finns i 8 § i lagförslaget, som ger arbetsköparna rätt att besluta i dessa avseenden, liksom 9 §, där arbetsköparna ges en möjlighet att utestänga den från arbetet som önskar avbryta sin ledighet.

I sitt yttrande över vpk-motionen skriver utskottet: "Det är med förvåning som utskottet noterar att vpk vill förvägra småbarnsföräldrar och deras barn de ökade möjligheter till samvaro som propositionen banar väg för." Jag kan inte underlåta kommentaren, att det skulle ha varit en glädje för oss i vårt parti att genom en representant i utskottet ha fått möjlighet att skingra utskottsledamöternas förvåning på den här punkten.

Jag har f. ö. svårt att befria mig från den något lustiga bilden av ett av förvåning förstummat utskott med samfällt höjda ögonbryn. Det skulle kanske vid det tillfället t. o. m. ha varit värt att sitta vid väggen utan yttranderätt.

Men låt mig nu i stället skingra utskottets förvåning och – jag vet inte för vilken gång i ordningen – redovisa vpk:s ståndpunkter i de här frågorna.

Vi har ingenting emot sex timmars arbetsdag. Det är faktiskt så, ärade ledamöter av arbetsmarknadsutskottet, att vi är det enda parti här i riksdagen som har ställt kravet på en allmän arbetstidsförkortning. Och vad mera är – vi ställer kravet på allmän arbetstidsförkortning utan löneminskningar. Regeringens förslag till kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar kommer att gynna välbetalda tvåförsörjarfamiljer, och vpk vägrar att delta i sådana diskriminerande reformer. Jag kanske kan få en förklaring från det förvånade utskottet hur man har tänkt sig att ensamstående föräldrar skall kunna utnyttja möjligheterna till ledighet. Samtidigt kanske man också vill förklara hur det kommer att fungera i stora delar av landet, där över huvud taget bara ett litet fåtal kvinnor kan få jobb. Räkna ni på allvar med att fäderna i dessa familjer – i glesbygder, i en företagsorter med tung industri, osv. – skall ha råd att minska sin arbetstid för att kunna umgås med barnen? I så fall har ni inte mycket begrepp om det arbetande folkets villkor här i landet. Jag skulle önska att jag kunde säga att jag var förvånad över utskottets ställningstagande – men det kan jag inte.

En förutsättning för att en lag om arbetstidsförkortning för småbarnsföräldrar inte skall bli diskriminerande är att de som använder sig av möjligheten inte drabbas ekonomiskt. Det skulle således innebära att någon form av

vårdnadsbidrag infördes. Men inte heller detta är något som vpk i dagens läge kan förespråka. Vi anser att alla tillgängliga resurser måste användas för utbyggnad av barnomsorgen. I dagarna har det kommit en ny rapport från sysselsättningsutredningen – Kvinnors förvärvsarbete och förvärvshinder – där man utifrån studier i Borås och Sundbyberg visar att ca 80 % av de kvinnor som inte förvärvsarbetar och som har barn under sju år uppger barn tillsynen som ett huvudsakligt arbetshinder.

I ett läge när det verkligen existerar valfrihet för kvinnorna, dvs. när deras rätt till arbete är garanterad och när varje barns rätt till en plats på ett bra daghem eller fritidshem är tryggad, då kan vi diskutera vårdnadsbidrag igen, men inte förr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1977/78:1770.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Propositionen 104 om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn skall ses som en delreform på familjepolitikens område – det har socialminister Rune Gustavsson utförligt redogjort för i sitt anförande. Det första ledet utgjordes av den utbyggnad av föräldraförsäkringen från sju till nio månader som trädde i kraft den 1 januari i år. Den nu föreslagna fristående föräldraledigheten är det andra steget. Därutöver planeras ett tredje steg som skall innefatta en samlad lösning av frågorna om vårdnadsbidrag och utbyggnad av föräldraförsäkringen.

Regeringsförslaget ger en utökad rätt till ledighet från anställning. En förälder föreslås få rätt till vård av barn dels genom hel ledighet från anställning till dess barnet uppnått ett och ett halvt års ålder, dels genom en förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess barnet fyllt åtta år eller då det slutat första skolåret. Om förslaget kan sägas att det är ägnat att stärka småbarnsföräldrars ställning på arbetsmarknaden samtidigt som det ger dem bättre möjlighet att vara tillsammans med sina barn under barnens tidigaste uppväxtår. Förslagets principer ansluter sig mycket nära till det som i dag gäller för statligt anställda.

Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar att det här regeringsförslaget har en mycket bred parlamentarisk uppslutning. Det är bara kommunisterna som har yrkat på dels ändringsförslag, dels avslag i vissa delar. Vpk godtar förslaget om rätt till ledighet under barnets första 18 månader, men ställer sig negativt till att föräldrar med småbarn skall få rätt att förkorta sin arbetstid till sex timmar. Vpk har ju, precis som fru Marklund här sade, föreslagit en allmän sänkning av arbetstiden och säger sig på den grunden icke kunna acceptera den förkortade arbetstiden för småbarnsföräldrarna.

Fru Marklund sade först att man inom vpk var förvånad över utskottets skrivning, men senare återtog hon detta och sade att man inte var förvånad över det som utskottet till sist enades om. Låt mig i anslutning till det säga att vi inom utskottet med förvåning och faktiskt också med ledsnad konstaterat

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för våra
av barn, m. m.*

att kommunisterna är det enda parti här i riksdagen som vill förvägra småbarnsföräldrar och deras barn ökad möjlighet till en större samvaro, en möjlighet som propositionens förslag banar väg för.

Jag påpekade tidigare att utskottets majoritet var enig med socialdemokraterna om att tillstyrka propositionen och att avstyrka kommunistmotionen. Det finns anledning att med tillfredsställelse konstatera den enigheten, inte bara därför att det är ett bra lagförslag som därmed kommer att få nära nog hela riksdagens stöd, utan också mot bakgrund av det faktum att det så långt jag kan erinra mig är första gången som socialdemokraterna ansluter sig utan alternativförslag till ett förslag om en utbyggnad av en familjepolitisk reform. Därför framstår de reservationer som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande som ytterst marginella.

Den första reservationen avser föräldraförsäkringens framtida utbyggnad. Där har utskottsmajoriteten hänvisat till att riksdagen så sent som för ett par veckor sedan har prövat den frågan, något som också fru Ludvigsson konstaterade i sitt inlägg. Riksdagen sade då bl. a. att de vid årsskiftet genomförda förbättringarna av föräldraförsäkringen inte skulle innebära att man band sig för ett program för den framtida utformningen. Till detta kan läggas att familjestödsutredningen inom kort skall lägga fram sitt förslag. Vi har inom arbetsmarknadsutskottet menat att det under de båda veckor som förflutit sedan detta riksdagsbeslut fattades inte har inträffat någonting som givit anledning till omprövning.

När socialdemokraterna kritiserar utskottsutlåtandet därför att lagförslaget inte har ändrats beträffande skyldighet att fördela ledigheten, så kan man konstatera att inte heller den socialdemokratiska motionen innehåller något sådant ändringsförslag. Man anmälde där bara en tveksamhet när det gällde om ledigheten skulle komma att utnyttjas alltför ensidigt och om fäderna skulle komma att ta ett mer direkt ansvar för barnets vård. I det sammanhanget måste man konstatera att frågan om att dela lika på föräldraleidigheten upplevs som ett problem också av socialdemokraterna. Man har därför också stuckit in en brasklapp i sin motion genom att säga att "föräldrapenning skall delas lika mellan föräldrarna och att undantag från denna regel endast får ske när det föreligger särskilda skäl". Det innebär alltid problem att slå fast en sådan likhet i lagtexten. Därför har inte heller socialdemokraterna föreslagit detta.

Den socialdemokratiska motionen och reservationen slår in öppna dörrar genom denna hemställan, eftersom såväl regeringen som utskottet anser att det finns skäl för att följa upp ledighetens tillämpning. Regeringens arbetsgrupp, som får detta uppdrag, skall ju också i sig rymma representanter för arbetsmarknadens parter och skall dessutom hålla en tät kontakt med jämställdhetskommittén. Vidare har redan aviserats att informationen om den nya lagen också skall ta sikte på att påverka fäderna att ta aktiv del i vården av barnen. Med detta konstaterande kan man enligt min mening lämna reservationen 2 därhän.

Reservationen 3, som är om möjligt ännu märkligare, vill göra gällande att LO och TCO inte har fått sina synpunkter tillgodosedda då lagstiftningen

förbereddes. Mot det påståendet står det besked som utskottet kunnat inhämta, nämligen att arbetsmarknadsparterna har haft samma möjligheter som tidigare att under hand framföra synpunkter och diskutera alternativ vid utarbetandet också av denna reform.

Nu säger socialdemokraterna i sin motion att riksdagen borde korrigera vad som "brustit i förberedelsestadiet". Det är intressant att konstatera att det socialdemokraterna betraktar såsom ett "påbud från de borgerliga partierna" har socialdemokraterna ställt sig bakom genom att yrka bifall till propositionen. Socialdemokraterna har alltså inte följt upp sitt eget motionsyrkande genom att, som man då säger, "rätta till" det som man i motionen påstod vara felaktigt i detta reformförslag.

Slutsats: Skulle man ta socialdemokraternas handlande i utskottet och där framförda reservation på allvar, skulle det innebära att man i realiteten går emot såväl LO som TCO. Nu tror jag det är en överdrift att påstå att så skulle vara fallet. Som jag ser det finns det därför ingen anledning att ta den socialdemokratiska reservationen 3 med särskilt stort allvar. Men jag kan inte underlåta att fråga fru Ludvigsson: På vilket sätt har de fackliga organisationerna förvägrats rätten att delta i sedvanligt förberedelsearbete?

Herr talman! Jag upplever alla tre reservationerna såsom fruktlösa försök att göra en politisk attack på ett reformförslag, som har ett utomordentligt starkt stöd i löntagarkretsar. Det måste kännas litet smärtsamt för oppositionen att konstatera att några angreppspunkter i realiteten inte existerar.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ibland funderar man över om man över huvud taget skall fortsätta en debatt av det slag som den vi nu håller på med. Jag betonade att jag inte längre kan hålla räkning på vilken gång i ordningen som jag försökt tala om var vänsterpartiet kommunisterna står i denna fråga. Det resulterade tydligen denna gång i att Elver Jonsson fann det nödvändigt att säga, att han för utskottets del nu måste uttala inte bara förvånning utan också ledsnad.

Om jag nu än en gång upprepar vpk-argumenten för en allmän arbetstidsförkortning och talar om hur vi ser på just den biten i förhållande till det jämställdhetsprat som också denna proposition innehåller så mycket av, blir Elver Jonsson och hela utskottet förmodligen än mer både förvånade och ledsna. Det har ju inte varit min avsikt.

Jag skall ändå än en gång påpeka att vi kraftigt har vänt oss mot hela inriktningen på att göra denna fråga om arbetstidsförkortning till enbart en familjepolitisk fråga, vilket bl. a. denna proposition är ett uttryck för. Vi anser att frågan om en arbetstidsförkortning har så många andra delar i sig: utslagningen inom arbetslivet, alla generationers möjligheter att leva tillsammans osv.

Det är därför vi vänder oss emot den här formen av sammankoppling, som ju har lett till att hela diskussionen om arbetstidsfrågan har kommit i bakvatten. Den opinion som fanns för en förkortning av arbetsdagen har tystats, och en lösning har förhalats.

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

Vi är alltså inte för en kortare arbetsdag bara för de småbarnsföräldrar som har råd att arbeta kortare tid per dag, utan vi vill ha den kortare arbetsdagen för alla människor, så att barn skall kunna umgås inte bara med sina föräldrar utan med sina mor- och farföräldrar och med andra människor i omgivningen som tack vare en kortare arbetsdag får möjlighet att umgås med barnen. Med det har vi satt barnen i centrum, inte de småbarnsföräldrar som har ekonomiska möjligheter att klara sin samvaro med barnen.

INGRID LUDVIGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Elver Jonsson tyckte att det vi har sagt i våra reservationer är av marginell art, ingenting att fästa sig vid, ingenting att ta på allvar, osv. Det må i så fall stå för hans räkning.

I reservation 1 säger vi att riksdagen bör fatta ett principbeslut om fortsatt utbyggnad av familjepolitiken på ett sätt som vi har skisserat i vår motion. Vi tycker faktiskt inte att detta är marginellt.

Nu sade Elver Jonsson att propositionen utgör bara det andra steget och att det tredje steget kommer så småningom. Jag får väl säga att det var ett ytterst litet kliv som man tog den här gången i så fall. Med den takt som reformarbetet håller numera kan man nog inte vänta sig så värst stora steg i fortsättningen heller.

Det har inte hänt någonting på den senaste tiden som gör att det finns anledning för riksdagen att ändra sitt ställningstagande från den 29 mars, sade Elver Jonsson, och det skrivs också i utskottets betänkande. Jag försökte klargöra i mitt första inlägg att vi tycker att just vid det här tillfället, när riksdagen står i begrepp att ta ett beslut om förlängd föräldraledighet, finns det anledning att göra ett uttalande om hur man vill göra det möjligt för alla barn och alla föräldrar att utnyttja ledigheten.

Sedan till jämställdhetsaspekten. Elver Jonsson menar att det inte finns så mycket allvar i vår reservation, när vi säger att vi vill stimulera föräldrar att dela upp ledigheten lika, om inte särskilda skäl föreligger. Socialdemokraterna anser alltså att det finns särskilda skäl, menar Elver Jonsson. Ja, det gör det. Det finns väldigt många enföräldersfamiljer här i landet, kan jag tala om för Elver Jonsson, om han inte visste det förut, och i fråga om dem finns det ju särskilda skäl att göra undantag.

Den information som skall bedrivas skall påverka fäderna att ta del i vården, anser Elver Jonsson. Om man inte förenar det beslut om rätt till förlängd ledighet som vi nu tar med ekonomiska möjligheter att utnyttja de förmåner lagen erbjuder, då blir den information som man förmedlar till föräldrar – till pappor då i första hand – ingenting annat än glada tillrop från riksdagen, och sådana tror jag inte kommer att påverka papporna särskilt mycket.

ELVER JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte bredda debatten med fru Marklund genom att ta upp en rad andra saker, men jag vill bara säga som en kommentar till fru Marklunds upprepande av kravet på en allmän arbetstidsförkortning att detta

naturligtvis är ett bra krav. Jag tror inte någon vill förneka det. Men vi lever under ekonomiska realiteter, och regeringen har bedömt det så att vi inte har råd med en sådan reform. Det är också riksdagens bedömning. Jag är tveksam till om vpk är berett att presentera något förslag i dag.

Skulle vi ändå inte kunna vara så pragmatiska, liberaler och kommunister emellan, att vi, i avvaktan på någonting bättre som vi hoppas kunna få, åtminstone skulle göra någonting under tiden och inte avvisa det korta steg som det nu sägs att vi tar på familjepolitikens område. Skulle vi inte kunna ge småbarnsföräldrarna en chans till ett större umgänge med sina barn under de år det är så viktigt att ha det?

Poängen i det här förslaget, vilken jag tycker fru Marklund tappar bort, är att vi får den lagstadgade rätten att minska arbetstiden under de år barnen är små och då det är så viktigt att vi är tillsammans med dem. Att man får göra detta utan att behöva riskera sitt jobb, dvs. att man har rätt att minska arbetstiden och sedan öka den när tid och kraft medger det, är ett framsteg som regeringen har bedömt vara tillräckligt stort för att man skulle kunna lägga fram ett förslag. Riksdagen är också beredd att acceptera detta.

Fru Ludvigsson kommenterade inte den huvudfråga jag ställde beträffande reservationen 3. På vilket sätt hade de fackliga organisationerna förvägrats rätten att delta i arbetet? Den frågan står obesvarad.

Fru Ludvigsson säger sig vilja ha ett rejält uttalande från riksdagen. Det är klart att man kan kosta på sig en hel del uttalanden, men det hör till ordningen att vi här i parlamentet, både med den nuvarande regeringen och med den socialdemokratiska, inte brukar göra bindande uttalanden när konkreta förslag håller på att arbetas fram. Det finns anledning att avvakta en fortsättning på de familjepolitiska reformerna innan vi binder oss för ett uttalande.

Vad vi här kan konstatera, herr talman, är att socialdemokraterna anslutit sig till propositionen, låt vara att det har skett med en del inre konflikter och stridigheter – på vilka punkter skall jag inte kommentera. Men det står klart att denna barnvänliga reform inte hade varit möjlig med en socialdemokratisk regering.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att vi lever under ekonomiska realiteter har vi också konstaterat. Jag sade i slutet av mitt förra anförande att vi anser att alla tillgängliga resurser måste användas för utbyggnad av barnomsorgen. Jag hänvisade i det sammanhanget till den rapport vi nyligen fått från sysselsättningsutredningen. Även jag tar alltså hänsyn till de ekonomiska realiteterna och säger att vi i det här läget skall satsa resurserna på barnomsorgs-utbyggnaden.

Det förslag som Elver Jonsson talar för och som vi diskuterar här i dag handlar om – jag vill upprepa detta även om det blir tjatigt – att man ökar orättvisorna så till vida, vilket utskottsmajoriteten inte tycks tro, att det bara blir de rika och de som har ekonomiska möjligheter som kan utnyttja den här s. k. reformen. Det är inte den ensamstående lågavlönade kvinnan som kan

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

göra det.

För att återgå till frågan om ekonomiska realiteter kan jag konstatera att man alltså inte har råd att satsa på de här bitarna, men man har råd att sänka arbetsgivaravgiften och råd att satsa alla de miljoner riksdagen beslutade om i går när det gäller B3LA osv.

Vi prioriterar naturligtvis utifrån våra värderingar om hur samhället skall se ut och hur det kan förbättras för de människor som lever här. Vi prioriterar i det här sammanhanget till förmån för barnen.

INGRID LUDVIGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hann inte förra gången besvara den fråga som Elver Jonsson ställde, och jag skall därför försöka att göra det nu.

När jag sade att löntagarnas organisationer inte fått vara med i förberedelsearbetet för lagstiftningen stödde jag mig på löntagarorganisationernas egna uttalanden. Av de remissvar som finns redovisade i propositionen framgår det klart – och det framgår också av vår motion – att både TCO och LO var starkt kritiska mot förslaget samt att en annan praxis än den gängse tillämpats vid förberedelserna till reformen.

ELVER JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det som Ingrid Ludvigsson nu sade förtydligar bilden att LO:s och TCO:s företrädare är kritiska mot förslaget – och det har de naturligtvis full rätt att vara. Men när det i den socialdemokratiska motionen och reservationen antyds att man förvägrats delta i överläggningarna, då får man enligt mitt sätt att se med osanning. Och för att det inte skall råda någon oklarhet om hur det har gått till samt för att också fru Ludvigsson skall veta vad som verkligen har hänt vill jag upplysa om tre saker.

För det första hölls redan på försommaren 1977, alltså för nära ett år sedan, överläggningar mellan berört departement, de offentliga och privata arbetsgivarna, TCO, LO och SACO. LO begärde dessutom att få en extra överläggning, eftersom man tyckte att en dag var för kort tid. Så skedde också, och det hölls en extra överläggning med de fackliga löntagarorganisationerna.

För det andra gick förslaget också ut på remiss i vanlig ordning.

För det tredje fick man under propositionsarbetet en underhandsdelning av lagrådsremissen.

Efter vad jag förstår gick det alltså i samtliga dessa tre moment till på identiskt likadant sätt som på den gamla regeringens tid. Det fanns all anledning att fortsätta med det. Men att påstå att man inte har haft möjlighet att delta och att anföra synpunkter är att fara med osanning!

Slutsatsen blir alltså att alla parter har haft möjligheter att anlägga synpunkter på förslaget. För min del vill jag bara beklaga att LO och TCO inte har anfört mera av arbetsrättsliga synpunkter. Det hade i och för sig funnits anledning att göra det. Det är det enda jag beklagar i sammanhanget.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det har tydligen uppstått en liten missuppfattning mellan mig och talmannen när det gäller replikväxlingen, och jag kommer därför litet i efterhand. Det gör kanske att vi nu får två debatter.

Till Ingrid Ludvigsson vill jag säga att i och med detta lagförslag öppnas nu en möjlighet även för de föräldrar som inte är statligt anställda att få rätt till tjänstledighet. Det är ett välkänt faktum att många småbarnsföräldrar i dag har deltidsanställning som inte är förbunden med rätt att återgå till anställning på heltid. Det är en väsentlig förbättring som nu gjorts.

Sedan sade Ingrid Ludvigsson att detta system har varit i funktion en längre tid på den statliga sidan. Ja, men varför har ni då inte gjort någon analys och redovisat resultatet av den? Jag har inte uppfattat det så att systemet kritiserades av berörda grupper utan att de i stället har varit tilltalade av det.

Vidare har jämställdhetsfrågan förts in i debatten, och man har sagt att detta är en reform som medför att endast kvinnorna kommer att använda de möjligheter lagen ger. Då vill jag peka på att merparten av kvinnorna i dag har deltidsarbete och därför inte är direkt berörda, men de omfattas ändå av lagen. Att det skapas rättvisa tillmåter jag stor betydelse, men jag förstår inte er kritik mot det förslag som ger en större grupp denna rättvisa. Tidigare har det inte framförts någon kritik på den här punkten.

Med anledning av Ingrid Ludvigssons kritik när det gäller takten i reformarbetet ansluter jag mig till vad Elver Jonsson sade, nämligen att det här förslaget icke hade legat på riksdagens bord för behandling, om det hade varit en socialdemokratisk regering.

I fråga om kontakter med de fackliga organisationerna kommer Ingrid Ludvigsson med helt felaktiga påståenden. Under arbetet med förslaget kallade arbetsgruppen arbetsmarknadens organisationer till två sammanträden, och under arbetets gång togs kontakter fortlöpande.

Ser vi sedan på de olika organisationernas intresse för denna fråga, finner man att TCO i sitt remissyttrande uttalade att TCO ställer sig bakom förslagets grundläggande principer om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn och anser att en rätt till partiell förkortning av arbetstiden innebär en viktig rättighet för den anställde. Men vilka är det som säger nej? Jo, det är SAF och LO. Till nejsägeriet ansluter sig också Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund.

Vi har ett väsentligt arbete framför oss, nämligen att inrikta samhällsarbetet på att skapa ett mera barn- och familjevänligt samhälle. Arbetet måste bedrivas på många områden. Just det förslag som vi nu diskuterar är ett mycket viktigt led i detta arbete. Jag har redan tidigare redovisat, och det framgår också av propositionen, att vi har tagit det här i olika etapper. Den första etappen klarades av den 1 januari 1978. Detta är den andra etappen, och den tredje etappen arbetar vi med för fullt. Trots det besvärliga ekonomiska läget har positionerna flyttats fram och förbättringar har genomförts. I detta sammanhang vill jag säga till Eivor Marklund som talade om sveken: Plocka fram dem! Krutet är sannerligen inte bortskjutet. Det har varit med i

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

behandlingen och finns alltiämt med, Eivor Marklund. Det är endast när krutet kommer i Eivor Marklunds mun som det blir blött och saknar sprängverkan.

INGRID LUDVIGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte precis någonting nytt som kom fram i Rune Gustavssons senaste anförande. Han talade om för mig att alla i och med genomförandet av det här förslaget får rätt till ledighet. Det har vi ju förstått – det var ju därför vi accepterade propositionen.

Sedan sade han att om socialdemokraterna hade suttit vid makten, hade det här förslaget inte legat på riksdagens bord i dag. Nej, det hade det säkert inte gjort – inte i den här utformningen. Då hade det lagts fram ett annat och bättre förslag att ta ställning till, ett förslag där ledigheten hade varit förenad med bestämmelser om att man också skall få ekonomisk kompensation för den ledighet man är berättigad till.

Beträffande analysen av de bestämmelser som gäller på den statliga arbetsmarknaden och som nu kommer att gälla för arbetsmarknaden över huvud taget sägs det ju t. o. m. i propositionen att av det material som redovisats framgår inte hur många anställda som har haft barn i berörda åldrar. Man tillägger att det inte har varit möjligt att närmare analysera hur möjligheterna till ledighet har utnyttjats. Enligt vår åsikt hade det varit mycket väsentligt för riksdagens ställningstagande och för den fortsatta utvecklingen på familjepolitikens område att få denna analys. Det borde kanske ha varit möjligt att göra den analysen.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Begreppet sprängverkan kanske vi inte skall diskutera i de termer som Rune Gustavsson och Eivor Marklund använder i detta sammanhang. Jag tror att socialministern kommer att mycket tydligare få uppleva innebörden av begreppet sprängverkan när barnfamiljerna talar om för honom vad de verkligen tycker om dessa s. k. reformer.

När så socialministern fortsätter att tala om att vi skulle ha något emot att utvidga en rätt till ytterligare grupper säger han t. o. m. att det handlar om stora grupper. Det har jag mycket svårt att hålla med om. Det finns inte alls några stora grupper som skulle kunna utnyttja dessa rättigheter. De kommer tvärtom, som jag har sagt, att öka klyftorna.

Jag vill ställa en rak fråga till socialministern: Hur skall t. ex. en ensamstående mamma som jobbar inom handelsområdet kunna utnyttja denna rättighet? Kan hon verkligen göra det, hur stor rätt hon än har att utnyttja denna lösning?

Jag vill vidare bara upprepa vad jag framhållit tidigare – det blir en andra debatt, som Rune Gustavsson sade – nämligen att barnen inte skall vara en angelägenhet enbart för föräldrarna. Vi har tidigare i kammaren använt det fina uttrycket "alla barn är allas barn", och en sådan målsättning förverkligar man sannerligen inte med åtgärder av det nu aktuella slaget.

Rune Gustavsson frågar vilka svek som förekommit och ber mig räkna upp

dem. Jag kan inte göra det så utförligt i en kort replik. Låt mig först bara peka på frågan om vårdnadsbidrag. Jag har dock tidigare noterat – och vill gärna göra det ännu en gång – att jag är glad för att det uppenbarligen inte blir några vårdnadsbidrag, fastän man lovat det.

Låt mig också nämna barnstugeutbyggnaden. Nog representerar väl den ett svek, mot bakgrund av vad som har sagts från de dåtida oppositionspartierna i den frågan.

Jag kan också ta upp normerna för kvaliteten inom barnstugeverksamheten. I de frågorna vill jag minnas att Rune Gustavsson och jag var ganska överens under vår gemensamma tid i socialutskottet. Hur ligger det till med dem nu?

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Till Ingrid Ludvigsson vill jag säga att jag är medveten om att det hade varit en annan inriktning på reformen om socialdemokraterna hade lagt fram ett förslag på detta område. Men jag hävdar att det förslag som vi har framlagt är barn- och familjevänligt. Att föräldrarna får möjlighet att vara längre tid tillsammans med sina barn betraktar vi som en oerhört viktig fråga. Vårt förslag representerar dock inte en färdigutbyggd familjepolitik. Det är, som vi klart har redovisat, ett etappförslag, och vi arbetar vidare med dessa frågor.

Till Eivor Marklund vill jag säga att jag konstaterar att vi har litet olika uppfattning när det gäller barnen. Jag hänvisar till det som riksdagen i stort sett var enig om när den en gång antog förskolelagen. Det uttalades då att det ankommer på föräldrarna att ta ansvaret för barnets fostran och vård men att det är samhällets uppgift att medverka till att föräldrarna kan fullgöra den viktiga uppgiften.

På frågan om hur en ensamstående förälder, som kommer att omfattas av den föreslagna lagen, skall kunna utnyttja den vill jag än en gång poängtera vikten av att föräldrar får rätten att vara borta från jobbet och till en kortare arbetsdag. I dag har många kvinnor deltidsjobb kanske beroende på att de inte har möjlighet att ta ett heltidsjobb, i avsaknad av de möjligheter som den nu föreslagna lagen kommer att ge.

Enligt de uppgifter jag har lämnat i propositionen arbetar vidare faktiskt 60 % av föräldrarna i enförälderfamiljerna på heltid. Det innebär att 45 000 ensamstående föräldrar med barn under åtta år arbetar på heltid.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att vi uppenbarligen har delade uppfattningar i grundfrågorna måste vi återigen konstatera. Jag har aldrig sagt att inte föräldrarna skall ha ansvar för sina barn. Självklart skall de ha det, och självklart skall också samhället ta den del av ansvaret som det har för att ge föräldrarna möjlighet att lösa sin uppgift på ett för barnen riktigt sätt. Men när vi diskuterar vad som bäst gagnar barnen så menar jag – och vi har också sagt detta i tidigare debatter – att det måste finnas anledning att vidga barnens möjligheter till kontakter utanför familjekretsen.

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

Beträffande min direkta fråga väljer socialministern att återigen poängtera rätten till deltid. Men han glömmer att nämna att anledningen till att så många kvinnor har deltidsarbete ligger i att deltidsarbetet i många fall blivit påtvingat; samhället har inte tagit det ansvar som vi tidigare talat om när det gäller barntillsyn, något som jag åter vill betona att vi i det här läget vill satsa befintliga resurser på.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:31 läser vi att den föreslagna lagen enligt propositionen ses som en delreform på familjepolitikens område. I sitt senaste inlägg sade Rune Gustavsson att detta inte är någon utbyggnad – det är en etapp.

Ja, jag vet knappast om det är på stället marsch. I regeringsdeklarationen läser vi att stödet till barnfamiljerna skall "utformas så att det främjar valfrihet och jämställdhet". Vidare har sagts här i dag att arbetslivets villkor kommer att förändras så att alla barn och föräldrar har samma möjligheter till samvaro.

Herr talman! Jag tycker att frågan om barnets ställning och barnets rätt under den nya regeringens tid mer och mer kommit i bakgrunden. Barn som lever i hela familjer och barn som lever i splittrade familjer, där splittringen kan ha en eller annan orsak som jag inte skall gå närmare in på, borde ges samma rätt till samvaro. Dessa ensamstående föräldrar bör väl ges samma möjligheter att uppleva samvaron med sina barn.

Föräldraförsäkringen som vi diskuterade den 17 maj förra året innebar det första steget till att man inte gav alla barn samma rätt. Det förslag vi diskuterar i dag innebär en ytterligare försämring för barn till ensamstående, barn till låginkomsttagare.

Socialministern citerade här vad TCO hade sagt om att man ställde sig bakom det som kallades reform. Men det var inte hela sanningen. TCO sade bl. a. följande: "– – kan man befara att endast de familjer som har råd att avstå från en del av sin inkomst kommer att kunna dra nytta av reformen, eftersom den inte är förenad med någon rätt till ersättning för inkomstbortfallet. Reformen är inte till för låginkomsttagare och ensamstående föräldrar." Jag tror att det är värdefullt att även den biten kommer in i kammarens protokoll.

När vi i maj förra året antog den s. k. utbyggda föräldraförsäkringen, hade ett förslag framlagts av Göte Fridh, som var statssekreterare i socialdepartementet under den förre socialministern. Vi tog ställning till förslaget att genomföra den då aktuella arbetsgruppens reformförslag, och vi fick efter en ganska omfattande remissbehandling ett positivt gensvar från såväl LO och TCO som SACO/SR. Det förslag som regeringen lade fram när det gällde den särskilda föräldraförsäkringen var vid den tidpunkten inte förankrat i de luckliga organisationerna, och när regeringsförslaget kom fram i färdigt skick och presenterades för löntagarorganisationerna möttes det – vilket väl Rune Gustavsson inte är omedveten om – av skarpa protester från LO, TCO och SACO/SR.

Vi har i dag ungefär 640 000 familjer som i slutet av år 1976 hade barn under åtta år. Av dessa 640 000 familjer utgjorde 10–15 % ensamföräldrar, och av ensamföräldrarna var mer än 90 % kvinnor. Vi kan konstatera att av det totala antalet kvinnor med barn under åtta års ålder arbetade 29 % på heltid, men ser vi på siffrorna för ensamföräldrar finner vi att motsvarande siffra är så hög som 60 %. Detta visar i klara siffror att det när det gäller småbarnsföräldrar i många fall är ekonomiskt möjligt för någon av dem att stanna hemma eller att ta en anställning med förkortad arbetstid. Självfallet blir det då oftast modern som gör det, eftersom det brukar vara hon som har den lägre inkomsten och det då anses ekonomiskt mer försvarbart att det är hon som stannar hemma.

Men siffrorna visar också att ensamföräldrarna inte bedömt det vara ekonomiskt möjligt att förkorta sin arbetstid trots att de arbetsmarknadsmässiga förutsättningarna knappast skiljer sig för de olika grupperna. Ändå är det rimligt att peka på att just ensamföräldrarna kan vara i särskilt behov av en avkortad arbetstid – många gånger kanske de har större behov av det än då båda föräldrarna är förvärvsarbetande – på grund av att ensamföräldrarna inte bara skall ägna sig åt vården av sina barn utan också måste klara av allt annat arbete i hemmet – de är ju ensamma om att ta allt ansvar. Dessa grupper utestänger man, menar jag. Det bedömer jag som en på något sätt otäck tendens, som framträdde vid genomförandet av den lagstiftning som vi antog förra året och som man kallade en reform. Därigenom tillskapades en nionde månad, som dock inte gav någon ekonomisk compensation utan där stora grupper i stället utestängdes, vilka allra bäst hade behövt trygghet och avkortad arbetstid. De blev utestängda därför att de inte hade råd att ta ledigt från arbetet. I debatten anser jag att man har glömt både barnets roll och den ensamstående förälderns lika rättighet till samvaro med sina barn som familjer med två föräldrar har möjlighet till.

Jag har en fråga till socialministern. Det känns närmast genant att ställa den, men jag vill ändå göra det – jag tror självfallet att svaret på den är genomtänkt, även om detta inte kommer till uttryck i propositionen. Frågan gäller den sociala tryggheten vid föräldraledighet. Har man tagit ställning till rätten för en förälder att vara inplacerad i sjukpenningklass, om föräldern är ledig länge? I dag finns det bara under särskilda omständigheter en rättighet att stå kvar i sjukförsäkringen under tolv månader. Jag hoppas också att de som har tagit ledigt och som inte är statligt anställda, om företaget under denna ledighet skulle ha upphört att existera, har rätt till samma ersättningar som finns för dem som är ute i arbetslivet på andra områden.

Jag känner det som sagt närmast litet genant att ställa denna fråga, eftersom den är så fundamental, och den bör även vara grundläggande när ett sådant här förslag framställs. Men det kanske är just det som också socialministern tycker och att det är därför som frågeställningarna inte har kommit till uttryck i texten.

Hur skulle det se ut om två graviditeter skulle komma ganska tätt efter varandra? Om modern har rätt att vara hemma en längre tid, hur ser då tryggheten för henne ut inom socialförsäkringens ram, hur ser tryggheten ut

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

när det gäller eventuell arbetslöshetsersättning osv.?

Jag ber om ursäkt, Rune Gustavsson, om jag är inne och klampar på ett område där det redan finns ett heltäckande svar att ge mig, men eftersom jag inte kan utläsa det svaret i propositionen känner jag det angeläget att i detta sammanhang få ställa dessa frågor.

Sedan, herr talman, talade Elver Jonsson litet grand om brasklappar, vilket jag inte riktigt förstod. Och skall jag vara riktigt ärlig och uppriktig, så var väl Elver Jonssons kunskaper om föräldraförsäkringen och vad som hänt på detta område ganska summariska, men det kanske var andra områden som bedömdes mer angelägna att diskutera.

Vi har inom socialdemokratin klart tagit ställning till att en kvotering är nödvändig. Den arbetsgrupp under Göte Fridhs ledning som jag tidigare talade om kom fram med förslaget att ledigheten skulle delas lika mellan föräldrarna. Det fanns då särskilda skäl – som Elver Jonsson bedömde som brasklappar – som gjorde att man kunde undanta föräldrar från denna tvingande uppdelning. Ingrid Ludvigsson har tagit upp några grupper. Jag kan nämna också föräldrar som är på sjön, och det finns andra omständigheter som jag inte skall räkna upp.

Vi var inte ensamma om att tycka att detta var ett riktigt förslag. De stora löntagarorganisationerna ställde sig bakom förslaget liksom socialstyrelsen, barnomsorgsgruppen, Försäkringskassaförbundet, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund och Fredrika-Bremer-förbundet. Jag kan nämna några som var emot: Lantbrukarnas riksförbund, Moderata kvinnoförbundet, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet och Folkpartiets kvinnoförbund. Det mest fantastiska är att socialministern i den proposition som låg till grund för beslutet i maj 1977 nämner Folkpartiets kvinnoförbund som den enda remissinstans som är emot förslaget. Jag tycker det är angeläget att till protokollet få med att det var flera som hade invändningar mot förslaget.

Om vi menar någonting med jämställdhet, om vi menar någonting med alla barns rätt, om vi menar någonting med att vi vill klara situationen för de sämst ställda i samhället, då finns det bara en väg att gå. Det är att ansluta sig till den utbyggda föräldraförsäkring som socialdemokratin presenterade mycket tidigt och som vi fortfarande står fast vid.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är ett märkligt sätt som Doris Håvik har att argumentera. Här ger vi möjligheter för alla föräldrar att omfattas av ledighetslagen – en förmån som endast de statligt anställda tidigare haft, och så kommer Doris Håvik och säger att vi försämrar för stora grupper. Det är Doris Håviks sätt att argumentera.

I det arbete som vi har bedrivit under den här tiden i socialdepartementet har vi haft inriktningen att familjepolitiken skall utgå ifrån barnets bästa. När vi bygger upp barnomsorgen måste vi utgå ifrån barnets och familjens bästa. Vi skall inte bygga upp barnomsorgen utifrån arbetsmarknadens behov och situation.

Med en sådan inriktning av familjepolitiken och en förbättring av familjesituationen är det, som jag tidigare sade, en mängd olika frågor som måste tas i beaktande. Jag vågar hävda, Doris Håvik, att man under koncentrationsprocessen på 1960-talet sannerligen icke hade barnens bästa för ögonen. Barnen har kommit i kläm, och den stora utslagningsprocess som vi har är ett resultat av koncentrationsprocessen, då man byggde in de sociala problemen. Det börjar man nu även från socialdemokratiskt håll inse.

Det är en jämställdhetsfråga och en policyfråga då det ges möjligheter för båda föräldrarna att använda denna ledighetslag.

Den fråga som Doris Håvik tog upp rörande placering i sjukpenningklass o. d. är en tillämpningsfråga, och den kommer att tas med i arbetet med informationen.

Sedan berörde Doris Håvik den förbättring, utökningen av föräldraförsäkringen med två månader, som träder i kraft den 1 januari och ville påstå att även den var en försämring. Den nionde månaden, Doris Håvik, ger möjlighet att minska arbetstiden från åtta till sex timmar per dag. Den ger möjlighet till kompensation för inkomstbortfallet för alla dem som har inkomster upp till 52 000 kr. per år. Vill Doris Håvik kalla det för en försämring, då har vi helt olika uppfattningar om tillämpningen av reglerna liksom om vad vi lägger in i begreppet förbättring resp. försämring när det gäller barnomsorgen.

ELVER JONSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Håvik tog upp kvoteringsfrågorna och menade att det var felaktigt att inte binda sig för en absolut kvotering. Jag har i tidigare inlägg sagt att en mycket hård bindning onckligen kan ha svagheter. Jag har också påpekat att inte heller socialdemokraterna förnekat detta faktum, eftersom de sagt att när särskilda skäl föreligger finns det anledning att ha en annan uppdelning. Det kan ju finnas situationer där mamman eller pappan inte kan ta ut ledigheten. Då måste det kännas konstigt, tycker jag, att lagstiftningsvägen förvägra en annan fördelning av ledigheten.

Fru Håvik sade också någonting om att mina kunskaper på det här området kanske inte var vad de borde vara. När det gäller just den delen kan jag hålla med fru Håvik, som säkert behärskar försäkringsfrågorna bättre än jag. Däremot vill jag påstå att mitt engagemang för att småbarnsföräldrar skall få vara mera tillsammans med sina barn är starkt. I det fallet känner jag minst lika starkt som Doris Håvik.

Socialdemokraterna har inte i vare sig motioner eller reservationer presenterat vad de skulle vilja ha i stället för regeringsförslaget. Man har bara kommit med hurtfriska uttalanden. Med tanke på kammarens debatt skulle jag vilja fråga Doris Håvik och hennes partikamrater: Kommer ni att yrka avslag på det förslag som ligger? Om ni skulle framhärda och följa era utskottskamrater och tillstyrka regeringsförslaget, vore det intressant att få veta hur det skulle bli om socialdemokraterna kom i regeringsställning. Är fru Håviks bedömning den att man då skulle avskaffa den föräldraledighet som vi i dag står i begrepp att besluta om? Jag tror att Sveriges småbarnsföräldrar är

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

intresserade av svar på den frågan.

Sedan vill jag precis som fru Håvik i egenskap av statsanställd säga att det väl ändå måste vara riktigt att vi här i riksdagen försöker medverka till en reform som vi tidigare i egenskap av arbetstagare avtalsvägen kunnat åstadkomma. Det känns riktigt att medverka till det. Jag har inte upplevt att mina brevbärarkamrater eller postkassörer känt sig diskriminerade eller ansett sig ha en försämrad situation därför att de haft förmåner som vi nu lagstiftningsvägen vill ge åt alla.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till Elver Jonsson, som diskuterar olika anställningsformer: Jag är inte statsanställd, men det kanske är ointressant i sammanhanget. Man kan ju känna och tycka i dessa frågor ändå.

Rune Gustavsson bedömer alltid mitt sätt att debattera som märkligt. Jag må väl bära det. Vad jag finner vara märkligt är att jag inte kunde få ett svar på min konkreta fråga hur man löst problemet med de sociala förmånerna. Tydligen var min förvåning berättigad, även om jag var litet generad när jag ställde frågan. Man har tydligen inte löst det, utan nu är det så enkelt att man skall utfärda tillämpningsföreskrifter.

Vad är det som skall tillämpas och hur? Och hur långt tänker man sträcka sig – i de konkreta fall jag angav som exempel – när det gäller rätten att fortfarande vara inplacerad i sjukpenningklass? Märk väl att om föräldrar som utnyttjar ledigheten får sådan rätt kommer även andra grupper in, som också kan vara intresserade av – kanske med samma goda skäl – att ha kvar sin inplacering i sjukpenningklass. Där kan uppstå betydande svårigheter beträffande avgränsningen, men jag förmodar att också de frågorna är genomtänkta eller kommer att tas upp till behandling. Människor får då vänta på den information som kan komma ut av de avvägningar som *senare* skall göras i departementet. Enligt min bedömning är det ganska anmärkningsvärt att informationen skall komma först i efterhand till de personer som går ut och utnyttjar sig av denna – som man kallar det – förmån.

Det enda skälet till att vi där inte säger nej är att vi har vårt förslag när det gäller en utbyggnad av föräldraförsäkringen som vi står fast vid, som vi kommer att bygga vidare på och också genomföra den dagen vi har möjlighet att inte bara tala om allas rätt, inte bara peka på att vi ömmar för barnets möjligheter utan i praktisk, reell, innehållsrik politik – med möjlighet till kompensation för inkomstbortfall – förverkliga talesättet "allas rätt" och låta människorna känna det som en realitet.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill påpeka för Doris Håvik att det här är en ledighetslag. Jag har sagt att de sociala förmånerna under ledigheten kommer att beröras i informationskrifter.

Sedan säger Doris Håvik: De som använder sig av denna lag låter sig utnyttjas. Det fordras ingen kommentar.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det citatet var högst diskutabelt. Det är t. o. m. så att stenograferna skakar på huvudet. Så har jag inte sagt, och jag ber Rune Gustavsson att gå tillbaka till protokollet och konstatera att det var alldeles felaktigt uppfattat.

När vi för denna debatt finner jag att det här tydligen är centerns politik: Man lovar människor förmåner och kallar det för reformer utan att tänka på de stora låglönegrupperna, exempelvis ensamstående föräldrar, vilkas barn har exakt samma rätt som andra att ställa krav på samhället – på oss alla – att få möjligheten att ha en förälder hemma, vilket också innebär att föräldrar skall beredas möjligheter att ha tid med sina barn. Ger man inte ett ekonomiskt stöd är det ett axiom, Rune Gustavsson, att man utesluter betydande grupper från det som är så bra för de hela familjerna.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vet inte att Doris Håvik vid något tillfälle under årens lopp kritiserat det förhållandet att de statligt anställda har haft dessa förmåner. Men nu, när vi lägger fram ett förslag till en lag som ger möjligheter för samtliga föräldrar att få rätt till ledighet, då kritiserar Doris Håvik det!

Det här är ett förslag som ger möjligheter till ökad samvaro mellan föräldrar och barn. Jag har tidigare sagt: Detta är andra steget i utbyggnaden av den familjepolitik som vi har lagt fast i regeringsdeklarationen. Det tredje steget arbetar vi med och det skall också tas så småningom. Jag är medveten om att det är oerhört mycket att göra på det här området, Doris Håvik, inte minst för att rätta till alla de brister som uppstod och försummelser som gjordes under 1960-talet och början av 1970-talet.

Andre vice talmannen anmälde att Doris Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Den rätt till kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar som riksdagen skall besluta om i dag är en reform som vi i moderata samlingspartiet hälsar med glädje och länge arbetat för.

Förra gången frågan var uppe i riksdagen sade socialdemokraterna och vpk nej, och det var endast med lottens hjälp som utskottets positiva ställningstagande kunde föras vidare till regeringen. I dag har socialdemokraterna klokt nog ändrat inställning. Man inser att detta är en reform som hälsas med stor tillfredsställelse av stora grupper småbarnsföräldrar. Men socialdemokraterna omger sin helomvändning med väldigt många reservationer. Inte mindre än tre stycken är fogade till utskottets betänkande, och de socialdemokratiska inläggen här i dag har präglats av kritik och negativism. Man får faktiskt intrycket – jag instämmer med Elver Jonsson – att socialdemokraterna rätteligen borde yrka avslag.

Den utökade rätten till tjänstledighet är en delreform – det har socialministern redan understrukt. Den måste följas av förslag om en fortsatt

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

utbyggnad av föräldraförsäkringen och av förslag om en vårdnadsersättning. Reformarbetet på familjepolitikens område har hela tiden bedrivits stegvis, även under den socialdemokratiska eran. Faktiskt är det så att frågan om rätten till ledighet och rätten till ersättning har behandlats separat av riksdagen ända sedan familjepolitikens begynnelse på 1920- och 1930-talen. Ett undantag utgör propositionen 1975/76:133.

Det är naturligtvis så att innan vårdnadsersättningen införts det är lättare för tvåföräldrafamiljer att utnyttja rätten till tjänstledighet. Men marginaleffekterna i vårt skatte- och bidragssystem är sådana att det reella inkomstbortfallet vid en nedtrappning av arbetstiden från åtta till sex timmar reduceras högst avsevärt.

Jämställdhetskommittén bedriver försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag, bl. a. vid *Volvoverken* i Köping. Jag frågade några av de kvinnor som deltog i det försöket – och de är kollektivanställda – hur de såg på förlusten i arbetsförtjänst. Svaret var genomgående att när skatten tagit sitt är skillnaden inte så stor.

Jag känner naturligtvis inte till dessa kvinnors familjeförhållanden. Säkert är emellertid att Doris Håvik har fel när hon påstår – och det gjorde hon – att reformen försämrar för ensamföräldrarna. Det gör den inte på något sätt. Däremot behöver alla barnfamiljer, och då särskilt ensamstående, den vårdnadsersättning som vi arbetar på att genomföra.

Farhågorna för att den kortare arbetsdagen skall påverka daghemsutbyggnaden eller försvåra jämställdhetsarbetet kan jag inte alls förstå. Det faktum att man på den statliga sektorn i många år haft de förmåner som nu föreslås gälla för hela arbetsmarknaden, har såvitt jag vet inte påverkat programmet för daghemsutbyggnaden. Jag noterade inte heller att socialdemokraterna i propositionen *Kvinnor i statlig tjänst* föreslog en minskning av rätten till tjänstledighet för att därigenom främja jämställdheten. Tvärtom talas det i den propositionen om att tjänstledigheten bör kunna utsträckas om särskilda skäl föreligger.

Rätten till kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar kommer att öka såväl kvinnors som mäns möjligheter att behålla sina heltidsjobb samtidigt som de får tid för ett aktivt föräldraskap. Den negativa inställning till deltidsarbete som socialdemokraterna och vpk redovisar i så många sammanhang är svårförståelig. Undersökning efter undersökning visar att människorna önskar deltidsarbete. Det är många fler heltidsarbetande som önskar kortare arbetstid än deltidsarbetande som vill förlänga sin arbetstid. Bland de s. k. latent arbetsökande kvinnorna är tendensen densamma. Det är deltid som efterfrågas. Det är inte deltiden det är fel på. Felet ligger i att det i alltför stor utsträckning enbart är kvinnor som efterfrågar deltiden. Orsaken till detta känner vi alla till. Kvinnorna uppbär fortfarande huvudansvaret för familjen och hemmet. Det är här förändringen måste ske. Männerna måste ta sin del av ansvaret.

Rätten till tjänstledighet för småbarnsföräldrar är till för barnen, för att skapa en större trygghet för dem, men den är också till för kvinnan, som med rätten till tjänstledighet i bakliskan kanske vågar sig på ett heltidsjobb. Och

för mannen, som med samma anställningstrygghet kanske vågar sig på att ta föräldraledighet. Vi måste få en arbetsmarknad som tar hänsyn till att människorna ofta har ett vårdnadsansvar vid sidan av yrkesarbetet, ett ansvar för barn, ett ansvar för anhöriga. Jag ser den reform som vi har att besluta om i dag som en åtgärd i syfte att bättre anpassa arbetslivet till människornas behov, både de vuxnas och barnens.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar har varit en följetong i riksdagen under hela 1970-talet. Såvitt jag har kunnat finna togs den upp första gången i en riksdagsmotion 1971. Sedan har den återkommit åtskilliga gånger. Vid det första tillfället citerades i motionen ett ganska långt stycke ur den TCO-rapport, Familj och samhälle, som hade tagit upp en tanke, som man kallade "rätt till deltid i vissa angivna situationer".

"Önskvärt vore att de fackliga organisationerna kunde påverka utvecklingen av deltidarbetet därhän, att de som hade behov av avkortad arbetstid också kunde få detta. För närvarande tvingas många att sluta sin anställning, därför att de av ett eller annat skäl är förhindrade att arbeta en normal arbetsdag. Detta gäller inte minst för det stora flertalet kvinnor som får barn. Om föräldrar med små barn ges möjligheter till avkortad arbetstid, är det sannolikt att ett barns ankomst inte i lika hög grad som nu skulle innebära ett längre avbrott i förvärsarbetet för den unga kvinnan. Ur arbetsgivarnas synpunkt vore det en fördel att de i större utsträckning kunde räkna de unga gifta kvinnorna som en stabil arbetskraft.

Ur familjens synpunkt skulle det innebära en ökad trygghet, om den anställde kunde ha rättighet att, under vissa omständigheter som vård av småbarn, för studier, vård av sjuk anhörig eller på grund av hälsoskäl, få avkortad tjänstgöringstid under viss tid. Tillfälliga hinder att göra en full arbetsinsats skulle då inte behöva bli anledning till att anställningen upphörde. För morgondagens familj, där sannolikt båda föräldrarna kan komma att vilja ta del av barnens vård och fostran under den första tiden, är en sådan rätt till nedsatt tjänstgöringstid helt avgörande för om de skall kunna förverkliga sådana önskemål. Morgondagens arbetstagare förväntas återgå till studier vid upprepade tillfällen under sitt arbetsliv. Detta kan sannolikt endast under vissa perioder ske på heltid. I detta fall kan den avkortade tjänstgöringen bli den lämpligaste utvägen att klara både studier och försörjning." Så långt TCO-rapporten.

Motionärerna lade till:

"Det är ett mycket spännande perspektiv som här målas upp. Givetvis återstår en rad tekniska problem att lösa innan rätt till deltid kan vara en realitet. I första hand bör arbetsmarknadsparterna givetvis diskutera frågan. Men det är också angeläget att staten utreder förutsättningarna för införande av begreppet rätt till deltid, hur detta i så fall skulle organiseras och vilka kostnader som skulle uppstå. Självfallet bör också undersökas i vilken

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för våra
av barn, m. m.*

utsträckning staten här kan gå före med gott exempel som arbetsgivare. En utredning bör också söka kartlägga det framtida behovet av deltidarbete i olika situationer och möjligheterna att tillgodose detta.”

Detta var ur en motion som jag var med om att väcka 1971. Steg för steg har det vi där föreslog faktiskt genomförts, och nu tas alltså ett betydelsefullt ytterligare steg. Jag ser det som mycket glädjande att vi har kommit så här långt, och att dessa tankegångar genom åren har fått en växande anslutning. Det är framför allt socialdemokraterna som har varit negativa. Det sades länge av socialdemokratiska debattörer: Vi skall inte ha några särlösningar. Småbarnsföräldrarna skulle få vänta på den kortare arbetstiden till dess att alla kunde få den.

När arbetsgruppen förra sommaren presenterade sitt förslag sade en ledande socialdemokrat – tidigare statsråd och ledamot av den här riksdagen – att förslaget var helt meningslöst och ett slag i ansiktet. Nu sluter socialdemokraterna upp bakom reformen. Man är t. o. m. med och uttrycker sin förvåning över att vänsterpartiet kommunisterna inte vill ansluta sig. Det har här talats mycket om vad man är mest förvånad över. Jag är nog mest förvånad över, men också glad åt, att socialdemokraterna i utskottet är med på det här förslaget.

Men det finns ändå skäl att granska de argument som har anförts mot det här förslaget, bl. a. därför att vänsterpartiet kommunisterna fortfarande är emot det. De säger att den här rätten blir ett slag i luften så länge man inte kan ge någon ersättning för minskningen av arbetstiden. Som redan har påpekats, tillämpas här samma metodik som när det gäller studieledighet. Man inför en generös lagstiftning som ger stort utrymme för ledighet. Sedan kan vi steg för steg bygga upp det ekonomiska stödet. Men redan innan vi har råd att göra det, ger vi alltså en möjlighet till ledighet för dem som kan utnyttja den.

Det kan då invändas att ledigheten inte kan utnyttjas av alla. Nej, naturligtvis inte! Men är detta verkligen ett skäl för att avstå? Vi hörde samma tankegångar när det gällde den flexibla arbetstiden. Den gick emot jämlikhetssträvandena, eftersom den inte kunde utnyttjas av alla. Nu är det väl ingen som med en sådan motivering vill avskaffa den flexibla arbetstiden där den förekommer.

Vi vet naturligtvis inte hur den här rätten kommer att utnyttjas. Det är uppenbart att den som tjänar mer har lättare att utnyttja den – så långt kan vi vara överens. Det har redan påpekats att de statligt anställda har den föreslagna möjligheten. Vi nödgas konstatera att vi inte vet hur den utnyttjas i statlig tjänst – vilka människor som utnyttjar den, vilka inkomster dessa har, osv. Det är naturligtvis en brist. Men ansvaret för att det inte gjorts någon studie om det bär naturligtvis den tidigare regeringen, som hade möjlighet att göra den. Nu kommer sådant material att framläggas tack vare att det har efterfrågats. Men vi kunde ha haft svar på dessa frågor, om den tidigare regeringen hade varit litet mer förtänksam. Mitt intryck är att det inte bara är höglönetagare i statens tjänst som utnyttjar den här möjligheten, men det är alltså inte någonting som jag kan belägga med siffror.

Ofta föreligger den situationen, att båda föräldrarna jobbar heltid. De har

det slitsamt, och barnen är länge på daghem. Den här reformen ger en möjlighet för dessa föräldrar att ta deltidarbete. Hur många som kommer att utnyttja den vet vi inte. Vi vet att skillnaden mellan heltidsarbete och 6 timmars arbetsdag för låginkomsttagare kan vara kännbarare än för andra, även om inkomstskillnaden inte blir så stor på grund av marginalskatt, bostadsbidrag och annat. Men det är självklart svårare för en ensamstående att utnyttja den här rätten. Därför är det angeläget att bygga ut föräldraförsäkringen. Genom den särskilda föräldrapenningen kan man få stöd under en avsevärd tid. Men naturligtvis är det önskvärt att få resurser till en ytterligare utbyggnad.

Sedan har vi de många familjer som redan i dag är i den situationen, att inte båda makarna arbetar full tid. Antingen är den ena av föräldrarna hemma – i 40 % av småbarnsfamiljerna har i dag inte båda föräldrarna förvärvsarbete – eller också arbetar den ena deltid. För dem är den här lagen en styrka – den ger dem rätt att ha kvar sitt vanliga jobb på deltid. För den stora gruppen av familjer innebär reformen en klar förbättring.

Man kan naturligtvis vara rädd för att den här reformen huvudsakligen kommer att utnyttjas av mammorna, eller att dessa i varje fall kommer att utnyttja den i större utsträckning än papporna. Hur det blir med den saken vet vi inte heller. Troligen kommer fler kvinnor än män att utnyttja den här rättigheten. Men om man vill uppmuntra pappan att korta ned sin arbetstid, är det nödvändigt med en sådan här lag. Ingen kan lå mig att tro, att papporna i någon större utsträckning utan en sådan här lag kommer att begära deltid eller att vara hemma. Männens söker sig inte till deltidsektorerna – det är tyvärr så. Skall vi lyckas med att få papporna att ta större del i barnens skötsel, är en sådan här lag nödvändig. Dessutom behöver man bygga ut det ekonomiska stödet enligt inkomstbortfallsprincipen.

Det är klart att det finns en risk för att arbetsgivare tvekar att anställa unga människor som kan väntas få barn – kanske framför allt då unga kvinnor – därför att de är rädda för att den arbetskraften inte skall vara så stabil. Men den risken finns redan nu. Den uppstår inte på grund av den här lagen, utan med den blir chanserna större för att de stannar kvar på sina arbeten och återkommer för att arbeta på heltid, vilket också påpekades i den TCO-rapport jag citerade.

Här har talats om diskriminering på arbetsmarknaden. Hur skall den bekämpas? Ja, inte skall den bekämpas genom att man tvingar småbarnsföräldrar att välja mellan att arbeta på heltid, med det slit som det innebär och de långa vistelser på daghem som det medför för barnen, och att en av dem är hemma helt och hållet. Det är inte på det sättet vi vill bekämpa diskriminering på arbetsmarknaden. Det skall man göra på annat sätt, bl. a. genom att vidta sådana åtgärder som jämställdhetskommittén inom kort kommer att föreslå.

Socialdemokraterna har inget alternativ till det förslag som behandlas här i dag, vilket också har påpekats tidigare i debatten. Ingrid Ludvigsson sade att vi med en annan regering skulle ha haft ett bättre förslag att behandla. Till det vill jag säga att socialdemokraterna i varje fall inte som oppositionsparti har

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

lagt fram något alternativt förslag, åtminstone finns inte något alternativt yrkande till dagens betänkande. Det finns visserligen förslag om ett principbeslut beträffande utbyggnaden av föräldraförsäkringen, men ett sådant principbeslut innebär ju ingen förändring för föräldrarna i dagens läge. Jag trodde att socialdemokraterna accepterade det förslag som har lagts fram här i dag – att döma av motionerna och av utskottsbetänkandet gör man det. Men efter att ha lyssnat till debatten i kammaren, framför allt till Doris Håvik, börjar jag undra hur det ligger till med den saken. Doris Håvik sade att förslaget innebar en ytterligare försämring för barn till ensamstående föräldrar. Om jag missuppfattade Doris Håvik är jag tacksam för ett tillrättaliggande, men jag antecknade det hon sade på den här punkten, och om det anses vara en viktig fråga har vi möjlighet att kontrollera det mot den bandupptagning som finns.

Men den viktiga frågan i det här sammanhanget är den som Elver Jonsson ställde, och som vi inte har fått något svar på: Hur är det med anslutningen till lagförslaget från socialdemokratiskt håll? Finns den eller finns den inte? Om det blir en ny socialdemokratisk regering – och det kan ju inträffa någon gång – kommer den här lagen att avskaffas då? Sluter ni upp bakom förslaget nu, även om ni varit tveksamma tidigare?

Socialdemokraterna har hänvisat till att man skall bygga ut föräldraförsäkringen. En sådan utbyggnad är i och för sig bra, men den hänvisningen räcker inte som svar. Lagen ger möjlighet till ledighet ända tills barnet börjar skolan, men en föräldraförsäkring som skulle gälla ända tills barnet börjar skolan har ingen talat om – det förs inte heller fram genom socialdemokraternas förslag om principbeslut. Frågan är nu om socialdemokraterna är med på att vi använder metodiken att göra lagen om rätt till ledighet mer generös än föräldraförsäkringen. Vi vill ge ett större utrymme för ledighet under en lång tid framåt, därför att vi nu inte har råd att bygga ut föräldraförsäkringen med så stora belopp som en motsvarande förlängning av den skulle innebära. Det är angeläget att vi får ett bestämt besked från socialdemokraterna, eftersom de två talarna har lämnat olika intryck här. Anser ni att förslaget innebär en försämring, eller anser ni att det innebär en förbättring som ni vill stödja?

En viss förvåning kände även jag inför vänsterpartiet kommunisternas ståndpunktstagande. Vi har ju ändå vant oss vid att vpk vill framträda med en radikal profil i jämställdhetsfrågorna. Nu finner vi att vpk säger ja till hel ledighet under ett och ett halvt år för den som föder barn, men de säger nej till kortare arbetstid för småbarnsföräldrar. Det skulle alltså innebära att man anser det vara mer angeläget att den som får barn får hel ledighet under ett och ett halvt år än att hon får en chans att gå tillbaka till sitt jobb med kortare arbetstid. Om man i det här sammanhanget diskuterar de ensamstående föräldrarna har jag ännu svårare att följa med. Anser man verkligen att ensamstående föräldrar kan ta full ledighet under ett och ett halvt år, när föräldraförsäkringen inte täcker detta? Vpk vill tydligen ge dem full ledighet, men inte en chans att arbeta sex timmar om dagen. Naturligtvis kan även det senare vara svårt för en ensamstående. Vi fick visserligen höra av Doris Håvik att 60 % av de ensamstående mödrarna arbetar på heltid och att 40 % inte gör

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

det, men naturligtvis kan det vara svårare för en ensamstående att nu förkorta arbetstiden till sex timmar.

Eivor Marklund sade att förslaget ger för stor frihet åt arbetsköparna. Också i det resonemanget har jag svårt att hänga med. Vpk-linjen ger ju ännu större frihet åt de s. k. arbetsköparna. Om en mamma eller en pappa vill ha en förkortning av arbetstiden från åtta till sex timmar, då kan ju arbetsköparen säga nej enligt er linje. Det innebär full frihet för arbetsköparna, eftersom arbetstagarna inte har rätt till en sådan förkortning.

Till detta säger vpk: Vi vill ge alla kortare arbetstid, sex timmars arbetsdag för alla. Men detta förslag har ju riksdagen avslagit.

Nu är frågan: Skall vi ge småbarnsföräldrarna denna rättighet eller skall vi inte göra det? Det går inte att hänvisa till att alla skall få den rätten, för riksdagen har beslutat att alla inte skall få den; detta naturligtvis därför att vi inte har råd med en sådan reform. Det vet även vänsterpartiet kommunisterna. Ni har föreslagit att man skall gå ned till sju timmars arbetsdag redan i år. Det motsvarar en reallönshöjning på 15 %. Nu är emellertid parterna ense om att det inte finns något utrymme för en sådan reallönshöjning. Alltså innebär ett genomförande av förslaget en reallönesänkning för alla löntagare.

Hur gärna man än vill ha kortare arbetstid, tror jag inte att man är beredd att ta de konsekvenserna. Då är det viktigare att ge en möjlighet till kortare arbetstid åt dem som bäst behöver den. För dem finns ett starkt motiv för att avstå från en del av inkomsten, om man tycker att arbetet är för slitsamt. Alla löntagare kommer inte att acceptera vpk:s förslag. Det kan Eivor Marklund vara förvissad om.

Detta är en angelägen reform. Sysselsättningsutredningens undersökning tyder på att en halv miljon anställda vill ha kortare arbetstid. Varannan heltidsarbetande småbarnsmamma har uttalat sig för det. Man kan genomföra reformen nu eller tala om visioner i framtiden. Det valet står vpk inför precis som alla vi andra. Där har vpk givit klart besked: man säger nej till en förbättring nu.

Det är klart att detta förslag aldrig skulle ha lagts fram av en socialdemokratisk regering. Det har denna diskussion visat. Den fråga som nu kräver ett svar är: Kommer beslutet att rivs upp om landet åter får en socialdemokratisk regering?

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade verkligen med tacksamhet att Gabriel Romanus sade att det vid en framtida utbyggnad av föräldraförsäkringen är nödvändigt att se till att man ger ekonomisk kompensation. Där kan vi vara helt överens. Jag har inte pekat på att detta innebär en försämring, men jag har pekat på att det skapar klyftor. Låt mig exemplifiera.

Det sitter två anställda på samma statliga verk och i samma lönegrad. Den ena är ensamstående med barn, medan den andra har en förvärvsarbetande make som har lön. Vem har störst valfrihet att utnyttja det som i dag kallas för en utbyggnad av föräldraförsäkringen? Självklart den som har det så ställt att

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

det finns en inkomst till i familjen, medan däremot arbetskamraten som arbetar under samma villkor inte har den valfriheten. Då kan jag inte se annat än att jag har rätt i att vi skapar klyftor.

Gabriel Romanus frågade också varför vi inte har gjort utvärderingen. Självklart därför att det inte bedömdes såsom nödvändigt att veta hur reformen hade slagit på de statliga verk som var aktuella. Självklart därför att det inte var angeläget för oss att lägga fram ett förslag i den riktningen. Var huvudprincip är ju att vi vill ge alla samma möjligheter. Det innebär att man inte skall vara hänvisad till en besvärlig ekonomisk situation. Det skall inte vara den ekonomiska situationen som helt avgör valet – det kallar jag inte valfrihet.

Tycker inte Gabriel Romanus att ni något har fjärrat er från det som står i regeringsdeklarationen om att stödet till barnfamiljerna skall utformas så, att det främjar valfrihet och jämställdhet? Det står inte mycket i regeringsdeklarationen om denna betydelsefulla fråga, men det som står tycker jag ändå har ett innehåll: jämställdhet och valfrihet. Då är min fråga: Är ni på rätt väg att leva upp till den stolta deklarationen?

INGRID LUDVIGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus säger rent allmänt på tal om jämställdheten – han har ganska många synpunkter på detta förslag – att det troligen blir fler mammor än pappor som utnyttjar denna rätt. Det är ett förmodande som man väl kan skriva under på.

Sedan frågar han: Hur skall diskrimineringen bekämpas? Jo, med de förslag som kommer från jämställdhetsdelegationen, svarar han själv. Det är möjligt att Gabriel Romanus vet vad som skall komma därifrån, men jag vet det inte. Han tycker att det är ett mer konkret besked än om riksdagen i dag skulle fatta ett principbeslut om en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Det skulle inte vara till något förpliktande. Jag har en rakt motsatt uppfattning. Om riksdagen tar ett principbeslut om en utbyggnad av föräldraförsäkringen enligt de riktlinjer som vi har dragit upp, då är det också bindande för riksdagen i fortsättningen.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu har också Gabriel Romanus sällat sig till de förvånade. Han saknar vpk:s och förmodligen också min radikala profil i de här frågorna.

Låt mig först säga att jag faktiskt på ett sätt beklagar att Gabriel Romanus kommer så sent i den här debatten. Många av de synpunkter som han förde fram tycker jag borde ha debatterats i ett tidigare skede med socialministern närvarande. Det var många intressanta frågeställningar som togs upp.

Så till det här med radikalt. Är det verkligen radikalt med en sådan lösning att man först inför en rättighet och sedan börjar fundera över de enskilda människornas ekonomiska möjligheter att utnyttja denna rättighet? Det är detta som gör – radikalt eller inte, tjatigt eller inte – att jag och vpk går emot förslaget. Vi menar att det blir en lösning för ett fåtal. Med vår radikala profil

går vi alltid emot lösningar för ett ekonomiskt bärkraftigt lätal – i sådana här sammanhang lika väl som i andra.

Kostnadsresonemanget sedan. Tidigare, när frågan om arbetstidsförkortning har varit uppe, har jag erinrat Gabriel Romanus om – och jag vill göra det i dag igen – att samma resonemang förekom den gången man införde åtta timmars arbetsdag. Då lät det ju också på dem som hade den där väldigt starka känslan av ansvar för ekonomin att alltihop skulle tippa över ända om man gick in för en arbetstidsförkortning.

Vi har på notans andra sida fört upp sådana saker som att en arbetstidsförkortning skulle öka sysselsättningen. Vad skulle det innebära i samhälls-ekonomisk vinst? Förkortning av arbetstiden skulle vidare innebära minskad förslitning av människor, och vi har – för att nu återgå till den debatt vi har i dag – pekat på vad en allmän arbetstidsförkortning skulle betyda för barnens situation i samhället när det gäller att ta ett steg fram emot det som vi tidigare har resonerat om, nämligen att alla barn är allas barn.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde framför allt en fråga som jag tycker är väsentlig i dag: Om vi får en socialdemokratisk regering igen, kommer den då att slå vakt om den lag som nu införs, eller kommer den att riva upp lagen? Jag tycker att det är viktigt att vi får ett besked om den saken. Socialdemokraterna är med på förslaget nu, men den kritik som framförts här, framför allt av Doris Håvik, har varit så kraftig att man måste ställa frågan.

Två socialdemokratiska riksdagsmän har varit uppe i talarstolen. Var det någon som hörde ett svar på frågan? Jag lyssnade noga men lyckades inte uppfatta något svar.

Det enda jag har kvar från den här debatten är att Doris Håvik har sagt att lagstiftningen innebär försämringar. Den skapar klyftor. Skall man tolka det så att socialdemokraterna vill behålla en lagstiftning som de anser skapar klyftor? Eller skall man tolka det så att ni vill avskaffa en lagstiftning som ni anser skapar klyftor mellan människor? Motsvarande regler har tydligen gjort det för de statligt anställda, enligt vad vi har fått höra av Doris Håvik.

Vi skall inte förringa de svårigheter som ensamföräldrar har, självfallet inte. Men om vi inför en rätt för föräldrar att korta ner sin arbetstid, ha kvar sitt vanliga jobb och gå upp till full tid igen, skulle ensamföräldrar verkligen uppfatta det som en försämring? Naturligtvis är det en förbättring. Vi hörde av Doris Håvik att 40 % av ensamföräldrarna inte har fulltidsarbete. Nu ger man dem alltså ökad trygghet.

Bara för att de som är två vuxna i en familj har lättare att utnyttja den här regeln, skall vi väl inte tro att ensamföräldrarna är avundsjuka och ser reformen som något negativt. Jag tror inte att människor har den synen.

Jag tror att detta uppfattas som en förbättring för alla, även om reformen är lättare att utnyttja för en familj med två föräldrar – precis som så mycket annat är lättare om det är två föräldrar i en familj. Att spela ut de ensamstående mot tvåföräldrafamiljerna, såsom Doris Håvik gör här genom att säga att detta förslag skapar klyftor, strider i varje fall mot mitt

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

syntsätt.

Hela Doris Håviks inlägg tycker jag ytterligare skärper kravet på ett besked. Kommer socialdemokraterna att slå vakt om denna lagstiftning eller kommer ni att riva upp den om ni får en chans?

Önskan att ge ekonomisk ersättning så fort man kan delar jag. Men det kommer att dröja länge innan vi har en chans att ge föräldrapenning ända till dess barnet börjar skolan. Därför frågar jag om vi skall ha den här rätten kvar, eller om den skall inskränkas om socialdemokraterna får mer att säga till om. Den frågan mer än andra i det här replikskiftet fordrar ett besked.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraterna har lagt fram ett förslag när det gäller utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Jag tror att det har varit ganska plågsamt för folkpartiet att vara tvingat att ta avstånd från detta förslag, inte minst med tanke på de glada löften som gavs ute på gator och torg under valrörelsen. Folkpartiet utgjorde då, som det sades, en garant för att det inte skulle bli något beskattat vårdnadsbidrag. Jag hoppas att folkpartiet står fast vid detta.

Svaret som Gabriel Romanus efterlyser kommer självklart i en socialdemokratisk regeringsdeklaration efter det val då vi vunnit tillbaka regeringsställningen här i landet. Till dess får faktiskt Gabriel Romanus vänta.

Gabriel Romanus tror inte att de ensamstående föräldrarna känner avundsjuka mot de andra föräldrarna. Jag tror inte heller det. Men de nödgas nog med bitterhet konstatera att de är en glömd grupp. De nödgas nog konstatera att det där med valfrihet och jämställdhet inte gäller dem. Men jag hoppas att något kan komma ut av de grupper och delegationer där Gabriel Romanus har tillfälle att arbeta.

Jag beklagar att folkpartiet med den inställning partiet dock har haft till familjepolitiken inte får sin stämma hörd i den utsträckning som ni väl hade hoppats och som rimmat mera med era vallöften. Nog måste det kännas besvärligt inför valjarna – men det blir ert problem.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blir mer och mer bekymrad. När jag gick hit trodde jag att socialdemokraterna slöt upp bakom den här reformen. Nu har Doris Håvik skapat tveksamhet genom sin kritik mot förslaget. Hon säger att det uppstår klyftor, att det blir en försämring osv. Då frågan ställs om socialdemokraterna nu kan ge ett besked om de i regeringsställning kommer att slå vakt om förslaget eller om de kommer att ändra på det, får vi veta att ett sådant besked skall lämnas i en regeringsdeklaration efter ett val där socialdemokraterna har vunnit.

Detta svar är verkligen någonting att fundera över för de småbarnsföräldrar som tycker att detta är en bra lag. Den halva miljon löntagare som vill ha kortare arbetstid, och de småbarnsföräldrar som anser detta vara en bra rättighet, får nu veta att om vi får en socialdemokratisk regering så skall besked lämnas efter valet om hur det kommer att bli på denna punkt.

Varje parti får naturligtvis ge besked på sitt sätt. Det här var det socialdemokratiska svaret i denna fråga. Jag förmodar att man inte kan tillämpa denna metod i alla frågor. Hur skulle det se ut?

Doris Håvik trodde omtänksamt nog att det var plågsamt för oss att säga nej till det socialdemokratiska yrkandet när det gäller föräldraförsäkringen. Det är inte särskilt plågsamt, eftersom det gäller ett principbeslut där eventuella skillnader kommer att visa sig efter den här valperioden. Föräldraförsäkringen har nu förlängts med två månader, och vad vi skall besluta om i framtiden kan vi kanske bli överens om. Att lägga fast någon exakt tidsplan är inte nödvändigt. Det är skillnad på att hålla öppen frågan om utbyggnadstakten av en social reform som man redan har och att hålla öppen frågan om man skall avskaffa eller inte avskaffa en lag som ger vissa rättigheter. Jag tror inte att någon kan säga i vilken takt man kan införa ytterligare förbättringar på det ekonomiska området. Det beror ju helt på hur resurserna växer. Men här är det en principfråga: Skall vi ha den här rätten för föräldrar eller inte? Skall vi bara ha en rätt som är knuten till föräldraförsäkringen, så betyder det att den blir mycket mer begränsad än den rätt vi i dag skall besluta om.

Sedan har det sagts att det måste vara plågsamt för folkpartiet att inte kunna göra sin stämma hörd. Jag trodde att alla begrep vad jag syftade på i mitt första inlägg, nämligen att det från jämställdhetskommittén kommer förslag om en lagstiftning mot könsdiskriminering. Det vet ju alla, eftersom det står i kommitténs direktiv, och dessutom har ju också socialdemokraterna representation i den kommittén. Jag kan inte inse att det skulle vara plågsamt för folkpartiet, eftersom vi ju är det enda parti som från början har talat för detta och fått ökad anslutning för vår uppfattning. Det är tvärtom trevligt att tillhöra folkpartiet, särskilt när det gäller jämställdhetsfrågorna och familjepolitiken.

Vad angår den lag som vi nu diskuterar var jag kanske så blygsam, att jag inte nämnde att jag citerade ur en motion som jag nu anser vara bifallen och som jag var med om att väcka för sju år sedan. Inte heller det tycker jag är särskilt plågsamt.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att något kommentera vad som står i reservationen 3.

Det har i den här debatten talats rätt mycket om förvåning, och jag får lov att säga att jag lyssnade med förvåning till Elver Jonssons historieskrivning om hur löntagarorganisationerna hade deltagit i arbetet med det förslag som vi nu diskuterar. Han sade att det hade hållits överläggningar med arbetsmarknadens parter och att det inte var någon skillnad i sättet att arbeta med denna fråga och det sätt på vilket den tidigare regeringen arbetade. Jo, det är en enorm skillnad! Göte Fridhs grupp, som arbetade fram förslaget till föräldraförsäkring, bestod av en grupp människor från departementet och representanter för arbetsmarknadens parter, där alltså även löntagarna var representerade. De arbetade tillsammans fram ett förslag. Man var ute på

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

arbetsplatserna och diskuterade med människorna där. Sedan lade man fram det gemensamma förslaget.

I statliga utredningar är det också brukligt, i synnerhet sådana som berör arbetslivets områden och verksamheten inom arbetslivet – t. ex. arbetstidsförkortning, arbetstidsfrågor, semesterlagstiftning och vad det nu kan vara – att arbetsmarknadens parter är med om utformningen. De kan påverka förslagen. Men i det här fallet har det varit ett helt annat tillvägagångssätt. Elver Jonsson! Det har gått till så att arbetsmarknadens parter – eller låt mig bara tala för LO, eftersom jag känner till hur de överläggningarna gick till; jag har också kollat upp detta under debattens gång på eftermiddagen – kallades till information på departementet, där det helt enkelt sades ifrån att detta tänker vi föreslå, detta är en lagstiftning som vi tänker lägga fram förslag om. Det är på det sättet man har haft överläggningar med arbetsmarknadens parter och löntagarna! Den borgerliga regeringen har arbetat på ett helt annat sätt än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde.

Sedan sade Gabriel Romanus att när det gällde frågan om lagstiftning för jämställdhet är socialdemokraterna representerade. Ja, men arbetsmarknadens parter är inte representerade i den utredningen, som i stor utsträckning skall arbeta just med förhållandena på arbetsmarknaden.

Med detta har jag bara velat bekräfta det berättigade i vad som sägs i reservationen 3, att det är ett helt annat sätt som man här har arbetat på när det gäller kontakterna och arbetsmarknadsparternas möjligheter att vara med och påverka olika frågor som i första hand rör arbetslivet. Det är en betydande skillnad jämfört med hur det var tidigare.

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen 3.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag nämnde i ett tidigare replikskifte att det naturligtvis är utomordentligt viktigt med samarbete mellan å ena sidan arbetsmarknadens parter och å andra sidan lagstiftare och regering. Det var mycket viktigt förr, och det är mycket viktigt fortfarande.

Nu sade fru Sigurdsen att det var helt annorlunda under den socialdemokratiska regeringens tid, men då tar hon sikte på sakinnehållet och icke på arbetsmetodiken. Men det är ju arbetsmetodiken ni har kritiserat under överläggningen.

Fru Sigurdsens inlägg ändrar emellertid inte på det förhållandet att man från LO:s och TCO:s sida var med om inte bara *en* överläggning, som de andra parterna, utan om *två* överläggningar. Man var med om remissomgången i vanlig ordning och man deltog i propositionsarbetet så till vida att man under hand fick del av lagrådets uttalanden. Alla parter hade, som jag sade, en chans att framföra sina synpunkter. Jag beklagade i ett tidigare inlägg att så litet av arbetsrättsliga synpunkter lades fram av LO och TCO. Däremot framfördes sådana synpunkter från annat håll, inte minst från Kommunförbundet.

Nu har naturligtvis socialdemokraterna och kanske också statsråd i en tidigare socialdemokratisk regering vissa svårigheter när det gäller att låta bli att blanda ihop fackliga uppgifter och partipolitiska ambitioner. Men jag tror

att det skall kunna gå med en viss träning.

Det är alltså inte fråga om kritik mot facketts sätt att arbeta utan mot socialdemokraternas skrivning i motionen och även i reservationen.

Min slutsats kvarstår, herr talman, nämligen att reservationen 3 närmast är, precis som reservationerna 1 och 2, ett fruktlöst försök att politiskt attackera ett reformförslag som man har svårt att hitta några angreppspunkter på.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Det är just arbetsmetodiken, Elver Jonsson, som jag har tagit upp i mitt inlägg. Jag har inte gått in på sakfrågan. Det skulle jag mycket väl ha kunnat göra, eftersom det i och för sig är intressant att se hur den borgerliga politiken utformas. Men just arbetsmetodiken! Visst är det viktigt med samarbete, men jag kallar inte det för samarbete, när man kallar löntagarna till en hearing – ungefär som när vi har hearings med olika grupper i utskotten – och när man lägger ett förslag på bordet och säger: Det här tänker vi lägga fram.

Remissförfarandet, det är ju inget nytt. Det är precis som tidigare: Man skickar utredningar på remiss. Men i förarbetet, innan man lägger fram ett förslag som i så hög grad rör förhållandena på arbetsmarknaden, hade det varit naturligt att ta in arbetsmarknadens parter. Dessa representerar ju – det kan väl inte heller Elver Jonsson ifrågasätta – sakkunskapen på det här området. Det är här arbetssättet i dag betydligt skiljer sig från arbetssättet tidigare. Detta är inte den enda gången vi har kunnat konstatera det här förhållandet. Vi har bara fått en bekräftelse genom tillvägagångssättet den här gången.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Eftersom jag till skillnad från Gertrud Sigurdson var närvarande vid överläggningarna med arbetsmarknadens parter, kan jag tala om att det inte gick till så som hon har beskrivit det.

Det förekom två överläggningar. Vid den första presenterades tankegångar. Organisationernas representanter tog dem med sig hem och funderade, varefter de kom tillbaka och lade fram sina synpunkter. Vid det första tillfället gjordes det inget uttalande om att vi inte tänkte ändra på förslaget, ifall vederbörande skulle komma med synpunkter, absolut inte.

Dessutom har förslaget varit ute på remiss, och regeringen har haft möjlighet att ta intryck av ytterligare synpunkter.

En sådan anda som den fru Sigurdson har talat om var det absolut inte fråga om. Det kan jag säga eftersom jag var närvarande.

Vidare kan jag notera, att ytterligare en socialdemokrat har talat utan att ge besked om huruvida socialdemokraterna sluter upp bakom denna lag, eller om socialdemokraterna tänker ändra den, för den händelse socialdemokraterna kommer tillbaka i regeringsställning. Gertrud Sigurdson har tydligen samma uppfattning om läget som Doris Håvik, nämligen att det skall ges

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

besked i en regeringsdeklaration *efter* nästa val – om det då blir en ny regering.

Överläggningen var härmed slutad.

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först momentvis beträffande utskottets hemställan och därtill hörande motivering. Därefter ställs särskilda propositioner beträffande utskottets motivering till den del den berörs i reservationen nr 3 av Birger Nilsson m. fl.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1770 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eivor Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1770 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 281

Nej – 18

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Birger Nilsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Ludvigsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Birger Nilsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Ludvigsson begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 131
Avstår - 14

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Ledighet för vård
av barn, m. m.*

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Birger Nilsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Ludvigsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Birger Nilsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Ludvigsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 131
Avstår - 14

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Utskottets motivering till den del den berördes i reservationen nr 3 av Birger Nilsson m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Ludvigsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner arbetsmarknadsutskottets motivering i betänkandet nr 31 till den del den berörs i reservationen nr 3 av Birger Nilsson m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Ludvigsson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153

Nej – 145

Skatt på fritidsbåtar

§ 14 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:104 med förslag om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn, m. m., såvitt avser lagförslag 2, jämte motioner

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:38 med anledning av motion angående den statliga förvaltningens organisation m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Skatt på fritidsbåtar

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:47 med anledning av motioner om skatt på fritidsbåtar.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! För ledamöternas information kan jag redan nu meddela att jag inte kommer att framställa något yrkande i detta ärende.

I sitt betänkande nr 47 behandlar skatteutskottet bl. a. motionen 510 som jag och några medmotionärer har väckt till årets riksmöte och där vi har hemställt att riksdagen beslutar anhålla hos regeringen om förslag till registrering och årlig beskattning av vissa lyxbetonade fritidsbåtar.

När fritidsbåttutredningen lade fram sitt betänkande år 1974 beräknade den att vi hade drygt 600 000 fritidsbåtar i landet. Med den snabba expansion som ägt rum på detta område talar mycket för att antalet sådana båtar i Sverige nu närmar sig miljonen. Det är utan tvivel på det sättet att denna snabba ökning av antalet fritidsbåtar även har medfört betydande problem då det gäller såväl sjösäkerheten som miljövården. Fritidsbåtarnas ökade närvaro i våra insjöar och kustvatten medför allt större bekymmer i form av nedsmutsning, buller och i övrigt störande inverkan på fritids- och djurliv.

I vår motion har vi framfört två yrkanden, nämligen att vissa typer av fritidsbåtar skall registreras och att en årlig beskattning av mera lyxbetonade fritidsbåtar skall införas.

Vi tycker att starka skäl talar för en sådan beskattning. Först och främst vet vi att den snabba tillväxten av antalet fritidsbåtar i landet otvivelaktigt förorsakar samhället en hel del kostnader, vilka vi tycker det är rimligt att båtägarna medverkar till att bestrida. Fritidsbåttutredningen föreslog som bekant på sin tid att en registrering skulle införas för vissa slag av fritidsbåtar. Utredningen föreslog även att de registrerade båtarna skulle beläggas med en

årlig avgift, som dock var mycket blygsam – den rörde sig, vill jag minnas, om ca 30 kr. per år. Med denna avgift skulle båtägarna i varje fall i någon ringa mån bidra till de samhällskostnader som är förenade med båtlivets utövande.

Fritidsbåtutredningen tog däremot inte upp frågan om eventuell beskattning av fritidsbåtarna. Vi kan vidare konstatera att de förslag som utredningen i övrigt lade fram hittills inte har blivit föremål för några beslut från statsmakternas sida.

Frågan om beskattning av vissa lyxbetonade fritidsbåtar kan även i hög grad sägas vara en rättvis- och jämlikhetsfråga. Man kan naturligtvis med fog fråga sig varför den som väljer att skaffa sig ett fritidshus, där han bor under sin lediga tid på året, skall behöva betala skatt för detta i form av fastighetsskatt – han måste dessutom betala renhållningsavgifter och andra avgifter till kommunen – under det att den som väljer att skaffa sig en påkostad fritidsbåt att leva och bo i under sin lediga tid inte drabbas av någon som helst beskattning eller några andra avgifter för denna mycket exklusiva form av fritidssysselsättning. Många människor ställer sig naturligtvis frågande inför sådana förhållanden.

Vi konstaterar vidare att beskattningen av nyttotrafiken i landet blivit allt hårdare under senare tid i form av höjda fordonsskatter och drivmedelsskatter, varför man ur rättvisesynpunkt kan anse det rimligt att en årlig beskattning införs också på vissa lyxbetonade fritidsbåtar.

Slutligen kan man konstatera att dessa luxuösa fritidsbåtar av ägarna ofta används som mycket fördelaktiga avskrivningsobjekt vid beskattningen. Det förekommer ofta att de exempelvis höjer inteckningarna i sina ägandes fastigheter för att köpa påkostade fritidsbåtar och på så sätt kunna utnyttja guldrenteavdraget och reducera sin egen skatt, samtidigt som de skattefritt utnyttjar förmånen av att äga en lyxig fritidsbåt.

Skatteutskottet har nu inte velat pröva beskattningsfrågorna i våra motioner förrän, som man säger, riksdagen har tagit ställning till ett väntat regeringsförslag beträffande registreringen. Och ett sådant förslag förbereds ju enligt uppgift inom jordbruksdepartementet. En registrering av fritidsbåtarna är ju den första förutsättningen för att en beskattning skall kunna genomföras.

Skatteutskottet gör emellertid en viktig markering, där utskottet slår fast att de i motionerna framförda yrkandena måste ses som skattefrågor och inte som yrkanden om avgifter. Jag tycker det är viktigt att konstatera det ställningstagande som skatteutskottet gör i det här avseendet.

Eftersom skatteutskottet uttalar sig positivt om en registrering av fritidsbåtarna och detta har en avgörande betydelse för en eventuell beskattning, så får jag väl för dagen nöja mig med det. Jag har således, som jag sade inledningsvis, inget yrkande. Men jag vill, herr talman, gärna säga att jag tycker det är litet svagt av skatteutskottet att inte uttala någon mening om sakfrågan. Ett principiellt ställningstagande från skatteutskottet till tanken på beskattning av vissa lyxbetonade fritidsbåtar skulle ha varit välgörande, inte minst med hänsyn till den debatt som ändå pågår på detta område.

Skatt på fritidsbåtar

Torsdagen den
27 april 1978

*Skatt på fritids-
båtar*

TORKEK LINDAHL (fp):

Herr talman! Inte heller jag kommer att framställa något yrkande i den här frågan.

Det figurerar en massa siffror i debatten om fritidsbåtarna – hur många de är osv. Den korrekta siffran på antalet båtar torde vara ungefär 750 000. Ca 12 % av dessa är övernattningsbara, vilket motsvarar ungefär 90 000. Ungefär 90 000 är också det antal båtar som har motorer som är starkare än 10 hästkrafter men inte har övernattningsmöjligheter. Det är alltså dessa båtar vi talar om. De övriga – kanoter, små roddbåtar osv. – är de allra flesta. Detta reducerar onckligen den miljon som Paul Jansson talar om till betydligt blygsammare siffror.

För fritidsbåtarna betalas det in en hel del pengar på olika sätt, genom olika avgifter, till staten. Den största enskilda posten är drivmedelsskatten. Efter den höjning som nu träder i kraft kan man beräkna att det kommer att betalas in någonstans mellan 120 och 130 miljoner per år i skattepengar den vägen. Statens utgifter för båtlivet är 10–15 miljoner, och kommunerna subventionerar fritidsbåtarna med kanske 5 miljoner totalt.

För detta vill man alltså dra i gång en byråkrati. Vad innebär en registrering annat än att det skapas en byråkrati för att ha hand om registreringen? Man kan naturligtvis fråga sig: Behövs den? Det hänvisas till betänkandet från fritidsbåtutredningen, som kom för några år sedan, och även till betänkandet från den senare utredningen, som speciellt utredde registreringsfrågan, Båtliv 2.

Vad man är försiktig med att nämna i sammanhanget är hur utredningarna blev behandlade av remissinstanserna när det gäller registreringsfrågan. Den första utredningen, Båtliv, blev direkt sönderskjuten. Den andra kom fram till att registrering nog är bra om man skall ha skatt på båtarna – annars är det ingen större nytta med den. De remissinstanser som i det här sammanhanget kan sägas ha den största sakkunskapen, sjöfartsverket och Sjöräddningssällskapet, ställer sig bägge avvisande till en registrering.

Man jämför med fritidshus och säger: Det är så hemskt orättvist. Ja, för fritidshus är kontantinsatsen låg, och man har lång amorteringstid, 10–15 år, i vissa fall 20–30 år. Ett fritidshus betraktas som säkerhet – det är inteckningsbart. Man kan alltså få lån på förmånliga villkor med ett sådant som säkerhet. För en båt ligger normalkontantinsatsen någonstans mellan 30 och 40 % av inköpspriset. Normalt skall den betalas på ca fem år, och räntan är betydligt högre. Båten är ingen säkerhet. Man betalar inte drivmedelsskatt på ett fritidshus. Orättvisan är nog mera inbillad än verklig.

Vidare hävdar man, som om det vore ett argument, att båtlivet är en exklusiv form av fritidsaktivitet. Ca 17 % av hushållen här i landet har egen fritidsbåt. Det är faktiskt inte så förfärligt få.

Herr talman! Om man skall skapa en ny byråkrati här i landet skall man göra det därför att det verkligen behövs en ny byråkrati. Jag anser att det redan nu sannerligen finns nog med byråkrater. Låt oss fråga: Behövs verkligen denna registrering och byråkrati? Jag tycker det är hög tid att vi ställer frågan: Är detta nödvändigt eller är det bara bra att ha? Kommer man

fram till svaret att detta är bra att ha men inte nödvändigt, då skall vi inte skapa någon ny byråkrati.

Det är riktigt att fritidsbåtarna drar med sig en del kostnader, men vad är det för fel med tanken att båtägarna själva skall få betala dessa kostnader direkt? Vad är det för fel att man betalar vad en hamnplats kostar i hamnavgift? F. ö. betalar man ju redan nu för båtar hamnplatsavgifter, uppläggningsavgifter och annat som man inte betalar för fritidshus. Vad är det för fel att man när så att säga konsumerar en viss sak med direkta avgifter betalar för den? Den frågan har inte utretts. Den frågan är det ytterst få som vill ta upp till debatt.

Man är på många håll mycket ivrig att försöka få igenom en ny byråkrati, som kanske över huvud taget inte behövs. Som jag sade tidigare har de tunga remissinstanserna ställt sig avvisande. Jag tycker att vi skall vara mycket försiktiga i den här frågan och inte rusa åstad och införa någonting som vi kanske inte vill ha.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Torkel Lindahl säger att vi kan reducera det antal som jag nämnde. Jag sade att det finns närmare en miljon fritidsbåtar. Är det riktigt som Torkel Lindahl säger att det finns 750 000 så är det ju ändå ganska nära en miljon. Att sedan inte alla kan tänkas bli föremål för beskattning är väl ganska uppenbart, om man i det antalet räknat in småbåtar, kanoter o. d.

Torkel Lindahl är tydligen inte alls intresserad av några som helst åtgärder på det här området. Han anser inte ens att en registrering av båtarna är önskvärd. En sådan skapar byråkrati och krångel enligt hans mening. Jag kan bara ge honom rådet att vända sig till den ansvariga regeringen. Det är ju ändå så att man inom jordbruksdepartementet förbereder eller i varje fall överväger införandet av en registrering av fritidsbåtar. Det hänvisar skatteutskottet till i sitt betänkande.

Sedan tycker Torkel Lindahl att vi överdriver, när jag och andra påstår att det är fråga om förmåner när man har dessa mera lyxbetonade fritidsbåtar helt skattefria. Det råder delade meningar om den saken. Jag har naturligtvis mött båtägare som är förgrymmade över tanken på beskattning, men jag har å andra sidan, Torkel Lindahl, också mött båtägare som säger att det är mycket rimligt att man genomför en sådan beskattning.

Torkel Lindahl påpekar att båtägarna får betala drivmedelsskatt i den mån de använder motorer att driva båtarna med. Fattas bara annat! Skulle man gå så långt att man t. o. m. lät dem slippa det, att de skulle få något slags restitution av skatten på drivmedel till fritidsbåten, då blev det ju ännu värre. Jag vet inte om Torkel Lindahl var inne på en sådan linje att man egentligen skulle ha även den förmånen när man utövar sin båtspport. Jag tycker trots allt att det här är en rättvisefråga och anser att man skall titta noga på de här problemen. Torkel Lindahl kan inte bestrida att människor verkligen använder de stora lyxbetonade båtarna – som jag talar om – som avskrivningsobjekt. Man utnyttjar gäldränteavdragen för att få ned sin skatt.

Torsdagen den
27 april 1978

*Skatt på fritids-
båtar*

TORKEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tydligen göra klart – jag trodde att det framgick av vad jag sade – att ägarna till fritidsbåtarna betalar en hel del till statskassan redan som det är i dag. Eftersom de betalar in så pass mycket som de gör torde det vara svårt att hävda att de medför någon sorts nettokostnad för staten.

För att bestrida båtlivets kostnader behöver staten inte ta in någon skatt. Det enda argumentet för att ta en skatt på fritidsbåtar som verkligen är hållbart är om man av statsfinansiella skäl behöver pengarna! O.K. det är en sak. Då behöver vi antagligen en registrering också. Men om vi inte behöver pengarna kan jag inte se att det finns någon anledning att införa en registrering bara för att den kan vara bra att ha i största allmänhet.

Det finns ett litet antal båtar som verkligen kan räknas som lyxbåtar, och ni anför att de är skattefria. Paul Jansson vet lika bra som jag och alla andra att de inte är det. De förmögenhetsbeskattas som vilken annan tillhörighet som helst som är av det värdet. Eller är Paul Jansson inne på tanken att vi skall införa beskattning på konst, frimärken, prydnadssaker och sådant, som ofta kan kosta lika mycket som en båt? I så fall är det åtminstone ett konsekvent resonemang.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu säger Torkel Lindahl att båtägarna får betala vissa avgifter till samhället, för hamnplatser etc. Ja, visst. Sedan gör han jämförelser med biltrafiken. Bilägarna får ju också betala parkeringsavgifter om de ställer ifrån sig bilen någonstans. De får betala garageavgifter i den mån de utnyttjar garage som exempelvis är samhällsägda. Det resonemanget håller alltså inte! Dessa kostnader, utöver de särskilda skatterna, har även andra trafikanter som kör exempelvis på våra vägar.

Torkel Lindahl säger att den här skatten endast behövs om det statsfinansiella läget är sådant att staten behöver inkomstförstärkningar. I det avseendet har vi kunnat konstatera att det, inte minst genom den borgerliga regeringens politik, sannerligen finns anledning att plocka fram de skatteinkomster som kan stå till buds. Men jag tycker samtidigt att det är en principfråga och att man bör införa en beskattning på de lyxbetonade fritidsbåtarna.

Det var bra att Torkel Lindahl tog upp frågan om konstsamlingar, smycken, frimärken osv. Jag har faktiskt som ledamot av realisationsvinstskattekommittén yrkat på att man skulle pröva möjligheten att beskatta även de här objekten. Jag har också vid något tillfälle väckt motioner om detta i riksdagen. På den punkten är tyvärr kontrollmöjligheterna mycket dåliga, men man får ändå inte ge upp. Jag har fortfarande den uppfattningen – som jag alltså framförde i realisationsvinstskattekommittén – att man bör försöka undersöka de möjligheterna till beskattning. Av det framgår att vi är konsekventa.

TORKEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkänner med glädje att Paul Jansson åtminstone när det gäller det sista är konsekvent i sitt resonemang, och det hedrar honom.

Antingen uttryckte jag mig slarvigt eller också hörde inte Paul Jansson på vad jag sade när det gällde avgifter. Jag sade i mitt första anförande: Vad är det för fel att pröva tanken att låta båtlivet så att säga betala för sig självt genom avgifterna? Det är ett enklare och mindre byråkratiskt system än att bygga upp en byråkrati för att klara av registrering och indrivning av något slags avgift, skatt eller vad man nu skall kalla det för.

Det är en sak som vi inte nämnt hittills i den här debatten, och det är att en sådan här byråkratisk apparat skulle kosta en hel del pengar. Jag har sysslat mycket med dessa frågor, och jag vet att man fick ha rätt saftliga avgifter för att man skulle göra någon nettovinst på det hela.

Jag misstänker att Paul Jansson håller med mig om att det inte är någon större mening med att lägga ut en skatt eller avgift som man får in 50–100 miljoner på, om det sedan kostar ungefär lika mycket att driva in dessa pengar.

Jag vet att socialdemokraterna när det gällde reklamskatten lyckades med konststycket att införa en skatt som gav mindre i inkomster än den kostade att ta in, men det får vi väl betrakta som ett olycksfall i arbetet, som man i alla fall inte kommer att upprepa med öppna ögon.

Andre vice talmannen anmälde att Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Skatteutskottet har i betänkande nr 47 haft att behandla ett antal motioner i vilka krav framförs på registrering och beskattning av fritidsbåtar. Kraven motiveras främst av de kostnader som det stigande antalet fritidsbåtar medför för samhället.

Som framgår av utskottsbetänkandet har frågan om registrering av fritidsbåtarna varit föremål för utredningar. Omfattningen av och motiven för en registrering är sålunda väl kartlagda, och enligt vad utskottet nu inhämtat förbereds registreringsfrågan f. n. i jordbruksdepartementet. En proposition i ärendet kan förväntas till nästa riksmöte.

Nu har Torkel Lindahl anfört en rad skäl mot en sådan registrering. Jag skall inte ta upp dem. Jag kan instämma med Paul Jansson i att det är lämpligt att Torkel Lindahl tar upp den diskussionen med jordbruksministern när propositionen ligger på riksdagens bord. Torkel Lindahl kan lämpligen återkomma då.

Registreringsfrågan har enligt utskottet en avgörande betydelse för möjligheterna till en eventuell beskattning av fritidsbåtarna. Eftersom vi nu har att vänta ett registreringsförslag från regeringen anser utskottet att det är lämpligt att riksdagen först tar ställning till det förslaget och därefter prövar beskattningsfrågorna. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Torsdagen den
27 april 1978

*Skatt på fritids-
båtar*

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till Paul Janssons plädering för en båtskatt. Jag kanske hade väntat mig att det skulle framföras några nya argument. Och det gjordes det faktiskt också! Paul Jansson vill uppenbarligen beskatta också störande ljud och nedsmutsning. Med denna specialskatt vill han nu drabba båtfolket. Det finns onekligen gott om nya skatteobjekt om man ser det som Paul Jansson gör.

Paul Jansson jämförde också båtar och fritidshus. Jag vill helt instämma i vad Torkel Lindahl på denna punkt sagt i sina repliker till Paul Jansson.

Jag konstaterar också, liksom Torkel Lindahl, att det i högsta grad måste ifrågasättas att det skulle vara något exklusivt med fritidsbåtar. De har ju i stället stor omfattning bland svenska folket. Paul Janssons sätt att angripa objektet är att använda uttrycket "vissa" lyxbåtar. Vad är vissa? Vilken differentiering vill han ha? Skall man sätta en tröskel vid ett visst taxerings- eller försäkringsvärde eller något annat värde på båten och sedan abrupt införa beskattning? Eller skall det vara något slags progressiv skatteskala?

Herr talman! Lat mig erinra om att båtägarna också betalar skatt; moms på båtinköpet, drivmedelsskatt och i vissa fall förmögenhetsskatt. Dessutom har båtsporten och båtägarna mycket litet eller i de flesta fall inget som helst stöd från kommunen eller staten, vilket ju andra sporter har. Farlederna må så vara, men dem sliter man inte på som vägarna.

Det rör sig här om en mycket omfattande fritidsverksamhet, en sport och en fritidssysselsättning som omfattar ett par miljoner människor i vårt land, gamla och unga. Det finns, som har nämnts, drygt 700 000 fritidsbåtar i vårt land, av vilka ca 90 000 är övernattningsbara. Båtsporten, som ofta är förenad med fritidsfiske, ger människan rika tillfällen till avkoppling och naturupplevelser. Det är anmärkningsvärt – minst sagt – att det finns politiker som vill beskatta fritiden. Båtens storlek och pris har väl knappast någon större betydelse i sammanhanget. Där det finns vallfrihet i ett samhälle måste människorna ha rätten att lägga sitt sparande på antingen ett fritidshus, en bättre bil, en större villa, en husvagn, utlandsresor eller en båt.

Vill man beskatta en fritidssysselsättning, ett fritidsobjekt, skulle det snabbt kunna återopas som motiv för att beskatta även andra fritidsobjekt. Paul Jansson och andra politiker som vill lägga specialskatt på fritidsbåtar vill kanske också införa en specialskatt på exempelvis husvagnar. I en skatte-sugen politikers ögon kan ju även en husvagn framstå som lyx. Eller slalomåkning, som blivit så populärt sedan Ingemar Stenmark blev mästare. Tänk vilket förnämligt skatteobjekt den skulle kunna vara, när man ändå är inne på att beskatta fritiden och fritidsobjekten.

Herr talman, från moderat håll har vi klart uttalat att vi motsätter oss att fritiden görs till ett nytt skatteobjekt. Det räcker mer än väl med vad socialdemokraterna har åstadkommit i skatteväg. Skulle man införa en specialskatt av nämnvärd omfattning på fritidsbåtar så skulle detta omedelbart få negativa effekter på sysselsättningen. Färre båtar skulle köpas, och detta skulle självfallet drabba båtillverkningsbranschen som ju redan i dag har svårigheter.

Det är inte länge sedan driftinskränkningar gjordes vid en del fabriker. På en ort i landet lades nyligen en hel båtfabrik ned. Vill de socialdemokratiska motionärerna att ännu fler båtfabriker skall läggas ned, med följd att kanske hundratals anställda mister sina arbeten? Vad tror Paul Jansson att de anställda vid den fabrik som gör maxibåtarna i Mariestad skulle säga om han lyckades genomdriva en båtskatt? Det är uppenbarligen den typ av båtar som tillverkas där – åtminstone i stor utsträckning – som skulle drabbas. Eller också skulle Paul Janssons båtskatt bli så exklusiv och omfatta så få objekt att det endast skulle medföra, som Torkel Lindahl sade, en dyrbar administration som inte ger sådana inkomster att det betalar sig för staten.

Båtägandet omfattas av kanske hundratusentals familjer i vårt land. Båten är ett investeringsobjekt, ett sparmål och en samlingspunkt för alla dessa människor. Men det är inte bara inköpet som kostar – det är även dryga båtplats- och hamnavgifter, uppläggningskostnader osv., som Torkel Lindahl har påpekat.

Från moderat håll har vi tagit upp dessa frågor några gånger i motioner och vi har konstaterat att båtklubbarna skulle kunna göra betydligt större insatser på området, om man nu måste gå in med någon form av åtgärder. Man skulle kunna låta båtklubbarna ta hand om en registrering.

Det skulle uppstå väldigt svåra gränsdragningsproblem om man lade en skatt på fritidsbåtar. Vad skulle man t. ex. göra åt alla hemmabyggen? Det finns många hemmabygda båtar som kan betraktas som lyx, som kostar mellan 100 000 och 150 000 kr. Skall tiotusentals arbetstimmar på fritiden också beskattas? Ja, det är en del frågor man har anledning att ställa till Paul Jansson.

I detta anförande instämde Lars Ljungberg (m).

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Det var tydligen en mycket öm tå som vi motionärer råkade trampa på genom att väcka förslaget att överväga införandet av skatt på fritidsbåtar. Göthe Knutson målar här upp de enorma olyckor som kommer att drabba landet om vi inför en sådan skatt. Han säger att en båtfabrik hemma i Mariestad kanske tvingas lägga ned sin verksamhet osv. Det är ju inte alls på det sättet. Göthe Knutson gör sig här skyldig till våldsamma överdrifter – det kan kammarens ledamöter mycket lätt konstatera.

När Göthe Knutsons partiledare Gösta Bohman var nere på båtmässan i Göteborg erkände han att vi nu hade dåliga tider i det här landet. Men då skall man köpa havskryssare, sade herr Bohman. Han sade vidare att när det är dåliga tider är det skönt att få ge sig ut till sjöss och då ligger rorkulten skönt i handen – eller hur han nu uttryckte det. Jag förstår att Göthe Knutson med utgångspunkt i de uttalanden som herr Bohman gjorde vid det här tillfället måste ta till dessa brösttoner i den här debatten när han vill måla upp alla de olyckor som skulle inträffa om vi införde en skatt på fritidsbåtar.

Han försökte dessutom göra sig lustig genom att fråga om Paul Jansson vill

beskatta oljud och buller. Jag kan berätta för Göthe Knutson att jag råkar ha någon erfarenhet av dessa frågor. Jag har varit ordförande i trafikbullerutredningen, som har sysslat med dessa ting. Utredningens betänkande ligger nu hos kommunikationsminister Turesson, och vi hoppas att han så småningom tar itu med de förslag som utredningen förde fram. Det finns verkligen anledning att titta på de problem som bullret förorsakar. Detta är ingenting som man bör skämta bort, Göthe Knutson, utan det störande bullret är en allvarlig samhällsfråga.

Jag råkade nämna bullerproblemet i sammanhanget eftersom det är dokumenterat att båtlivet ställer till bekymmer för djurlivet och annat i skärgården. Detta är ingenting att skämta om.

Sedan frågar Göthe Knutson om Paul Jansson vill beskatta fritidsaktiviteterna. Vissa fritidsaktiviteter är ju redan beskattade! Som jag tidigare påpekade får man betala fastighetsskatt om man äger ett fritidshus. Man får då också betala avgifter till kommunen för renhållning och annan service. Är det inte en fritidsaktivitet att ha ett fritidshus? Anser inte Göthe Knutson det? Om Göthe Knutson skall vara konsekvent måste han stiga upp här och föreslå att vi skall avskaffa fastighetsskatten på fritidshus. I så fall kan vi börja diskutera den saken, men någonting sådant hörde jag honom inte föreslå när han höll sitt anförande.

Den indignation som Göthe Knutson gav uttryck för i den här frågan tror jag inte tjänar många syften. Det är bättre att försöka föra den här debatten på ett sakligt plan. Det har jag försökt göra. Sådana här rallarsvingar i en debatt gagnar inte något syfte.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Paul Jansson sade att jag här gjort en skräckskildring eller något ditåt. Men vilka våldsamma överdrifter är det som jag skulle ha gjort mig skyldig till? Jag frågade Paul Jansson om han är beredd att ta konsekvenserna för exempelvis båttillverkningsindustrin, om det skulle införas en skatt på fritidsbåtar. Det är väl alldeles självklart att en sådan åtgärd kommer att leda till minskad sysselsättning. Paul Jansson kan fråga branschens folk om vad de tror – de borde väl vara sakkunniga, även om jag inte skulle vara det.

Inte oväntat nämner Paul Jansson ekonomiminister Gösta Bohman. Vår ekonomiminister har verkligen kommit att bli en populär person bland alla hundratusentals fritidsbåtsägare i vårt land. Han har mycket riktigt yttrat någonting i stil med vad Paul Jansson litet fritt citerade. Det var vid båtmässan i Göteborg. Han sade då: När tiderna blir sämre, då sitter rorkulten liksom mjukare i handen och man har lättare att rida ut stormen.

Om jag minns rätt, togs detta uttalande upp också vid en interpellationsdebatt här i kammaren. Vid det tillfället torde det ha blivit helt klarlagt att Gösta Bohman inte hade yttrat sig på det sätt som interpellanten påstod. Det är emellertid alldeles riktigt att vi från moderat håll hävdar människornas rätt att ha en valfrihet även på fritiden, att kunna skaffa sig en båt utan att det på den läggs en straffavgift.

Det förhållandet att vi har en trafikutredning angav Paul Jansson som ett exempel på att det skulle vara just att beskatta buller och liknande. O.K. – vi får väl se vad den utredningen kommer fram till. Men har man verkligen tänkt att införa skatt på buller? Är det inte i så fall bättre att införa normer och på den vägen förhindra det? Skall man lägga skatt på dessa företeelser, då hamnar vi nog så småningom i en väldigt konstig situation.

Paul Jansson sade också att fastighetsskatt på fritidshus är detsamma som fritidsskatt. Men den skatten är i stället en fastighetsskatt, och den kan också leda till en förmögenhetsskatt. Mig veterligen har man inte infört någon fritidsskatt, och då har jag frågat om Paul Jansson är beredd att införa en sådan.

Herr talman! Jag skulle också vilja påpeka att om man inför en båtskatt av nämnvärd omfattning – registrering är en annan sak – då skulle detta leda till orättvisor också på det viset att människor som bor exempelvis i Skåne skulle kunna skaffa sig en dansk hemmahamn och sålunda undgå registrering och skatt. De som bor i Stockholm skulle mycket väl kunna göra Åland till hemmahamn. Däremot skulle det inte vara möjligt för människor i Göteborg att göra på liknande sätt, åtminstone har de inte geografiskt samma möjligheter till det.

Nej, låt fritidsbåtarna slippa bli ett skatteobjekt! Det finns tillräckligt många skatter.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Göthe Knutson blir skojigare och skojigare i den här debatten, och han blir mer och mer inkonsekvent i sitt resonemang. Nu säger han: Hur skall det gå för båtillverkningsindustrin, om vi genomför en båtbeskattning? Hur många kommer att bli arbetslösa genom en sådan åtgärd?

Jag tror uppriktigt sagt inte att det kommer att bli några större problem – att påstå det är att mala hin på väggen. Man kommer att sälja fritidsbåtar också i fortsättningen, även om det skulle införas en beskattning på det här området.

För att belysa inkonsekvensen i Göthe Knutsons resonemang vill jag fråga följande: Varför i Herrans namn har den borgerliga regeringen höjt skatten på bilar genom trafikbeskattning, bensinbeskattning osv., när vi vet att man har bekymmer med sysselsättningen inom bilindustrin? Med Göthe Knutsons resonemang skulle man ju i dessa svåra tider i stället sänka fordonsskatten och bensinskatten för att trygga sysselsättningen inom bilindustrin. Det skall bli intressant att höra hur Göthe Knutson ställer sig till ett förslag att sänka de skatterna, för ett sådant måste man lägga fram om det skall vara rim och reson i Göthe Knutsons resonemang. I det här fallet har den borgerliga regeringen gjort tvärtom. Här lägger man ökade bördor på bilindustrin genom att höja fordonsskatten och skatten på bensin.

Jag vill ha svar på den fråga som jag tidigare ställde: Är Göthe Knutson beredd att avskaffa skatten på fritidshus? Att bo i ett fritidshus och att utnyttja det under sin fritid innebär en fritidsaktivitet som att övernatta i en fritidsbåt. Det är konsekvensen av jämlikheten i detta sammanhang som jag

är ute efter. Om Göthe Knutson vill leva upp till sina ideal, sänk då skatten på bilar och sänk bensinskatten, så får vi fart på försäljningen av bilar!

Sedan frågar jag mig: Kan det inte falla Göthe Knutson in – i motsats till vad Gösta Bohman sade i Göteborg – att tiderna kan bli så dåliga att människorna inte har råd att köpa fritidsbåtar? En viss grupp kommer givetvis att klara sig, men det stora flertalet av de människor som kan tänkas vara intresserade av att skaffa sig en fritidsbåt måste naturligtvis mycket noga överväga om de kan ge sig in på en sådan affär med tanke på standardutvecklingen för de flesta löntagare i detta land. Att åstadkomma högre levnadsstandard för den stora massan löntagare kan betyda mer för den båtindustri som Göthe Knutson vill värna om än att söka undvika en beskattning av fritidsbåtar.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Paul Jansson har nu börjat ställa frågor till mig, och jag skall besvara dem, men han glömmer att besvara de frågor som jag har ställt till honom. Var drar Paul Jansson gränsen mellan lyxbåtar och inte lyxbåtar? "Vissa" är inte detsamma som en pregnant gränsdragningslinje. Vill Paul Jansson differentiera skatten? Vilken skattenivå vill han ha för att administrationen skall bära sig? Uppenbarligen är han inte ute efter alla de 750 000 fritidsbåtarna utan en del, "vissa", lyxbåtarna. För att skattesystemet skall bära sig så att inte administrationen blir dyrare än skatteintäkten måste han uppenbarligen antingen fastställa en mycket hög skatt på dessa objekt eller också låta skatten omfatta väldigt många objekt.

Paul Jansson talade om att avskaffa skatten på fritidshus. Men vi måste väl vara på det klara med att skatten på fritidshus är en fastighetsskatt – möjligen också en förmögenhetsskatt därutöver – det är inte fråga om en fritidsskatt. Om Paul Jansson anser att fastighetsskatten i detta fall är en fritidsskatt, bör han granska förhållandena omedelbart, eftersom det finns människor som permanentbor i fritidshus. Hur skall man göra med dem?

"Inkonsekvensen" har Paul Jansson plötsligt fått såsom ett ledord i sin plädering, och han drog in beskattningen av bilarna i sammanhanget. Med tanke på den begränsade tid som här står mig till buds rekommenderar jag honom att på den punkten läsa propositionen från budgetdepartementet. Där finns motiveringarna till att man har höjt den beskattningen.

Slutligen, herr talman, gör Paul Jansson ett något låfängt påstående. Han tror alldeles bestämt att folk kommer att köpa i alla fall, även om man beskattar fritidsbåtarna. Ja, det finns väl en del som gör det, för sparmålet är så pass attraktivt. Men för den skull behöver man inte straffa dem som har en speciell känsla för denna form av fritidsverksamhet. När saker och ting blir dyrare, möts de dessutom av ett köpmotstånd. Vi har inte råd att nu utsätta ytterligare en bransch i vårt land för ännu större påfrestningar.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Det första man kan begära av den som angriper en motion är väl att han har läst motionen, i det här fallet vår motion om förslag till

beskattning av fritidsbåtar. Där har vi nämligen beställt ett förslag av regeringen. Jag medger att vi inte har några färdiga lösningar i fråga om hur stor båten skall vara etc., men vi utgår ifrån att om det skall genomföras en sådan här beskattning så måste detta först utredas.

Det finns faktiskt vissa tankegångar att bygga på i fritidsbåtutredningens betänkande, där man har gjort vissa avgränsningar med hänsyn till båtens längd, möjlighet att bo ombord och sådana ting. Det finns inget oöverstigit hinder när det gäller att formulera rimliga bestämmelser, men vi har inte ansett oss vara tvingade att ange sådana i motionen. Jag föreställer mig att Göthe Knutson, när han har skrivit motioner, någon gång har avstått från att ge sig in på precisa gränsdragningar i olika frågor utan att han har ansett att saken får utredas.

Sedan säger Göthe Knutson fortfarande att det kommer att bli problem för båtindustrin. Jag upprepar att det säljs fortfarande bilar här i landet, trots att man har höjt bilskatten och trots att man har höjt bensinskatten. Den katastrof som i enlighet med Göthe Knutsons resonemang borde inträffa på det området har inte inträffat, även om vi har sett att försäljningen gått ner. Om man vill gynna bilindustrin skall man naturligtvis minska pålagorna på bilismen, och jag har givit Göthe Knutson tipset att komma med ett sådant förslag, men det finns väl varken nationalekonomiskt eller på annat sätt utrymme för att förverkliga ett sådant förslag i den nuvarande situationen.

Det är inte på något sätt fel att jämföra ett fritidshus med en fritidsbåt som man kan bo ombord på. Det är fritidsboende båda delarna. Hur många människor här i landet tror Göthe Knutson är sysselsatta med att tillverka fritidshus? Om det skall vara jämställdhet härvidlag, ta då bort skatten på fritidshus! Då får vi säkert väldigt många fler sysselsatta i fritidshusbranschen.

Jag tycker att man skall se till de många människornas möjligheter till fritidsaktivitet. Med den ekonomiska situation som vi har i landet i dag blir det naturligtvis färre som är intresserade av att köpa fritidsbåtar, i varje fall inom de breda grupperna av löntagare. Att vissa personer kommer att köpa båt vet vi, men kundunderlaget kommer naturligtvis att bli mindre. Vad jag kan rekommendera Göthe Knutson är att han ser till att vi får en bättre ekonomisk situation och ett jämlikare samhälle. Den utveckling som nu sker går tvärt emot de intentioner som vi tidigare har haft här i landet på det området.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Vad beträffar det sista i Paul Janssons inlägg vill jag säga att det är just detta den borgerliga regeringen har ansträngt sig med till det yttersta under drygt ett och ett halvt års tid. Arvet efter den socialdemokratiska regeringens lättsinniga politik känner vi till. Det arbetas intensivt för att ekonomin i vårt land skall förbättras. Men ekonomin blir inte bättre om man inför nya skatter på objekt som är av betydelse för sysselsättningen i vårt land.

*Skatt på fritids-
båtar*

Skillnaden mellan fritidshus och fritidsbåtar tror jag inte att jag med mitt bristfälliga pedagogiska kunnande lyckas klargöra för Paul Jansson. Jag ger upp på den punkten.

Men när det gäller fritidsbåtarna har jag fortfarande ett par saker osagda. Paul Jansson kom med påståendet att jag inte skulle ha läst motionen. Det har jag faktiskt gjort, men hur är det för motionären? Han beställer ett tyckande från regeringen om hur skatten skall utformas. Själv står han och talar om vissa delar av det objekt som han rör sig kring. Men han har uppenbarligen inte någon egen tanke bakom det hela. Nu frågar jag motionären var han approximativt har tänkt sig att gränsen för lyxbåtar och icke lyxbåtar skall gå. Det finns hundratusentals båtägare i vårt land som – inte minst nu på våren när de jobbar med sin ägandes båt och känner stora förväntningar inför sommaren – är väldigt intresserade av att veta om den socialdemokratiska motionen skall drabba dem eller om de möjligen skall gå fria.

De som äger fritidsbåtar är i allmänhet helt vanliga inkomsttagare. Många av dem har arbetat intensivt på fritiden med halvfabrikat och kvartsfabrikat osv. När Paul Jansson utmålar situationen, är det som om det bara fanns en speciell exklusiv grupp som sysslar med fritidsbåtar. Så är det inte, och det vet Paul Jansson. Men det gör sig bättre i en debatt här i riksdagen att försöka framställa detta som någonting exklusivt.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Som någon ledning för Göthe Knutson kan jag citera motionen. Där sägs: "Mindre båtar som roddbåtar, ekor, båtar med utombordsmotor och båtar av ett mindre ekonomiskt värde bör rimligtvis inte omfattas av en sådan beskattning/".

Detta visar i alla fall någon approximativ, som Göthe Knutson sade, tanke om att man inte skall ge sig in på att beskatta småbåtar. Vad vi är ute efter är de mer lyxbetonade båtarna, framför allt husbåtarna som man kan bo på. I dessa fall kan man jämföra boendet med vilket annat boende som helst, och därför skall det inte gå fritt från beskattning.

Sedan säger Göthe Knutson någonting ganska fantastiskt, nämligen att den borgerliga regeringen i ett och ett halvt års tid jobbat för att få det bättre i det här landet. Vi kan konstatera att det samlade skattetrycket sedan den borgerliga regeringen kom till makten har stigit med närmare 10 %, om vi räknar ihop alla de pålagor som tillkommit i olika sammanhang. Detta är resultatet av det löfte om att bekämpa skattehöjningar som moderaterna gav i valrörelsen. Jämsides med detta arbetar vi med ett budgetunderskott – detta känner Göthe Knutson mycket väl till genom det dagliga arbetet i finansutskottet. Vi hamnar nu på ett budgetunderskott med 42 miljarder kronor om ett par år. Samtidigt kör man för fulla segel med en utlandsupplåning som – sannolikt, Göthe Knutson – kommer att innebära, enligt de uppgifter jag har fått, att räntan på den svenska statsskulden blir 30 miljarder kronor om året i början på 1980-talet om vi fortsätter i den här takten.

Med vetskap om detta står Göthe Knutson i kammaren och säger att den borgerliga regeringen verkligen har jobbat för att vi skall få det bättre i det här

landet och att den har städat upp efter den gamla socialdemokratiska regeringen. Det är inte många människor i det här landet som märker att det har blivit bättre.

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det gäller nu för Paul Jansson att komma ur den återvändsgränd han hamnat i när det gäller båtarna och båtskatten. Skattetrycket skulle sannolikt inte lindras totalt om det blev en båtskatt också.

Jag kan konstatera att en viss vägledning ges genom Paul Janssons hänvisning till motionstexten. Det är här fråga om mindre båtar. Men var går gränsen?

Drar jag slutsatserna av vad vi alla nu har fått höra i debatten, kommer båtar ner till värden på ungefär 40 000–50 000 kr. att också vara lyxobjekt; kanske kommer det att gälla ännu lägre värden. Jag påstår inte att min tolkning är korrekt, men jag frågar Paul Jansson om den möjligen är det. Är båtar med ett värde av 30 000–40 000 kr. lyxbåtar? O.K. – säg då det!

När det gäller den ekonomiska politiken är jag fullt beredd att fortsätta även den debatten med Paul Jansson. Man kan då konstatera att utlandsupplåningen påbörjades av den socialdemokratiska regeringen och att politiken från det partiets sida skulle, om den hade fått fortsätta att utövas i regeringsställning, ha lett dels till betydligt hårdare skattetryck än vad vi har i dag, dels till att utlandsupplåningen sannolikt inte hade varit mindre. Utlandsupplåningen är som bekant det pris som vi fått betala för att hålla hög sysselsättning i vårt land, och tryggheten i jobbet, att ha ett jobb, är det väsentligaste för den borgerliga regeringens politik.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag kan tänka mig vissa gränser – några har ju nämnts här – under vilka man inte skall laborera med båtskatt. Men jag har sagt att det naturligtvis måste utredas var dessa gränser skall gå. Detsamma gäller frågan om huruvida vi skall ha avgift eller skatt. Också den saken måste övervägas, och det är man tydligen på väg att göra inom jordbruksdepartementet, enligt de uppgifter vi har fått. Jag får därför säga till Göthe Knutson liksom till Torkel Lindahl: Om det är så förfärligt farligt så se för all del till att ta kontakter inom den egna regeringen, och stäm hellre i bäcken än i ån! För här är uppenbarligen saker på gång, som skall leda till registrering av båtarna för en avgiftsbeläggning eller beskattning. Vilket det blir får vi se så småningom.

Jag är övertygad om att när det förslaget föreligger, så kan man också göra en rimlig gränsdragning för vilka båtar som skall betraktas som lyxbetonade båtar eller inte.

Vad sedan ekonomin beträffar är det inte alls så som Göthe Knutson säger. Det har ju inte blivit bättre här i landet, och det kommer inte heller att bli bättre, enligt de prognoser som vi nu har sett. Och det var Göthe Knutson som började denna ekonomiska debatt, inte jag. Han sade att jag har tagit upp de ekonomiska frågorna för att dra mig ur den besvärliga gränsdragnings-

*Skatt på fritids-
båtar*

frågan när det gäller fritidsbåtar. Det är inte alls på det sättet. Hela den debatten drogs i gång av Göthe Knutson själv. Jag gav bara till kammarens protokoll vissa upplysningar om vår ekonomiska situation. Det var sådant som Göthe Knutson mycket väl känner till, eftersom han själv sitter med i riksdagens finansutskott.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är ledsen för att den här debatten drar ut på tiden, men eftersom jag inte har tänkt yrka på vare sig votering eller rösträkning är det ju riskfritt. Jag kan dock inte svara för någon annan talare i sammanhanget.

Vidare behöver vi väl inte, Paul Jansson, skämmas för – eller diskutera om vems fel det är – att vi har hamnat i en delvis ekonomisk debatt; det är väl helt på sin plats. Men protokollet från denna debatt kommer säkert att visa vem det var som först gjorde värderingar på denna punkt. Det var händelsevis inte jag.

Sedan kan vi utgå ifrån att vi kommer att få en bättre ekonomi här i landet så småningom, men den borgerliga regeringen har ju bara haft halvtannat år på sig, och den första tiden gällde det att städa upp det värsta efter den förra regeringen.

Slutligen konstaterar jag att det fortfarande är fråga om vissa båtar. Det blir med andra ord på det sättet att några hundra tusen båtägare kommer att vara osäkra om vilka som skall drabbas av Paul Janssons beskattning. Men att det rör sig om de 90 000 ägare och familjer som har övernattningsbara båtar torde vi kunna utgå ifrån, och det är illa nog.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Göthe Knutson konstaterade mycket riktigt att den borgerliga regeringen bara har suttit halva tiden, alltså ett och ett halvt år. Den bör enligt min och mångas mening inte sitta längre än ett och ett halvt år till.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Får jag då avslutningsvis konstatera att den där sista förhoppningen är ett önsketänkande från Paul Janssons sida. Jag är tacksam för att han inte ställde förtroendefråga i rena hastigheten.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:26 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:53 med anledning av motion om ändringar i kreditupplysningslagen och inkassolagen

1977/78:54 med anledning av motion om avgifter för banktjänster

1977/78:56 med anledning av propositionen 1977/78:132 om ändring i lagen (1971:1081) om bestämning av volym och vikt, m. m.

Nr 132

Torsdagen den
27 april 1978

*Meddelande om
frågor*

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 17 På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 18 Andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utbildningsutskottets betänkande nr 21 samt kulturutskottets betänkanden nr 20 och 21 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 19 Anmälades och bordlades

Proposition

1977/78:177 om viss ändring i sjukvårdslagen (1962:242) och överenskommelser om karolinska sjukhuset, m. m.

§ 20 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:1948 av *Inger Lindquist*

1977/78:1949 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:155 om exportkreditfinansiering, m. m.

§ 21 **Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 april

1977/78:436 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till statsministern om anledningen till svenskt deltagande i den s. k. Bilderberggruppen:

Vad har Sveriges statsminister att göra på den slutna konferensen med den storfinansiella s. k. Bilderberggruppen?

1977/78:437 av *Olle Aulin* (m) till utbildningsministern om intagningen till spärrade linjer vid högskolan:

Varje år erhåller ett antal svenska gymnasieelever stipendier till United World Colleges skolor i Wales resp. Canada. Eleverna avlägger internationell

Torsdagen den
27 april 1978

*Meddelande om
frågor*

studentexamen, som är godkänd av den tidigare svenska regeringen i ett avtal i Genève 1964 för inträde vid universitet och högskolor.

Elever som avlagt denna examen har ofta en mycket god studievana, men det har visat sig att de ofta har mött svårigheter vid intagningen till spärrade studielinjer.

Med anledning av det anförda önskar jag få ställa följande fråga:

Vilka kriterier används när man bedömer dessa elevers ansökningar till spärrade linjer vid högskolan?

1977/78:438 av *Iris Mårtensson* (s) till utbildningsministern om ökat stöd till handikappade folkhögskoleelevers utbildning:

I 1978 års budgetproposition ställs 3 425 000 kr. till SÖ:s disposition 1978/79 att användas som extra stöd och extra förstärkningsåtgärder för handikappade folkhögskoleelever. SÖ har till dags dato fått ansökningar för ca 4 200 000 kr. avseende innevarande budgetårs anslag, som endast uppgår till 2 425 000 kr.

Med anledning av de lämnade uppgifterna vill jag ställa följande fråga till utbildningsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att säkerställa dessa särskilt resurskrävande elevers utbildning på folkhögskolorna?

1977/78:439 av *Marianne Karlsson* (c) till socialministern om åtgärder för att begränsa minderårigas möjligheter att köpa alkoholhaltiga drycker:

Ett av de allvarligaste sociala problemen är ungdomens alkoholvanor. För att komma till rätta med dessa finns bl. a. en rad restriktioner när det gäller inköp av alkoholhaltiga varor. Genom undersökningar, vilka utförts bl. a. på initiativ av Ungdomens nykterhetsförbund, har det visat sig att även minderåriga kan köpa sprit och vin utan att legitimation begärs. Även langning till ungdomar har stor omfattning.

Vilka åtgärder avser socialministern vidta för att begränsa minderårigas möjligheter att köpa eller konsumera alkoholhaltiga drycker?

§ 22 Kammaran åtskildes kl. 17.02.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert